

TJEDNIK SVEUČILIŠNO

SOCJALISTIČKA FEDERATIVNA P

SOCIJALIST

OPĆINA

OS

Komunistički Borislav

zajednički broj svih studentskih listova 25. 5. 1977.



UNIVERZITET RADNICIMA

REVOLUCIJA MORA DA TEČE

Nakon razdoblja slabe i nikakve saradnje, kontaktata koji su se odvijali pojedinačno — u pauzama sastanaka, telefonom — i završavali razmenom nekoliko tekstova ili (u najboljem slučaju) zajedničkim brojevima dveju redakcija («Studentski zbor» i «Student», «Student» i «Studentski list»), našli smo se svi: u godini Titovih i naših jubileja.

Povod nije mogao biti bolji: Dan mladosti i rođendan druga Tita. S radošću je prihvaćena «Studentova» inicijativa, jer pokazati studentski novinsko-aktivistički angažman na 24 strane jednog primerka novine — nije teško, a lepo je. Nije teško: naše studentske novine karakteriše ona sučeljenost sa životom koja ne zazire od vlastitih konsekvenci — naprotiv, njihov najambiciozniji smisao je da život približe njegovom legitimnom, samoupravnom iskonu. Lepo je: ZAJEDNIŠTVO nije princip na kojem se zasniva samo ovaj broj, već je i stvarnost našeg svakodnevnog delovanja. Trebalo je samo načiniti formalan napor — sakupiti sve priloge na jednom mestu. Ovaj studentski broj nije, dakle, reprezentativan (ni po tematskoj usmerenosti tekstova, ni po njihovom kvalitetu).

Reforma školstva je fenomen na kome su studentske novine protekle školske godine (i ne samo protekle) najviše radile. Ona je proces sa nizom konstanti i nizom specifičnosti (o njima malo znamo, skoro ništa). Uloga SSO-a u transformaciji visokog školstva je takođe tema na koju smo usredsređivali pažnju i oštrili sluh (ne samo politički). Njoj smo prilazili i informativno, uobičajeno, ali i temeljito, teorijski, suptilno. Realne snage, Savez komunista i Savez socijalističke omladine, su činjenica — polazište. Naprosto zbog toga što ništa ne postaje željena stvarnost ako je ne nose stvarne snage.

UNIVERZITET RADNICIMA je pokret stvarnosti ka svom autentičnom klasnom izrazu. To je isto kao kad se kaže: «Izlazak radništva na društvenu scenu — legalno zbivanje revolucije». UNIVERZITET RADNICIMA je samoupravna legalizacija onog (radničkog) interesa koji hoće da i na univerzitetu bude u dosluhu sa svojom klasnom suštinom. Reforma je došla dotle da je odnos snaga u korist svesti koja ne pristaje na akademski mir i kontemplaciju.

Savez komunista nastoji da idejno i delatno — od Platforme za Deseti kongres SKJ pa dalje — preformuliše uobičajeni koncept reforme, onaj na koji se podjednako pozivaju i snage koje su za visokoškolski status quo i snage koje su za novi univerzitet. Učiniti sebe sposobnim za socijalistički život koji nije diktat — lozinka je univerzitetske stvarnosti. Prihvatiti je dosledno, komunistički, među omladinom, nije jednostavno. I te kako je to obuhvatan posao na univerzitetu.

Savez socijalističke omladine je u vremenu kad akciono produbljuje novu projekciju reforme. On se postavlja i dovoljno široko — u njegovom praktičnom delovanju svoje mesto može naći svaki student, i egzistencijalno: buduću generaciju.

U godini u kojoj obeležavamo 40. godišnjicu dolaska druga Tita na čelo Partije i njegov 85. rođendan vredno je podsetiti se onog predratnog revolucionarnog vrenja kad je klasno najsvesniji deo intelektualne omladine tražio i pronalazio smisao svog angažmana u prvim redovima skojevske organizacije i Partije pod Titovim vođstvom.

Zadaci koji su se tada postavljali pred naprednu studentsku štampu i koje je ona

s punom odgovornošću — strasno, beskompromisno i mladalački zaneseno — ostvarivala, nosili su nužno pečat i breme predrevolucionarnog vremena. Revolucionarna studentska štampa je bila specifičan oblik delovanja komunistički orijentisane omladine na univerzitetu. Ona je sa izuzetnom hrabrošću podvlačila svu bestijalnost sveta u kojem je mlada generacija bila trajno lišavana jednog od osnovnih preduslova za menjanje sveta — prava na obrazovanje. U klasnom procepu između rada i obrazovanja, reč studentske štampe nije mimolazila realnost seoske, radničke i srednjoškolske omladine. Boreći se na univerzitetu, ona je davala svoj doprinos borbi Partije i radničke klase.

U današnjim uslovima izgradnje samoupravnog socijalizma, studentska štampa pronalazi smisao i razloge svog postojanja u razotkrivanju svakojakih otpora uklapanju univerziteta u društvo, u njegov sadržajni kontekst i težišna nastojanja. Jedino tako ona nastavlja svoje svetle tradicije.

Napori društva da istinski, iz temelja prevlada podvojenost rada i obrazovanja i da obrazovanje stvaralački ugradi u celinu društvene reprodukcije udruženog rada, postavljaju pred jedinstvenu omladinsku organizaciju mnogobrojne odgovorne zadatke. Bilo bi se, pri tom, u zabludi kad bi se smatralo da postojanje omladinskih glasila unapred diskvalifikuje postojanje studentskih. Naprotiv!

Stranice ovog broja svih studentskih listova koji izlaze u našoj zemlji dovoljno govore ne samo o svesti da je zajedništvo mladih u revolucionarnom preobražaju sredine u kojoj živimo — nužnost, već i o tome da je ta nužnost spoznata. Delovati danas i ovde je imperativ »zdrave pameti« čoveka koji za predmet svoje delatnosti ima samoupravnu praksu naše zajednice. Naravno, u kolektivnom osećanju mlade generacije naše zemlje prisutan je i određeni emocionalni naboj koji je ponekad predmet sumnji u njenu sposobnost da se superiorno uhvati u koštac sa prvorazrednim problemima samoupravnog socijalizma. Birokratska apologetika status quo-a je upravo meta kritike koju su mladi Jugoslavije u raznim prilikama »bacali« stvarnosti u lice.

Želja da se što pre, što bolje i što više izgradi samoupravni socijalizam je konstanta delovanja svih naših poratnih generacija. One su slika vremena u kojem mladi stupaju na poprište klasne borbe, ali i anticipacija vremena u kojem ćemo svi biti »pesnici«. Revolucionarno delovanje mladih ispoljava se i kao kritika neinteligentnih i neinventivnih stavova koje kvazirevolucionarne snage pokušavaju da predstave kao organon marksističkog delovanja. Otpor koji mladi pružaju tim konzervativnim snagama je prvi vezivni element njihovog jedinstva i inspirator za sve dosledniju klasnu (samoupravnu) borbu. Izgradnja samoupravnog socijalizma je revolucija. Iza nje ostaju nazadne snage, teorije i pojave. Mladi su snaga koja sasvim shvata da revolucija mora da teče. Jer, samo oni koji menjaju sadašnjost pripadaju budućnosti.

»Ako ideale nose živi ljudi, onda su ideali realnost!«

Zbog toga, pozdravljamo ideju da izdavanje zajedničkog broja povodom 25. maja postane tradicionalno.

Svim studentima, čitavoj omladini, svim našim čitaocima čestitamo Dan mladosti. Zajedno!

ČE TIRI NAJ CUVE NIJA SLOVA NAŠE PLA NETE

(Ova pesma je jedan od mnogih radova inostranih studenata prispelih na konkurs koji je Klub međunarodnog prijateljstva u Beogradu raspisao povodom 40. godišnjice dolaska druga Tita na čelo Partije i njegovog 85. rođendana)

Blistale su zvezde u sumraku
Zvečao je tam — tam u tvojem imenu
Nije mi trebalo leteti milione kilometara,
Onog lepog dana kada sam čuo,
Iz prekrasnih padina mogej mesta,
Ime druga Tita »Živela omladina, Jugoslavija i omiljen naš
drug Tito«

Meni se činilo da je ime vrlo kratko.
Ali kad sam otvorio knjigu o njemu, trajalo je toliko dugo.
A još duže, da bih stigao do poslednje stranice.
Živeo drug Tito!
Ti si čovek koji je trebao
Pevamo!
Umesto do-re-mi-fa, reći ćemo Veliki Heroj

Kada se priča o istoriji čovečanstva.
Važno je pomenuti imena velikih heroja.
Koji su se isticali svojim delima,
Za slobodu svoga naroda.
Izuzetno, za te, koji usled toga, tokom svoga života,
Ispolje veliku upornost u svetu.
U borbi za mir, ravnopravnost i razvoj,
Hoćemo li njih pohvaliti, nama reći nedostaju.
Živeo drug Tito!
Ti si čovek koji je trebao
Pevamo! Umesto do-re-mi-fa, reći ćemo stari borac
Jugoslavije

Cetiri najčuvanija slova naše planete.
Cetrdeset godina na čelu Komunističke partije Jugoslavije.
Po drugu Titu, u osamdeset petoj godini,
Duh za dobro svoga naroda je mlad kao u dvadeset petoj.
Tvoje ime će biti nezaboravljeno u istoriji sveta,
Nekada generalni sekretar Komunističke partije Jugoslavije,
Ti si već tada nosio suknju pravog čoveka naroda.
Juče, ti si ušao u zatvor.
Da bi otvorio vrata za druge.
Tvoje hrabrosti, još se sećamo u borbama.
U toku revolucionarne borbe.
Nikada nisi dao uzaludan napor.
Uprkos svim teškoćama.
Ti si iz ove borbe izašao pobednik.
Živeo Drug Tito!
Ti si čovek koji je trebao
Pevamo, igramo kolo kozaračko
Umesto do-re-mi-fa, reći ćemo osnivač.

Danas u tvojoj osamdeset petoj godini,
Ti si okrenuo novu stranu svog života.
U bilansu pređenog vremena, kapacitet je ogroman.
Još kao vodič broda, broda bezbednosti, broda mira.
Svi očekujemo mnogo od tebe.
Brod u kome može svako putovati besplatno.
Duva vetar, ali putnici iz raznih zemalja,
Imaju poverenje jer stara ruka,
Iskusna je i stabilno drži kormilo.
Kristifor Kolumbo je otkrio jedan novi svet.
Živi i majka koja, od svoje dojke,
Gajeći sina, nije znala da gaji dete naroda.
Od druga Tita nije očekivala da gradi drugi novi svet.
Svet nesvrstanosti, jedini u kome je čovek iskren prema
drugome.

Jedini u kome se ljudi bore da budu jednaki i po mišljenju
i po boji
Onaj gde dva lica znaju da podele jedno zрно kikirikija,
Umesto da ga samo jedan pojede,
Dok drugi umire od gladi.
Živeo drug Tito!
Ti si čovek koji je trebao
Pevamo, igramo tam-tam i kolo kozaračko
Umesto do-re-mi-fa, reći ćemo Zvezda.
Zvezda koja osvetljava budućnost sveta.
Zvezda Saveza komunista Jugoslavije.
Zvezda u nebeskom svodu nesvrstanih zemalja.

SREĆAN TI ROĐENDAN DRUŽE TITO

logorske vatre na času istorije mladosti

»Ovih dana je vaš praznik, praznik mlade i najmlađe generacije, koji odražava vitalnost naše mlade Jugoslavije. On odražava spremnost naših pionira, naše omladine, svih vas mladih širom naše zemlje, da sutra — kad budete došli na mjesta na koja će vas pozvati naša zajednica — nastavite djelo koje smo mi započeli prije rata, kao revolucionari, i nastaviti poslije rata, kao graditelji socijalizma. Ja sam uvjeren da ćete vi taj veliki posao nastaviti i da ćete izgraditi vašu veliku budućnost, ako to starije generacije ne budu mogle do kraja da ostvare« —

TITO.

Niko bolje od nas samih ne može govoriti o razvoju naših osećanja i saznanja o ulozi druga Tita u društvenoj stvarnosti naše zemlje. Istorija, socijalizam, samoupravno društvo — to su pojmovi koji čekaju na nove na raštaje, kao što su već postali sastavni deo mišljenja i života nas samih, starijih od nas, i još starijih. Kad god je govorio omladini, kad god nam se godinama obraćao kao takvima, drug Tito je pominjao budućnost i nastavljao izgradnju, ali je isto tako podrazumevao i prisutnu sadašnjost. U menama nas kojima su bile upućene te reči o sadašnjici, u uporednom pomeranju i dostizanju one generacije na koju se odnose reči o budućnosti napretka naše zemlje, vidimo srećno susreće jedne zaloge i anticipacije. Želimo da kažemo da nam je jedna logorska vatra oko koje smo se u školskom dvorištu okupili sa vojnikom iz narodnooslobodilačkog rata vrela više od svih časova istorije u učionici, od svih opisa bitaka na otvorenoj geografskoj karti, od svih brojeva na školskoj tabli. Taj čas istorije otvorio je drug Tito: na takav čas pozvani smo svi, i svi smo, jedan za drugim, stizali. Drugi će govoriti o našim ocenama, o onom znanju koje ćemo dalje umeti da prenesemo: na nama je da tačno opišemo svoj doživljaj, da kažemo kako mi vidimo taj čas istorije, i kad smo počeli da ga pratimo.

победи за јубилеите

Годинава, во нашата земја се прославуваат два значајни јубилеи — 40 години од доаѓањето на другот Тито на чело на КПЈ и неговиот 85-ти роденден. Четиресет години другот Тито е на чело на Комунистичката партија на Југославија, 40 години своето дело го поврза со борбата за нашата слобода и мир, за нашиот самоуправен социјалистички систем, за мир, демократски и рамноправни односи во целиот свет. Во светот другот Тито е познат и уште по една заслуга. Не случајно се наречува симбол на неврзувањето и невразната политика.

Годинешните јубилеи се посебно значајни за нас младите од цела Југославија. Од друга страна, тие се и обврска да постигнеме што подобри резултати во јубилејната година. Другот Тито секогаш веруваше во нас младите, и во оние моменти кога се тинеше на браникот на слободата, а и сега во слободна и невразна Југославија, кога се води борба за јакнење на самоуправувањето и за доследно остварување на Уставот, на одлуките на Х конгрес на СКЈ, на младинските конгреси и на Законот на здружениот труд. За нашата младина денешните општествени и материјални услови претставуваат основа за понатамошно прогресивно движење. Таа животна е заинтересирана за секојдневен и што поуспешен развиток на социјализмот. Затоа, младината игра значајна улога како прогресивна сила во борбата за натамошен социјалистички развиток во нашето општество. Во изминатиот период речиси и не постојеле акција каде што младите не дадоа свој конкретен придонес.

И годинава, со посебна љубов и почит кон другот Тито, кон неговото дело, кон животна легенда на нашата Југославија и целиот свет, кон борецот за мир и мирољубива коегзистенција, стотици млади девојки и момчиња од цела Југославија, низ конкретни акции ќе се вклучат во прославата на годинешните Титови и наши јубилеи. Годинашната прослава нема да претставува едноставно празнување. Работните луѓе, граѓаните и младината од цела наша Југославија. Титовите јубилеи ќе ги одбележат со работни победи крај работните машини, во фабриките, рудниците, со повеќе петки и десетки во киниските и индексите во училиштата односно факултетите, со безброј активности во месинте и интересните заедници, со поголеми придонеси во земјоделството.

Како што е познато, сите годинашни активности и успеси на младите од наша-

To šatorsko krilo mladih izviđača za koje se drug Tito zalaže da se kupi, to njegovo podsećanje mladih da pored nogometa postoje i koncerti ozbiljne muzike, te i sve druge slične njegove jednostavne, sa stvarnošću prisne, reči kojima je mladima uvek prilizio, imale su vizionarsku sposobnost da angažuju za budućnost, ali i da podsete na prošlost. Cinjenica da pored te logorske vatre u dvorištu istorije naše zemlje, pored pucketanja plamena sopstvene svakodnevnice, bivamo spremni i da jemčimo za uspomenu na sve one mlade ljude, »našu decu od 15 pa čak i od 14 godina, koja su u toku četiri godine borbe gladni ratovali, da su jeli kuvanu koprivu i travu, da su rijetko imali hljeba, da su jeli neslanu hranu jer nisu imali soli — da su se borili i ginuli s pjesmom na usnama, da su davali sve od sebe, svjesni da mnogi od njih neće doživjeti plodove borbe koju su vodili« — govori o našoj spremnosti da dalje pronosimo tu pesmu, da dalje održavamo plamen te borbe u borbi sveta. U rečima druga Tita koji nam je na naš praznik, za Dan mlade, upućivao čestitke ali i prekore, ne hvali nikoga kad ne treba — naučili smo vre menom da vidimo i izazov. Taj izazov će se vremenom uobličiti u pojam Istorija: taj iza zov ćemo vremenom shvatiti kao ispitivanje sopstvenih mogućnosti da istražimo naspram nje, ali i naspram buduće istorije, s pesmom na usnama, ali i da preko tih usana prelijemo kap ovovremenih iskušenja.

O svemu tome možemo da govorimo na Dan mladosti, ali svega toga ne treba da se podsećamo samo na naš zajednički praznik: ne smemo da zaboravimo svoje reči koje treba da pronademo za nastavak te pesme. U osnovnoj školi, za Titov rođendan, pisali smo u klupama novim perima svoje sastave, takmičeći se čija će čestitka biti najbolja, da bismo onda uz neopisivu prvu radost Istorije, trčali ndo opštinskog sandučeta u susednoj ulici da izabrani rad pošaljemo drugu Titu za Dan mladosti: — tako u svakoj školi, tako u svakom gradu, širom zemlje. Vodili su nas godinama nakon toga, ili smo sami dolazili, u Muzej gde smo pored svih poklona koje je drug Tito dobio za svoj rođendan, u susednoj sobi sa nošnjama naših naroda, u staklenim vitrinama gledali i te listove iz školskih svežaka, te crteže drvenim i vodenim bojicama, te redove ispisane krupnim, nevestim slovima. Gledali smo poruke onih koji su savl-

davali prvu azbuku svoje istorije, i gledali smo one koji su se oko nas na te prve korake, možda baš pred tim listovima sa čestitkama, pripremali. Trebalo je dosta da nam omoguće da primimo i onog čoveka sa »Kaptitalom« pod miškom na Univerzitet, kako je to drug Tito jednom rekao, pokazujući nam i čime sve u svojoj borbi treba i moramo da se služimo. A kad smo tu borbu i započeli, opet je drug Tito bio uz nas i sa nama, ali drukčijim: sada smo već vladali pesmom u srcu sveta, i sada smo svoj pogled mogli da proširimo na nove vidike obimne istorije borbe za socijalizam. Na tom širokom vidiku sveobuhvatnih težnji humanizma o kome nam je drug Tito godinama govorio kao o našoj najlepšoj vrlini... I ponovo kao u onom davno napuštenom školskom dvorištu sa zapaljenom logorskom vatrom, ili dok smo kao koleginica pored nas i zajedno s njom gledali kako sleću zvezdana jata u vazduhu, dok smo i sami počeli da crtamo nove karakteristične karikature i da smišljamo svoje slogane za one i onolike kulture kojima želimo da damo sve od sebe — za saznanje uloge koju drug Tito ima na tom svetskom vidiku, neposrednije od zvaničnih saopštenja, kominka i vesti, kazivao nam je neki povratnik iz daleke zemlje koji je na svom putovanju, daleko od puke legende ili nekakve magične moći, u reči Tita osetio i kod drugih prepoznavanje nečega što je prema njemu lično sasvim iznenađujuće posebnost pažnju i neretko pružalo mu olakšice na putu. Osećanja ljudi izvan naše zemlje, koja su potvrdila sve veći ugled druga Tita i njegovih nastojanja — posle poznavanja sopstvene istorije — govorila su nam na najprisniji način o poštovanju čovečanstva koje, pored brojnih zvaničnih priznanja, svakodnevno odaju svi ljudi spremni i slobodni da u težnji jednog pojedinca prepoznaju i podrže svoje sopstvene borce sa drugačijom a jednom istom pesmom istinskog življenja na usnama. Tako, vremenom, postajemo sposobni da u mreži protivrečnih ukrštanja provereno uočimo da sva ona slova azbuke istorije od kojih smo slobodno pošli kao od suštinske mnoštvenosti života uloženi u pisanje te istorije, jednog po jednog razlikujemo, izdvajamo i upoznajemo tog i takvog čoveka, nezavisnog pojedinca a istovremeno zajedničkog subjekta Istorije koji je upravo pred nama i sa nama stalno i dalje izuzetno kao takvu i takvu stvara.



josip broz tito — svetla pot mladih

V dneh letošnjih praznika i spomina na generaciju naše revolucije, na žrtve na cističnih i fašističnih trinogov, na obdobje, ko ko je bila Evropa pokrivena u črno in je moć imperijalizma razkrivala izkrivljeno politiko arijske rase, si predložila strageto etnocidne politike, ter lastne nepredarne množice pošiljala za krvnike nedolžnega prebivalstva; se moramo se posebnog zahvaliti našim herojem pod vrhovnim vodstvom tovariša Tita, ki je s koncepcijo partizanskega načina osvobodjenja naše zaslužene domovine uspeval in tudi do končnega uspeha, kot voditelj prvih in borbeno izredno homogenih ljudskih akcij na pragu nemškega rajha, ob robu germanizacije in militarizacije, ki jo je fanatično in zagrizeno uresničeval veliki fuhrer. To je bilo najtežje obdobje svetovne zgo dovine, čas, ko so milijoni zaslužnega sveta žrtvi smrti v oči, istočasno pa vedno temeljitije in učinkoviteje iskali izhod iz plamenov krvoločnih orlov, katerih vrednota ni predstavljala človeka, temveč izbrano elito rasizma belcev nad miroljubnim in svobodoljubnim prebivalstvom.

Gospodarsko skrahirana in politično razbita pot kraljevine Jugoslavije našim narodom, še manj pa narodnostim ni precizirala jasne perspektive, nasprotno: velika buržoazija je pozabila na ljudstvo, na načrte in obljube, se vedno bolj dvigovala kot element abstrakcije v odtušljive kroge, popačila celo kapitalistične ekonomske razmere, medtem ko je bil socialni položaj kmetov, delavcev podvržen neizhodne mu stanju, nasilju policije, socialni in politični neenakopravnosti; avangardne in svobodoljubne mislece so zapirali drugega za drugim, človek je postajal nezadovoljen, bližal se je čas obračuna, čas spopadov ideologij, vse bolj so se kazale rane političnih nesoglasij in splošnih družbenih pretresov. Takrat se pojavil fenomen poti v prihodnost, trdne odločenosti in neklonjive volje: tovariši Tito prevzame v krmarjenje politiko komunistične partije, kate dotedanji cilji niso bili jasno koncipirani, niti ni imela izdelane jasne poti v svobodo, akcija razbremenjenih ciljev je obstajala samo v zaprtih frakcijskih krogih brez težnj po trajnih in dolgoročnih rešitvah, vse to je bilo mnogo prešibko, da bi osvobodilo razočarane množice in opogumilo mlade v poletu za odpravo razmer v temeljitem obračunu s starim nepravičnim in avtokratskim sistemom.

Pred 40. leti začeta pot je bila za tisti čas edina zmogljivo zasnovana akcija osvobodilnega odpora na tleh imperijalistične Ev

rope, — celo več, preteča nacifašistična pošast ji je samo še dodatno utrdila podporo množice, ljudstvo je pozabilo na blaginjo in dogmatske težnje; na tlece ekstremistično in nacionalistično klliko je padla senca komunizma, kot edina sprejemljiva oblika politične in ekonomske neodvisne in neizkoriščajče usmeritve v prihodnost. Toda pot do te prihodnosti je potekala preko Kozare, Neretve, Sutjeske, Drvarja, pot je bila markirana z rdečim znamenjem človekovega junštva in skupne borbe, z junaki in upio nezlomljivosti začetege odpora, ki je vedno hitreje in jasneje kazal obrise osvoboditve in želje izhajajoče iz ljudske revolucije. Takrat smo izgubljali heroje boja: Kovačevića, Ribarja, Rozmana — Staneta in druge, toda ostajali smo z nji mi v srcih tudi takrat, ko so osvoboditelji korakali po osvobojenem Beogradu, Zagrebu, Ljubljani, Skoplju... takrat, ko je maršal Tito postal genij in simbol vobe v razrušeni državi, v srcih milijonov pa nada nove in neslutne razraščajoče se trdnosti in neodvisnosti ter bratske pove zave med narodi in narodnostnimi manjšinami.

Komunistična partija je začela z rokami, nadaljevala z bratstvom, osvobajal a ideja mi, povezovala intelektualce s kmeti in pastirji, ljudem neprisljerno analizirala svoje poteze, ter vzroke za njihov nastanek, sistematsko in temeljno ustvarjala mentalitet za svoje dejanske vrednote, ter uspela v povojnem razvoju in delovnih reformah, ki so jo oblikovale v vedno jasnejši in vsestranski podobi, v Zvezo komunistov Jugoslavije s poldrugim milijonom članov.

Tovariši Tito je bil junak ognja, ekspert visokih kvalitit in neukrotljivi akter osvoboditve, ter prvi pobudnik akcij zoper Hitlerjeve cilje, ki na srečo nikoli niso postali resnica, še več, množice so jih zavrgle kot najhujše zlo, kar so uvidele resnično zasnovano svetla prihodnosti samo v poti združenih narodov in narodnosti celotne Jugoslavije brez privilegijev posameznih družbenih slojev ali narodov. Po končani vojni je ostajala naša domovina zaradi lastnih komunističnih smernic vedno vidneje izolirana, najprej od zahoda, nato zzhoda, partija je pod vodstvom prekaljenega sina naše revolucije in narodne osvoboditve s trdnim delom od podpora milijonov ki so verjeli samo še v skupne cilje države krepila svojo vlogo in jo manifestirala v množičnih poletih mladine in delavcev, ustvarjala in utrjevala bratske vezi na mladinskih delovnih akcijah širom po domovini.

titovi doktorati

Medu mnogobrojnim priznanjima koja su dodeljivana našem drugu Titu, za ovu priliku izdvojili bismo priznanja koja su mu dodelili univerziteti i akademije nauka u našoj zemlji i inostranstvu. Ova priznanja nisu kurtuazne ni protokolarne prirode, već svedoče o ogromnom autoritetu druga Tita koji je stekao svojim revolucionarnim radom i o izuzetnoj pažnji i brizi koju je iskazivao za probleme obrazovanja, prosvete, nauke i kulture.

Prvi počasni doktorat uručen je drugu Titu 12. XII 1969. u Ljubljani povodom 50 godina postojanja Univerziteta u Ljubljani. I najstariji Univerzitet u Jugoslaviji, zagrebački, iskoristio je priliku da tristo tu godišnjicu svoga postojanja uveliča do deljivanjem počasnog doktorata drugu Titu. Svečano dodeljivanje počasnog doktorata drugu Titu zbiljo se 17. XII 1969. Priznanja su se zatim dodeljivala ovim redom: Počasni doktor nauka Univerziteta u Beogradu — 30. V 1972. godine. Počasni doktor nauka Univerziteta u Prištini — 4. IV 1975. godine. Počasni doktor vojnih nauka Centra visokih škola vojnih nauka u Beogradu — 21. XII 1976. godine. Povelja i Plaketa Niškog univerziteta povodom posete Nišu — 16. IV 1971. godine.

No, nisu samo univerziteti širom Jugosla vije dodeljivali svoja priznanja drugu Titu. Proslavljajući svoju osamdesetogodišnjicu, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti je 28. XII 1947. proglasila druga Tita za svog prvog počasnog člana. Isto priznanje dodeljeno je drugu Titu od strane Srpske akademije nauka i umetnosti za počasnog člana — 29. XI u Sarajevu tu pažnju i priznanje su mu ukazali članovi Akademije nauka Bosne i Hercegovine, a 25. XII Akademija nauka i umetnosti Makedonije. Poslednje iz niza ovih priznanja dodelili su drugu Titu članovi Akademije nauka i umjetnosti Crne Gore u Titogradu 9. V 1978.

Priznanja za izuzetan doprinos svetskom miru i za neumorno angažovanje na postizanju međunarodne zategnutosti dodeljivala su se drugu Titu i na inostranim univerzitetima. Univerzitet u Ranguu je 17. I 1955. godine, po prvi put u svojoj istoriji, dodelio počasni doktorat prava jednom stranom državljanu. Bio je to drug Tito, utemeljivač pokreta nesvrstanih. Za

vreme njegovog boravka u Indoneziji, Univerzitet u Bandungu proglasio je za počasnog doktora prava 25. XII 1958. Kada je boravio u Cileu, 1963. Univerzitet Santiago de Chile proglasio ga je za svog počasnog člana. Isto priznanje dodeljeno je drugu Titu i na Univerzitetu u Alžiru dve godine kasnije. Kada se u svojoj misliji mira našao u Etiopiji, u januaru 1968. godine, drug Tito je od rektora Univerziteta u Adis Abebi primio diplomu počasnog doktora. Iste godine ovo visoko priznanje dodelio mu je i Državni univerzitet iz Ulan Batora u Mongoliji. Sa Severnoga meričkog kontinenta ovo najviše univerzitetsko priznanje stiglo je sa Univerziteta u Delhauzu u Kanadi koji je druga Tita 7. XI 1971. proglasio za počasnog doktora pravnih nauka.

Stari i ugledni poljski univerzitet, varšavski, 20. IV 1972. godine proglasio je druga Tita za svog počasnog doktora nauka. Kroz ova priznanja koja su drugu Titu dodelili akademski i naučni krugovi iz Jugoslavije i sveta iskazano je ne samo tovanje prema revolucionarnom delu druga Tita već i činjenica da ono služi kao inspiracija za stvaranje realne slike o sve tu u kojem živimo i kojeg iz korena treba menjati.

Владе ПОПОВСКИ

pismo nin - u

Prenošenjem teksta »IMA NACIONALIZMA«!?!?! — objavljenog u STUDENT-u broj 14 od 11. maja 1977. godine — NIN broj 1375 od 15. maja 1977. godine u izvesnom smislu narušava integralnost teksta o kome je reč i istovremeno — samo dotičući izvor iz koga je preuzet — stavlja u drugi plan stanovište kojim se redakcija STUDENT-a rukovodila objavljujući pomenuti tekst. Preštampavanjem naslova u obliku koji nije veran originalu — bez navodnika i interpunkcijskih znakova kojima se izražava čuđenje na NIN-ov pristup fenomenu nacionalizma, mislimo da je učinjen propust koji i ovaj tekst svodi u okviru protiv kojih istupa autor, odnosno redakcija STUDENT-a. Takođe samo uzgredno — gotovo neprimetno — pominjanje lista STUDENT, bez navođenja datuma izlaza i broja u kome je tekst objavljen, povezan sa smislom uvodne napomene objavljene u NIN-u, može da stvori i stvara pogrešnu predstavu o razlozima koji su podsticali STUDENT prilikom objavljivanja teksta »IMA NACIONALIZMA, NEMA NACIONALIZMA«!?!?!? Ti razlozi se ne mogu stavljati u kontekst NIN-ove napomene uz tekst Slobodana Kljakića, po kojoj ispada da je njegova polemika pisana maltene u okviru ankete koju uredništvo NIN-a pominje da će nastaviti u svojim sledećim brojevima! STUDENT se ne može — na takav način — vezivati za stanovište koje karakteriše

NIN-ov pristup, jer smo protiv takvih stavova i pozicije upravo okrenuti i suprotstavljamo joj se! Mislimo zato da nije reč o prilogu onakvim razgovorima koje je pokrenuo NIN, već suprotno tome: tekst objavljen u STUDENT-u jeste protiv takvih razgovora, i samim tim van njih.

Redakcija lista student

NAPOMENA:

Ovo pismo blagovremeno je upućeno Draganu Markoviću, glavnom i odgovornom uredniku NIN-a. U svom sledećem broju, NIN ga nije objavio. Jer, upravo je ovaj tekst prilog onakvim NIN-ovim razgovorima o nacionalizmu.

Tako je NIN još jednom potvrdio svoju nesamokritičnost — podupirući je kombinatorikom kao uredniškim principom. Zna li NIN da je eksploatacija, u nas, ustavno sankcionisana? Ako zna, otkud mu ideja da STUDENT-ov tekst — protiv NIN-a, i ne samo njega — kvalifikuje kao vlastiti prilog? redakcija



quo vadis етико педагошка

Opшта konstatacija je deka vo poslednje nekoliko godina vospitno-obrazovni proces vo CP Makedonija beleži evidetni rezultati. Međutao, se čini deka se ušte ima dosta ključni prashaња kon baraат посериозен пристап. Vo овој текст ќе се осврнеме на едно од нив — ученичкото самоуправување. Притоа, уште на почетокот мораме да констатираме дека самоуправувањето на учениците во средните училишта во CP Makedonija e vo nezavidna položba. И покрај тоа што постои определена законска обврска (Закон за средно образование), според која, застапеноста на учениците во советите на средните училишта, како највисоки самоуправни органи, треба да биде една третина од вкупниот број на делегатите во работната заедница.

Почини за недоволното ученичко самоуправување има повеќе. Имено, во некои средни училишта, кај одреден број наставници, нема адекватен однос кон општествената улога на самоуправниот живот и самоуправната дејност во училиштето. Поради неадекватното поставување и толкување на прашањата и проблемите сврзани со учеството на учениците во самоуправниот живот на училиштето, ученичките заедници го губат своето вистинско место во воспитно-образовниот процес. Понатаму, недоволниот развој на ученичкото самоуправување се должи и на недоволната грижа на општествено-политичките организации при училиштата, на членовите на ССМ, СК, Синдикатот и Советот на училиштето. Досегашната практика покажува дека ССМ, Заедницата за образование, Заедницата за шкoлство и сл. многу малку му посветиле внимание на учеството на средношколската младина во процесот на самоуправувањето и изградбата на самоуправна свест кај младите. Во решавањето на прашањата и проблемите од секојдневниот живот и работа на училиштата, присуството на учениците се сведува на формалност, или пак, најчесто нивните предлози се премолчуваат и се преминува преку нив. Се чини, многумина (професори), како да забораваат дека учениците во училиштата не се дојдени само да учат и да совладуваат одредени дисциплини од воспитно-образовниот процес, туку и да учат да самоуправуваат. Училиштата клупа е најпогодното место за подготвување на идните самоуправувачи. Реформските зафати што се прават во CP Makedonija, уште еднаш ја потврдуваат претходната максима. Имено, со новите реформски зафати од средните училишта ќе излегуваат профи-

ли кои директно ќе можат да се вклучат во производниот процес. А, ако овде, во училишните клупи се запостават самоуправните обврски и права на учениците, тогаш прашање е како завршениот ученик ќе ги сознае претходните искуства за нашето самоуправување и дали директно ќе може да се вклучи во самоуправниот процес без соодветни предзнања. Активното учество на ученикот во разгледувањето и решавањето на виталните прашања и проблеми од секојдневниот живот и работа во училиштето е далекусежна компонента за поефикасно и поквалитетно образование. Учеството на учениците во самоуправниот процес во училиштата, претставува обврска и задача на ССМ како општествено-политичка и воспитна организација на младите.

Согледувајќи ја состојбата на ученичкото самоуправување во CP Makedonija, по многубројните состаноци и дискусии што ги организираше Комисијата за образование и воспитување при РК на ССМ во повеќе општини во CP Makedonija, на 15 април во Тетово се одржа и Советување на тема: »Актуелните прашања на ученичкото самоуправување и задачите на ССМ«. И тука се увиде дека состојбата со ученичкото самоуправување во CP Makedonija e на nezavidno ниво. Присутните делегати ги изнесуваа мислењата за тоа и притоа се увиде дека причините за недоволното ученичко самоуправување се скоро слични во сите средни. Меѓутоа, беа изнесени и примери како треба да се самоуправува. Ќе го наведеме само примерот на Титовешката гимназија, во која, пред извесно време, беше воведен ден на ученичкото самоуправување а во иднина се предвидува и недела на ученичкото самоуправување.

Со цел да се подобри состојбата на ученичкото самоуправување во CP Makedonija, на Советувањето во Тетово беа донесени и Нацрт-ставови за актуелните прашања на ученичкото самоуправување и задачите на Сојузот на социјалистичката младина на Makedonija. Тие треба да бидат прилог за уште поцелосно согледување на поставеноста и улогата на ученичкото самоуправување во развитокот на самоуправните процеси во воспитно-образовниот систем. Едно е сигурно, како што беше истакнато на Советувањето, дека ученикот мора да го најде своето место и рамнотежно да решава по сите прашања од животот и работата во своето училиште. Зашто, само така ученикот ќе може да се осознае како активен самоуправувач и носител на самоуправувањето во училиштето.

Владе ПОПОВСКИ



Млада генерација, узета за себе, одиша неј друштвена снага која може изазвати неку битнију друштвену промену. Па чак ни у домену »свог« радног круга: у школи и на универзитету. Ипак, кад год се помене реч млади, реч која означува тек одредену генерацијску припадност, без обзира на прилике, околноста, друшвени и историјски контекст нјиховог опстанка, скоро и несвесно помислујаме на онај (генерацијски) сегмент друштва који по приредби својих година, заправо своје младости, не припада у потпуности тим истим приликама, околностима, па чак ни истом (датом) друштвеном и исто рјиском контексту. Да ли се вајам кад цвако резонирјаме? Вероватно да, ако то чиниме свесно, јер најтривијалније искуство, наше непосредно и оно писано, говори да нисмо у праву. Ипак нас асоцијација, наша несвесна психичка активност, наводи на онај тешко образложив закључак

Бунт и немрење с постојећим, како нас учи марксизам, примењени су оним друштвеним групама у којима је као у жижи skup

љена целокупна неправда човека, значи не нека посебна, како каже Маркс, већ неправа уопште. Реч је о групаме, према томе, не могу еманципирати себе а да не еманципирају цело човечанство. Бунт и немрење су, дакле, друштвено-историјски а не генерацијски условјени. Јасно је, дакле, где млади морају тражити инспирацију своје прогресивности — у еманципаторској борби светског пролетаријата и свих потлачених, у нјиховом националном и интернационалном покрету. Значи, не зависно од нјиховог конкретног друштвеног положаја.

Али, ту се надаје питање које нам омогућује претходно поменути асоцијацију — чак помишам о органома немирених младих с приликама које их окружују. Да ли су дакле они, будући да су млади, стигли да се чврсто укорене у друштвене положаје које им »гарантујем«: породица (социјално порекло), школа (у мери у којој је она трансфер исторјиски стагнантних и регресивних вредности), место у процесу производње. Млада одговор може би

ти ствар овог или оног »случаја« у целини гледано — млад човек не да није чврсто укоренјен у свој друштвени положај, који би био непроменљив и из кога би онужно мислио и деловао — таква одговор не би смео бити аподиктичан — већ је он то многу мање од других (старијих) генерација. Одатле се може претпоставити нјегова спремност на побуну, али, дакако, само као пасивна могућност. Шта ће од тога бити »искоришћено«, прогресивно калисано, ствар је конкретних друштвених односа, односа (друштвених) снага, непосредног и практикованог друштвеног пројекта.

Основно је питање да ли класа која укида класе има историјску шансу да то чини, да ли суделује у процесу своје самоделатности? То је заправо прави оријентир определјења младих, раскидање са свим нјиховим социјално предестинираним улогаме. Како што је друштво у свом процесу (револуционарном збијању) један пројект, тако је и појединец — нјегов учесник, у овом случају млади човек — пројект, то је заправо нјегова делатност. У

питању је животно определјење коме се млади прикљанјају не зато што су потенцијални или фактички припадници ове или оне друштвене групе, што уче или раде, што раде или студирају, већ напосто зато што су млади. А такво једно определјење отвара перспективу укидања свих подела међу њима, и они се определују уколико овакву перспективу виде.

Овакво определјење у нашим условима многу је више од припадности организацији младих (ССО), али и многу мање уколико она успе да младалачку енергију, која произилази из истинског определјења, нјен такореки виталан елан, усмери на праву ствар: утицај у школи, на факултету, у радном процесу, потпомагање стваралачког и револуционарног ангажмана, креативно коришћење »слободног време« на једном рејчу — на борбу за стварање претпоставке да се сваки млади човек заиста осети субјектом своје сопствене радне околине и целокупног друштвеног процеса.

слободан самардџић

Неправда се зове конкурс

Млади, на неки начин, представљају једно од најпарадоксалнијих свједочанстава нашег доба: најобразованије су поколење, а најмање раде. Неко ће рећи да су лијени. Али, чињенице говоре — на против! Они су једини извор радне доброволности, а нјихови бајачки дани на »загријаној столици« премашују радно вријеме запосленог човека. Очигледно је, дакле, да разлог није у лијености, већ у — незапослености. Тренутно, тек сваки четврти незапослен у Југославије није млад човек. А то очигледно говори о огромној неуспешности при избору знања и стварања.

Поставља се питање: зар за 16 година учења млад човек одиша скупи само толико знања да ништа не умје да уради без неког ко ће му »стајати над главом«? Па, претпоставимо да је и тако, је ли добро да пракса оцењује ученика коју сама нема, а ученик да напамет нуди пракси оно што не треба. Више је не го очигледно да се образовни систем и привреда још није до договорили како о планирању кадрова, али не за заводе за запошљавање, тако и о томе шта учити, а шта »у кош«.

Основно питање младог човека, чим заврши школу, јесте: како се запослити? »Преко« огласа, или »преко« везе? За сад је, бар законски, најправичнија форма — конкурс. Али, и конкурс, у суштини, јесте најчешће само — форма!

Овдје форма не значи друго — формалност. Другим рјечима, бар кад су у питању конкурси, дух закона се слојно пише, али различито се тумачи и примјењује. Према малограђанском, приватно-моћном, иако друштвено штетном »кадровском праву«, најважније је запослити своје рођаке, затим рођаке рођака, пријатеље пријатеља... Због тога нијесу рјетке организације у којима основица рада као стручни саветници, чак директори, а хемичари као чистачи, или електричари као портيري.

Путем конкурса, дакле, најлогичнијим и најсамоуправнијим путем, мали број способних људи долази на радно мјесто гдје може највише да допринесе. Некад то тако и буде, али нека — никад не буде! Ако неки људи нуде квалитет, или претпоставку о квалитету (ту је друштво да провјери је ли диплома само претпоставка за квалитетну и прогресивну способност, јер постоји и супротна способност) а други и не нуде ни тај квалитет, »преко везе« стекну мјесто оних првих, онда ту очито нешто у механизму шкрипи. То нас наводи да се мало дубље замислимо над путоказом који се зове — конкурс.

Сви који расписују конкурсе »траже« неко радно искуство од онога који ће, ако ће, обављати прописани, а некад и непрописани посао. Питам се: шта је то радно искуство? А-

ко неко никад није радио како је требало да ради, какво је онда нјегово радно искуство? Да ли радно искуство априори има за доказ — потврду о радном стажу.

По закону дужан да расписује конкурс за радно мјесто, расписивач, који већ има »гото вог« радника за то мјесто, ти ме оправдава свој гест и формалности у конкурс подешава »свом кандидату«.

Недавно је једна већа радна организација расписала конкурс за радна мјеста »за која је потребна средња струка на спрема и завршен приправнички стаж«?! Питам се зашто би неко послуже приправничког стажа самонизијати вно напустио радну организацију?

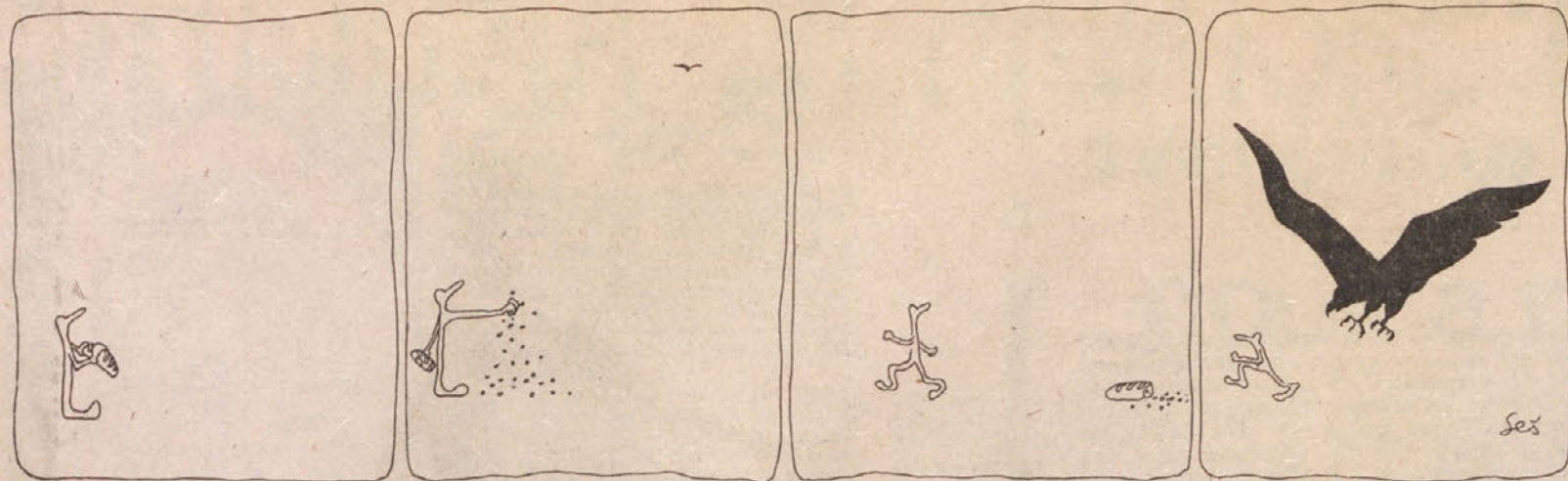
Или — ако се за радно мјесто самосталног комерцијалног референта тражи десет година стажа и, уз то, да је висококвалификовани радник графиничке струке — онда је и врапцима на граци јасно да расписивач има у рукама човјека за радно мјесто кога, ето, да би испунио форму јавно »тражи«.

Поставља се питање: зашто у мјесто десет не — девет и по година? Можда је онај са девет и по или чак годином да на стажа бољи радник? Кад већ уводимо пробни рад! Већ је у заборава пао куриозитет, јер данас није више рјеткост — рудник у Пљевљима расписује је био конкурс за књиговођу у коме је услов да кандидат има баш шест година и шест мјесеци радног стажа у струци! Да није, мо

жда, требало да стоји — шест година, шест мјесеци и петнаест дана — зато што је тих петнаест дана конкурс отворен? Или — зар се на том конкурсу није могла појавити и слика кандидата. Није ли више него неолоично, примјера ради, за радно мјесто референта за испитивање поријекла имовине тражити четири године радног искуства у струци? Јер, знамо од када постоје ове комисије. Шта ако лице способно да обавља посао трговачког путника не посједује аутомобил? Постоје, то је сасвим евидентно, двије врсте конкурса: »конкурс« за своје људе и конкурс. Одмах се поставља питање: јесмо ли и шта смо предузели у вези са хуманим заштитом тог често трновитог пута до радне књижице ако тако често »заборављамо« да нам је на том путу, изумимајући сваког четвртог, млад човек који о свијету и друштву у којем живи почиње да стиче своје »практично« искуство.

Није ли због свега тога у многадје оправдана једна нова изрека младих — »теже нам пада неправда него незапосленост«. Ипак, још доста се може учинити, а, прије свега, праведнијим, законским и самоуправнијим запошљавањем младих, како не би дошли у ситуацију да ово поколење »бритког« духа, стаза за главу вишег од других, постане прије »произвођач живота« него произвођач живота. видео конатар

11.1616739432
324
323
322
321
320
319
318
317
316
315
314
313
312
311
310
309
308
307
306
305
304
303
302
301



SVEUČILIŠNI REZERVATI

Nije potrebno posebno isticati kako je obrazovanje, a posebno ovo naše — visokoškolsko — izuzetno skupo. Društvo, točnije udruženi rad iz materijalne proizvodnje, izdvaja ogromna sredstva za obrazovanje i razvoj znanosti. Teško je odgovoriti koliko dobija za svoja odricanja — vjerovatno nijedna ozbiljnija studija ne bi mogla iskazati i opravdati svaki uloženi dinar. Pitanje je koliko organizacije udruženog rada visokog obrazovanja pružaju udruženom radu iz materijalne proizvodnje, još točnije, koliko međusobno čine da bi racionalnije gospodarile sredstvima, da bi svoj rad učinile efikasnijim, produktivnijim — ta cijelo društvo vapi za većom i boljom produktivnošću — da bi što bolje osposobile mladog studenta za neposredno uključivanje u proizvodnju, kratko — da bi stvorile čovjeka za odgovarajuće radno mjesto, a ne za zavode za zapošljavanje i da bi unaprijedile i razvijale znanosti koje njeguju.

razmisliti o ulozi koju bi ona mogla dobiti ukoliko se, a tome se treba nadati, odlučimo na čvršće povezivanje i suradnju unutar jugoslavenskih granica.

U vrijeme izuzetno intenzivnog razvoja znanosti, u vrijeme kad svijet postaje premalen, u vrijeme kada je izreka da nauka ne poznaje granice gotovo u cjelosti realizirana, mi se zatvaramo u naše vlastite, reklo bi se, sitno-sveučilišne kule, spremni na otpor svemu što nije naše, pa čak i bez provjere nije li to što dolazi (svejedno odakle, iz Splita, Maribora ili Oxforda, Leningrada) bolje od našega. Na taj način stvaramo, bolje rečeno učvršćujemo, staro feudalno sveučilište koje nema nikakve veze sa socijalističkim samoupravnim društvom, niti odgovara potrebama toga društva.

Neshvatljivo je, i za mnogo bogatije društvo od našega, zbog čega se istodobno prevodi na nekoliko mjesta ista knjiga, ali je isto tako neshvatljivo zašto već jedna prevedena knjiga ne može služiti kao udžbenik i na drugom sveučilištu nego se prevodi druga, koja čak i ne mora biti bolja od već postojeće. Primjer sitan i beznačajan — ali ipak!?

A i više primjera moglo bi se navesti uz malo truda pa bi tek onda postalo jasnije kako se »poznajemo« u vlastitoj kući. Tom se nepoznavanju vjerojatno čudi i strani svijet, a jedan i ne shvaća da smo mi takvi, rekli bi, to nam je u krvi, takav nam je mentalitet. Nek' je strano, pa makar i gore, ma šta košta da košta, lako ćemo, već će to ionako netko platiti.

Dobro se zna tko to plaća. Pitanje je imamo li mi na sveučilištima pravo ko ristiti tako zaraden novac i zar ne bi bilo pametnije sjesti i dogovoriti se, učiniti što je moguće, pa zajednički istupiti prema vani kao organizirana snaga s ogromnim potencijalom i posve neslučenim mogućnostima.

Osim toga, još se jedno zna — ovakvo stanje neće biti dugo održivo. Reforma visokoškolskog obrazovanja, u točku u svim republikama i udruženi će rad nemilosrdno eliminirati ono što mu nije potrebno.

Dolazi vrijeme kada se više neće pitati možemo li zajedno i jeftinije, već moramo zajedno, pa će to biti (između ostalog) jeftinije, efikasnije, probitačnije za društvo u cjelini, i za svakog su dionika u procesu obrazovanja — bilo da je u taj proces uključen direktno kao sudionik ili indirektno kao onaj tko stvara materijalnu osnovu za obrazovanje.

Već samo ovo pitanje zahtjeva jedan cijeli elaborat koji bi mogao samo naznačiti problematiku, ali nikako i pružiti odgovor na postavljena pitanja. Stoga i pokušavamo samo naznačiti problem.

U vrijeme kada diljem zemlje niču novi univerzitetski centri, kada je »razbijen monopol obrazovanja«, postavlja se i neminovno pitanje kakva je veza između novih i starih, tradicionalnih, o-kostalih, centara. Može se kazati, čak i bez dubljeg poznavanja problematike — slaba!

Jedno je sigurno — prijašnja veza koja je postojala između starih centara i visokoškolskih ustanova u mjestima gdje su nastala nova sveučilišta prekinula se, a čvršće veze između novih i starih, ali i između samih novonastalih sveučilišta, vrlo su slabe, gotovo nikakve.

Gotovo je paradoksalno, ali istinito, da mnogi novi sveučilišni centri (o starima da i ne govorimo) prije uspostavljanja mostove suradnje s univerzitetima u bijelome svijetu nego sa najbližim susjedom od kojega ih dijeli nekoliko općinskih granica. No, da se odmah razumijemo, nitko nije, i ne može biti, protiv suradnje s inozemnim univerzitetskim centrima — ali ne čini li se logičnijim (barem to, ako ne već nešto dublje) da se najprije surađuje s domaćim sveučilištima.

Jadno je i žalosno da Zagreb bolje zna što se događa u, recimo, Frankfurtu, nego u Beogradu, Skopju, Titogradu, Mostaru ili Prištini, a to, naravno, i opet, na žalost, vrijedi i obrnuto. Veze se svode na lične kontakte i poneki formalni susret predstavnika pojedinih sveučilišta. Pri tom se svakako treba upitati što je sa Zajednicom jugoslavenskih univerziteta i pri tom ozbiljno po

iz Helsinkija ima mogućnost da se sredinom juna ove godine, kad počinje konferencija u Beogradu, zamisli nad time koliko je dopri neta realizovanju stavova helsinškog dokumenta, ali i nad time šta su drugi uradili za trajni mir i bezbednost ne samo u Evropi već i u svetu. Primenimo jedno poređenje: učesnici ovog velikog skupa ne bi smeli da se razdvajaju na tužioce i optužene, jer se od bi lateralnih prepucavanja ne bi mogao videti zajednički cilj. Čini nam se da se najveći stupanj političke zrelosti sastoji u traženju je dinstva u razlikama. To je, međutim, ostvarljivo samo pod uslovom da se pitanje mira i bezbednosti pretpostavi ideološkim razlikama, za šta nekoliko meseci pred beogradski sastanak neke snage, kako na Istoku tako i na Zapadu, nisu pokazale razumevanje. Pod setimo na to da je predsednik SAD, Karter, ne tako davno izjavljivao da napredovanje na polju razoružanja (SALT) ne može biti uslovljavano promenom američkog stava prema problemu »ljudskih prava« u SSSR. Ukratko, uzajamna prepucavanja, ukazivanja na nedostatak jednog sistema u odnosu na drugi po stalo je važnije od programa razoružanja. I atomsko i konvencionalno nuklearno naoružanje je poslednjih godina povećano. Vojni budžeti dve supersile premašuju 240 milijardi dolara. Na obe strane samo u Centralnoj Evropi koncentrisano je blizu dva miliona vojnika, više od 22 hiljade tenkova i blinskih kola, više hiljada aviona i nekoliko stotina raketa. Pre konferencije u Helsinkiju, ratne flote obe velesile plovile su na 110 jedinicu Sredozemnim morem, a danas ih ima 150.

Teško je ove činjenice pomiriti sa zahtevima mira, bezbednosti i saradnje u Evropi. Možda su se zbog toga čula govorkanja u diplomatskim krugovima NATO u Briselu da ovaj sabor neće insistirati na pogoršavanju uslova rada stranih novinara u istočnim zemljama. Jer, kad se ima u vidu ratno stanje na Bliskom istoku, konfrontacija na Mediteranu, zaostravanje sukoba u Africi i Aziji, politički detant u Evropi zaista neće uznapredovati raspravom o tome zašto sovjetski filmovi i knjige nalaze »slabu prodaju« na Zapadu, ili o tome da li ljudska prava imaju urođenu vrednost ili su proizvod buržoaskog društva — o tome da li je katalog ljudskih prava širi na Zapadu ili na Istoku. Ide se ponegde tako daleko da se u žižu polemike stavljaju crno-beli stavovi, po principu: na Istoku hap se bez dokaza, a na Zapadu vlasnik preduzeća može prinudno obustaviti posao i izbaciti radnike na ulicu kad god hoće.

Ovakve rasprave predstavljaju želju da jedan veliki zajednički skup počto-poto bude uspeh samo za jednu stranu. Bivši ambasador SAD u Ujedinjenim nacijama konstatuje da konferencija u Beogradu ne bi trebalo da

bude poprište na kojem treba da »uspe« samo jedna strana. On međutim zaboravlja da će na ovoj konferenciji biti prisutna i »treća strana«, ona koja se zalaže za nesvrstavanje. Otuda uspeh ovog skupa zavisi od toga koliko će, uslovno uzev, sve tri strane moći da nađu zajednički jezik, bez obzira na različite tost svojih spoljnopoličkih orijentacija. U prilog popuštanju u Evropi navodi se i to da milioni Zapadnih Nemaca odlaze u Nemačku Demokratsku Republiku u posete rođaci ma, kao i to da je u SR Nemačku iz NDR pre seljeno, posle Helsinkija, 11 hiljada osoba, iz Poljske 16 hiljada, a iz SSSR gotovo isto toliko. Neke zemlje su zaključile i po 50 ugovora u kojima se ogledaju principi političkog sadržaja završnog dokumenta, uglavnom u oblasti tehnike, privrede, trgovine, zdravstva, komunikacija, saobraćaja, carina. Primani su posmatrači koji su prisustvovali vojnim manevrima i vežbama, razmenjivani su vojne delegacije. Svakako, sve to predstavlja do prinosa bezbednosti i saradnji u Evropi.

Ali, mnogo više tek treba uraditi. Svedoci smo toga da se još uvek pothranjuje politički skandal kroz obraćanje međunarodnom moralu. Najsudbeniji izraz ove politike je na goveštaj da bi trebalo stvoriti »sud za prava čoveka«, kako bi se — zapravo — institucionalizovalo zaostravanje ideološke ofanzive i skrenula pažnja sa pravih pitanja. Umesto da se traži zajednički jezik, predlaže se izvođenje nekih država i društvenih sistema na optuženičku klupu.

S druge strane, tabori se još više konfrontiraju slavopojkama koje se pevaju dišidantima, koji postaju manipulativno oruđe. Duh Helsinkija mora, zbog svega ovoga, i u Beogradu sprečiti logiku po kojoj, u krajnjoj liniji, procena vojnih stratega postaje najvažniji činilac pregovora između strana koje su stupaju oprečne političke i šire društvene interese. (Setimo se ovom prilikom 11 rundi sa 134 sednice pregovora o smanjenju vojnih snaga u Evropi, ali bez ikakvog rezultata). Beogradski skup bi trebalo da bude novi i pravi inspirator situacije u kojoj će evropska šira javnost, narodne mase i radni ljudi moći da izraze svoj istinski demokratski interes.

radomir sekulović

ZAKON VELIKO-PRAKSA MALO

Vse skupaj pravzaprav sploh ni tako nova stvar. Po dolgem in po čez smo prelezli najprej osnutek in nato zakon, tudi na Katedri je bila v enem prejšnjih let organizirana Okrogla miza s pogovorom na to temo. Resno smo se pogovarjali, malo — kot je to v navadi — tudi bla-bla-jali, ugotavljali, presojali... in na koncu nam ostane samo nedolžno vprašanje, kaj smo pravzaprav sploh ugotovili, kaj nam je zakon »dal« in kaj nam je »vzel« in pa najbolj zanimivo, kakšen bi zakon lahko bil. Kaj pa pravi na vse skupaj študentarija?

In ker me je prav to zadnje najbolj zanimalo, sem si opasala torbico na ramo, vzela papirček in pisalo in lovila študente (pardon študentske izjave!)

„Opa bato! Reči kakšno pametno o našem zakonu!

Pha zakon! Na tristo straneh, s pametnimi izrazi izražene pametne stvari. Komaj lezem z leksikonom skozi skripte, za hobi imam pa raje kaj boljšega.

Fant je imel močan okus po neresnosti, čeprav je tudi v njegovi izjavi nekaj resnice.

Dejstvo je, da sta učitelj in učenec, ali bolje rečeno visokoškolski delavec in raziskovalec in študent dva nasprotna (včasih tudi konfliktna) tabora. Zakon pa manifestativno prikazuje, kako bi nastopilo popolno zlitje aktivnosti teh dveh bogov s celim kompleksom združenega dela. Do tega pa ne bo prišlo zaradi nepravilnih pogojev, ki jih zakon niti v tistih okvirih, ki bi jih lahko, ne zagotavlja.

Ceprav je pojem idealnosti zelo relativen, bi se mu uresničitvijo tega prikaza močno približali. Zakon prinaša dosti lepih novosti, ki bi, če bi se tudi v praksi izvajale tako, kot to pravi teorija, peljale proti tistim naj-naju.

Pa pogledjmo nekaj drobtin:

Odpira se vpis tudi delavcem, ki do sedaj skorajda niso našli poti na visokoškolske zavode.

Razlik med rednimi in izrednimi študenti ni več. Izredni študij se mora organizirati.

To nam zakon med drugim daje, sicer pa precej zaostruje vpisne pogoje, študij in s tem rešuje dve značilni slabosti naših visokoh šol: neracionalnost in velik osip.

Hiba, ki študente najbolj žge, je vprašanje študent — delavec, ki tudi z zakonom ni tako opredeljena, kot smo si želeli. Prav iz tega izhajajo vse slabosti našega zakona. Zakaj torej ni opredeljen status študenta?

Razloženo je bilo, da ustava delovnega statusa študenta pač ne priznava.

In zakaj je pri nas v Sloveniji drugače kot v SR Bosni in

Hercegovini? Brez razloga.

Naši bratje lahko tudi odločajo o delitvi osebnih dohodkov, ker so delavci, slovenski študentje pa nismo delavci in ne sodelujemo pri tej delitvi.

In kje tukaj idealnost?

Morda se ji bomo vendarle približali, ko bomo tudi to temeljno točko natančno opredelili, ko bo študent dobil mesto in položaj, ki mu gre... Zdaj pa je edina rešitev v tem, da si zakon natančno ogledamo od zadaj in spredaj, zgoraj in spodaj in poskusimo pri vseh luknjah in luknjicah.

Se sem spraševala naše študente. Dajali so mi resne in neresne pripombe ampak kakorkoli so rekli, povsod je bila prisotna tudi resna misel. »Idealen zakon, ja, mislim, da ga ne bomo nikoli sprejeli. Zmeraj se bodo še našle stvari, ki temu ali onemu ne bodo všeč. Pri tem zakonu pa je bilo takih. Vsak dan imam predavanja, pišem seminarje, ankete, hospitiram. Stipendija je premajhna, pa delam tudi preko študentskega servisa. Delam izpit za avto, razen tega pa imam tudi fanta. No, vidiš kdaj bi si pa lahko pobliže in sistematično ogledala zakon? In sedaj, ko sem vendarle ujela trenutek prostega časa in zakon samo preletela mi marsikaj ni všeč. Idealni zakon to še dolgo ne bo. Pogledjmo si primer pobliže — samoupravljalni položaj študenta. Saj smo naredili korak naprej, postavili nova, boljša določila; **toda kaj moramo zares zmeraj drobencijati?** Zakaj ne bi enkrat zares stopali z normalnimi koraki, vstric z vsem, kar je sedaj hitrejš, vse kar nas dohaja, saj vsi vemo, da je bila prosveta peto kolo, v katero se nihče ni vtikal in so se stvari spreminjale po dogovorih, pa še bi lahko kakšno ostro rekla!

Zakon šteje kot študijsko obliko pripravnništvo in omejuje obseg predavanja na 15 ur tedensko. Tega naše visoke šole še hitro ne bodo zmogle. In nas bodo na najrazličnejše načine držali na šolah vsaj 30 do 35 ur na teden.

In epilog?

Zakon je nedorečen in za družbo, ki se razvija je lahko samo dobro, da je zakon na tej poti ne omejuje. Treba je dopolnjevati, vnašati novejših stvari. Študentje morajo pri tem sodelovati. Idealnega zakona ne bo, približamo pa se lahko dobri obliki, ki bi zadovoljila oba bregova učiteljev in učencev, ki bi dovoljevala enakopravno odločanje o vseh problemih tako prvemu, kot drugemu taboru, ki bi priznavala, da študent vendarle dela, da je v njegov študij vloženo več kot veliko truda, ki bi omogočala, da bi se visokoškolski zavodi lepo vklapljali v okolje in sploh če bi vse napake odpravili in bi bilo vse vse samo dobro in prav.

POLONA HADNER

pred kebs

ZAVADI PA STRADAR

Politička mudrost starijih i novijih osvajača povremeno se sažimala u geslu »zavadi pa vladaj«. Logičkom konverzijom ovog stava moglo bi se zaključiti da je nekorišćenje ovog gesla znak odsustva političke mudrosti. Oba stava su istinita, ali uz pretpostavku da je reč o agresivnoj spoljnoj politici. Pretpostavimo da od zametanja kavge najviše štete pretrpi onaj ko je zameče. U tom slučaju bi važila drugačija »poslovica«: za vadi pa — stradaj. Upravo u takvoj situaciji se nalaze one političke snage i pojedinci koji oko jednog dela završnog dokumenta iz Helsinkija pokušavaju da stvore manevarski prostor za primenu starog, oprobano osvajackog gesla. Jer, umesto da dokument gledaju kao organsku celinu, u kojoj vlada me duzavisnost njenih delova, oni su počeli da se spore oko pojedinih delova uzetih za sebe. Nije jasno kome bi mogao koristiti spor oko prethodno raskomadnog dokumenta.

Tvrdi se da u dokumentu ima manje i više važnih »korpi«. Neki zato stavljaju nagla

sak na odnose među državama, neki na »poštovanje ljudskih prava«. Istina je, doduše, da se teško mogu zamisliti harmonični odnosi među državama koje ne poštuju ljudska prava. Ali, može se zamisliti uklanjanje bilo kojvskih konfrontacija među državama, bez obzira na to kako se one odnose prema prava vima čoveka. Razoružanje nije ništa manje značajno od poštovanja ljudskih prava, a uklanjanje nekih ratnih žarišta i popuštanje u regionima konfrontacija rado bismo pozdravili, bez obzira na to koji je »društveni sis tem« tolerantniji ili pogodniji za poštovanje »ljudskih prava«. Svakako, u svetu bez nuklearnog naoružanja, da zamislimo jednu ide alnu sliku, u svetu bez konfrontacija među državama, harmonija bi bila samo prividna ako bi iste države kršile ljudska prava. Ali i puno poštovanje prava čoveka u svetu koji leži na buretu baruta bilo bi slično letu vi linskog konjica: lepota koja brzo umire. Naj kraće rečeno, ovo su bili razlozi u prilog je dinstvenom gledanju na dokument o evrop skoj bezbednosti.

Ali, insistiranje na jedinstvenosti ovog dokumenta nije prepreka da se neke stvari nazovu svojim pravim imenom. Otuda potre ba da se o svakoj od »korpi« govori otvore no, jer niti su odnosi među državama onak vi kakvi bi trebali biti, niti je naučna, privre dna i kulturna razmena onakva kakva bi mogla biti, niti je poštovanje ljudskih prava takvo da se nad time ne bi moglo zabrinu ti. Svaka od potpisnica završnog dokumenta

и прито и последно набраќање

На една од последните свечени седници на Универзитетскиот совет, Атанас Близнакоф, наш виден сонародник и патриот, роден во село Дмбени (Костурско), а инаку живеел и работел во Гери, Индијана, ја прочита својата последна волја со која основа Фонд за стипендирање на талентирани студенти на Скопскиот Универзитет. Со овој редок и благороден гест, тој ја додели својата животна заштеда од 350.000 долари за она што тој го сметаа за најцелисходно за општеството. Но тоа е крајот, а бидејќи крајот е во почетокот, ние од поблиску ќе ве запознаеме со животната приказна на Близнакоф, сметајќи дека неговиот гест е одраз на неговото големо револуционерно искуство и со години граден и надградуван патриотизам.

Мај, 1977 година

— Јас сум, значи, роден во декември 1901 во село Дмбени. Беа тоа револуционерни и мачни времиња. Мајка ми ми кажуваа дека често со мене, завиткан во пелени и преметнат на грб, или уште почесто во нејзините прегратки, бегала пред куршумите на турскиот зулумкар во планината над селото. Тогаш селата ги палеа, ги ограбуваа само ако најдеа комити во тој крај. За време на Илинденското востание, пак, се управил илјаден аскер од Беличица, сета се наоѓа во Албанија, против д'мбенската чета од 97 души. Тешка борба се водела дванаесет саати, изгинаа многу востаници, а меѓу нив и стрику ми. Потоа, селото ни го изгореа, зулум направил, жените сакаа да ги потурчат, меѓу нив и стрина ми...

Прво, значи, на што се секавам, беше бедата и голотицата. Татко ми беше уште во тоа време, немај — каде, во Америка. Тој ни испраќаше пари, арно, ама, немаше во тоа време поштари кои ги носеа парите дома, туку го испративме чичко ми да ги земе дури во Костур. Но Турците, како што знаеја дека овој носи пари, го пречекаа и му ги зеаа парите. И како денес се секавам на тоа утро, кога го донесоа неговиот труп во селото. Инаку, учев во бугарско школо, а нашите учители ги плаќаше егзархијата. Тие не учеа на туј јазик, за туја историја, во туј интерес. А времето беше многу полово... Ги убиваа сите наши попонапредни дејци, и тоа врховистите, а многу загинаа во самото воста-

ние. Заради тоа што ние бевме стар револуционерен крај и заради тоа што нашите научени луѓе беа поубиени, егзархиските учители имаа мошне важна задача. Тие ни велеа: „Сејдно дали ќе бидете за централистите или за врховистите, главно да се бориме против Турците.“ А дедо Благоев, познат социјалист, еден од ретките интелектуалци кои останаа живи, се сакавам дека тогаш ми рече: „Не е сејдно, туку ние врховистите си ги имате во срцето.“ Потоа ја напуштив школата и мајка ми ме праќаше по нивите. Кога малку подраснав, учев за чевлар во Костур, во градот...

И потоа, изби грчко — турската војна и нашиот народ што беше во грчкиот дел мораше повторно да лее крв за туѓи интереси. Властите забранија сите што имаат над шеснаесет години да го напуштаат местото за да ги земаат после во војска. Тогаш, ние неколкумина, навечер, јас со едно книжно куферче за алишта, заминував скришум во Атина. Таму ги имавме наши луѓе и тие ни направиле лажни документи. Така, јас се качив на параход и заминував во Америка. Во тоа време во Америка, бидејќи се уште не беше изгласан иселеничкиот закон, требаше само да имаш здрави очи и да немаш офтика, па да најдиш работа. Уел, јас прво работев во една железара во Гери, но штом приобрав малку пари, се впуштив во бизнис со недвижни имоти. И спечалив тука доста пари — 24.000 долари, а беше тоа 1927 година и тие пари тогаш вредеа многу, можеби цели денешни два милиони долари. Но дојде и 1929 г. и ја зафатна Америка најголемата криза што било кога ја зафатила. И изгубив сè што имав. Почнав одново и мојот експеримент ми кажуваа дека ако пропаднат и големите корпорации ќе пропадне и Америка — значи големите корпорации нема да пропаднат. Така јас се впуштив во трговија со акции.

Во Герија развивавме широка општествена акција. Тоа основавме Македонско — американскиот сојуз, којшто уште на почетокот својата работа ја засноваа на принципите на ВМРО(о); таа идеја ни ја дадоа прогресивни луѓе, а меѓу организаторите беше и Димитар Влахов. За време на војната, во 1941 година, кога Хитлер ги нападнаа словенските народи, основавме Словенскиот конгрес. Преку него ја поддржувавме антифашистичката борба и имав

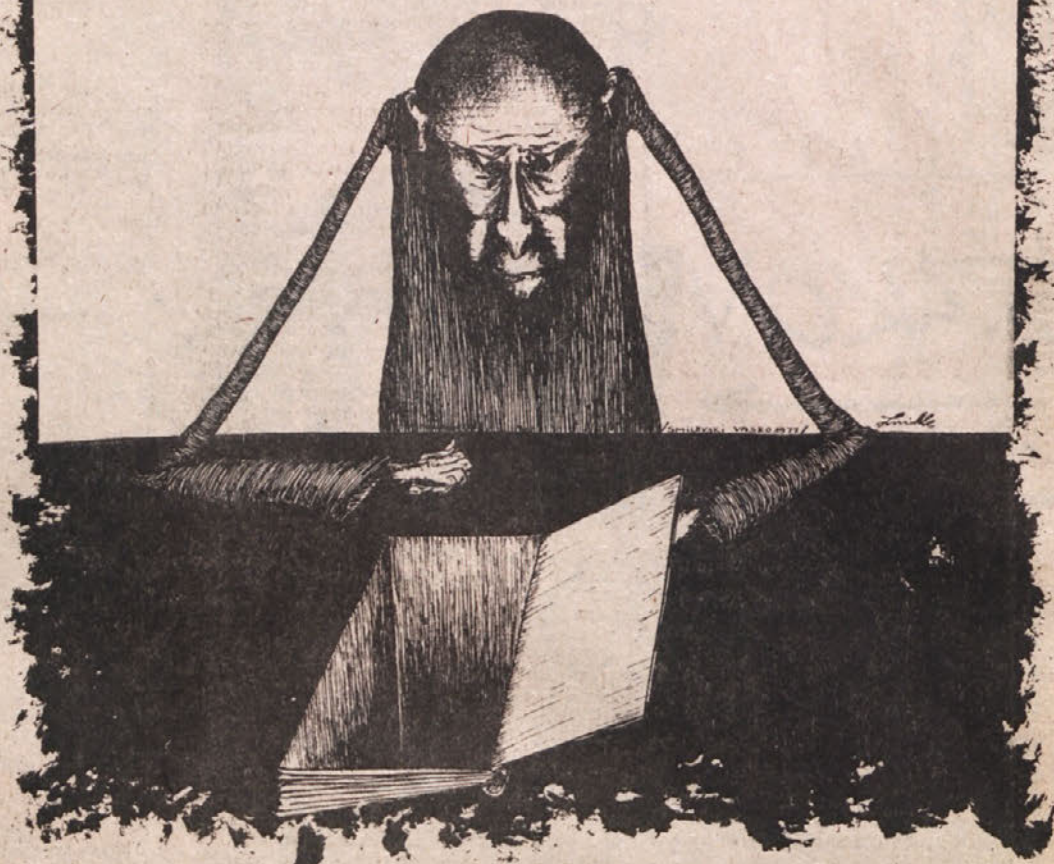
ме и добри врски со партизанското движење кај нас. Кон крајот на војната, поточно на 11 февруари 1945 година упатиаме меморандум до големите сили, со кој барааме да се реши македонското прашање. Кога се сарши војната собирааме пари, храна и облека и ја испраќавме преку Црвениот крст во Југославија. Кога дојде, пак, во Америка првиот југословенски брод, „Радник“ се викаше, ние испративме по него инструменти и средства да се изгради болница.

Послевоените прилики направиле дел од луѓето на нашата организација да бидат изложани од бугарската пропаганда, како што беше на пример, Пирински. Јас отидов 1968 година да разговарам со тие луѓе кои го продадоа својот идеализам за добра положба и пари. Кога се вратив од Бугарија го напишав во нашиот весник следното: „Се надевам дека едно масовно движење како што е Народниот фронт ќе придонесе да се уништи шовинистичкиот дух што ги разединуваше балканските народи. Но сега е јасно дека Народниот фронт ја продолжува старата политика која некогаш ги убиваше нашите луѓе и видни дејци а сега настојува да го убие духот на македонскиот народ.“

1958 година дојдов и сам во Македонија, во посета. И имав што да видам. Видов дека мојот народ со сета сила го гради својот нов живот. Дојдов потоа и во 1968 година и повторно се уверив дека го гледам она што отсекогаш сум мечтаел да го видам. Сега доаѓам по трет пат и не ми слам да се враќам. И не е случајно што решив ситот мој имот да го оставам во Фондот за стипендирање на сиромашини и трудољубиви студенти, бидејќи македонскиот Универзитет тоа е нешто за што целиот мој век сум сонувал. Јас си имам да го живеам својот скромен живот — треба да го потхранувам сонот. Јас сум идеалист, а да се биде идеалист тоа значи да се биде со опитното добро, а никако не значи сите да чекаме од некаде да дојдеме. За да добиеме треба да дадеме...

Ете, тука завршува приказната за големиот патриот и добротвор Атанас Близнакоф од село Дмбени, Костурско, кој по трет пат си дојде од Америка и реши да остане во својата татковина и својата нечалба да им ја остави и на идните поколенија.

Бележел: Љубомир Костовски



дупка во здрава акција

Актуелна тема на разговор меѓу студентите, е запишувањето на вонредното студирање на високообразовните институции на нашиот Универзитет. Не без причина вонредните студенти се прашуваат зошто нивното запишување се одлагаше по рокот за запишување на редовните студенти. — Се наслутуваше за што се работи, зашто се прошири веста дека се очекува зголемување на цената на запишувањето. Но, некои факултети веќе од првите денови на запишувањето на студентите ги применуваат новите „тарифи“ за запишување на вонредните студенти, чија висина се движеше од 700 до 900 динари, а последниве денови дознавме дека и на Правниот факултет е применета новата „тарифа“ на запишувањето — за прва и втора година 700 динари, а за трета и четврта година 800 динари.

Во моментот кога организираниите социјалистички сили на Универзитетот водат заедничка акција за реформа и самоуправно реструктурирање и трансформирање на високото образование според потребите на современите општествени движења, односно на потребите на здружениот труд, овие „тарифи“ дојдоа како „гром од ведро небо“. Уште повеќе, ова доаѓа во момент кога првата фаза од оваа акција за самоуправно реструктурирање, односно уставно реструктурирање на Универзитетот е во завршна фаза и во наредниот период престон акција за реформа на наставно — образовниот, научниот и воспитниот процес.

Имено, доста е дискутирано за изедначување на вонредните студенти со условите на редовното студирање, коешто се поставува како првостепен задача во акцијата што се води на Универзитетот за негово реформирање. Но, и покрај оваа заедничка акција на организираниите социјалистички сили на Универзитетот, новата учебна година ја дочекавме со зголемена школарина за вонредното студирање. Ова,

на почетокот на втората фаза од оваа акција претставува барање „дупка“ во сема јасната и здрава основа на таа акција.

Всушност, потребата од дообразование на вработените и нивно здобивање со вишо и високо образование се наметнува како императив на современот развиток на стопанството и посебно на општеството во целина. Токму стопанството, односно здружениот труд е тој на кого му се потребни вакви кадри, за што и одделува дел од своите средства. Средства за оваа дејност одделуваат и сите вработени од својот доход. Тогаш неоправдано е зголемувањето на уписнините за овој вид образование до кое можат да дојдат вработените во организациите на здружениот труд во текот на работата. Исто така, на ова место, меѓу другото, треба да се одбележи дека вонредните студенти и за полагање на секој испит уплатуваат од 40 до 60 динари. На сево ова се надоврзуваат издатоците за поштански такси, таксени марки, пријавни листови и друго, со што вкупните издатоци за запишување се зголемуваат многу повеќе отколку што тоа изгледа на прв поглед.

Притоа, не е мал бројот на студентите особено вонредните кои не се вработени а се евидентирани во заедниците за вработување. Тогаш од каде овие средства ќе можат да ги обезбедат за продолжување на студирањето или пак за почеток на истите.

Секако, оваа негативна појава што дојде на почетокот на учебната година бара соодветно решавање и разрешување, зашто во извесна мера го ограничува вонредното студирање. Ова уште повеќе го потврдува фактот дека личните доходи на вработените во стопанството исплатени минатата година се движат околу 2500 динари, а со тоа се намалуваат и средствата за лична потрошувачка на вработените.

Крсте ЈОВАНОВИЌ



сизифови маки

Секоја година тема на разговори меѓу студентите е нивното сместување. Неговата актуелност, од година во година станува се поголема. И покрај честите размислувања и дискутирања по овој проблем, барем досега, се чини дека не се најдени најадекватните методи за неговото подобрување. Зошто, поинаку и не би можеле да резонираме за проблемот за сместувањето на студентите во СР Македонија.

Во Скопје, задолжена за сместување и исхрана на студентите е организацијата „Студентски центар“. Во своите пет домови и населби, оваа организација сместува секоја година по 4.500 студенти. Имено, во студентскиот дом „К. Ј. Питу“ се сместени 460 студенти, претежно од Медицинскиот и Градежниот факултет; во студентската населба „Драга Божинова“ која се наоѓа кај Педагошката академија и располага со вкупно 27 бараки, вкупните капацитети изнесуваат 1.087 легла; Студентската населба „Невена Георгиева — Дуња“ располага со 13 бараки односно 520 легла; студентскиот дом и населба „Стив Наумов“ располага со две згради и 36 бараки, или 530 легла во зградите и 1.364 во бараките. И на крајот студентскиот дом „Гоце Делчев“, инаку еден од најмодерните во нашата земја, располага со два блока во кои се сместени 608 студенти. Тоа се сместувачките капацитети со кои располага Скопје како Универзитетски центар. Ако се знае дека поголемиот број на студенти на Скопскиот универзитет се од останатите места од СР Македонија, тогаш 4.500 легла со кои располага „Студентски центар“, во никоја мера не можат да бидат доволни.

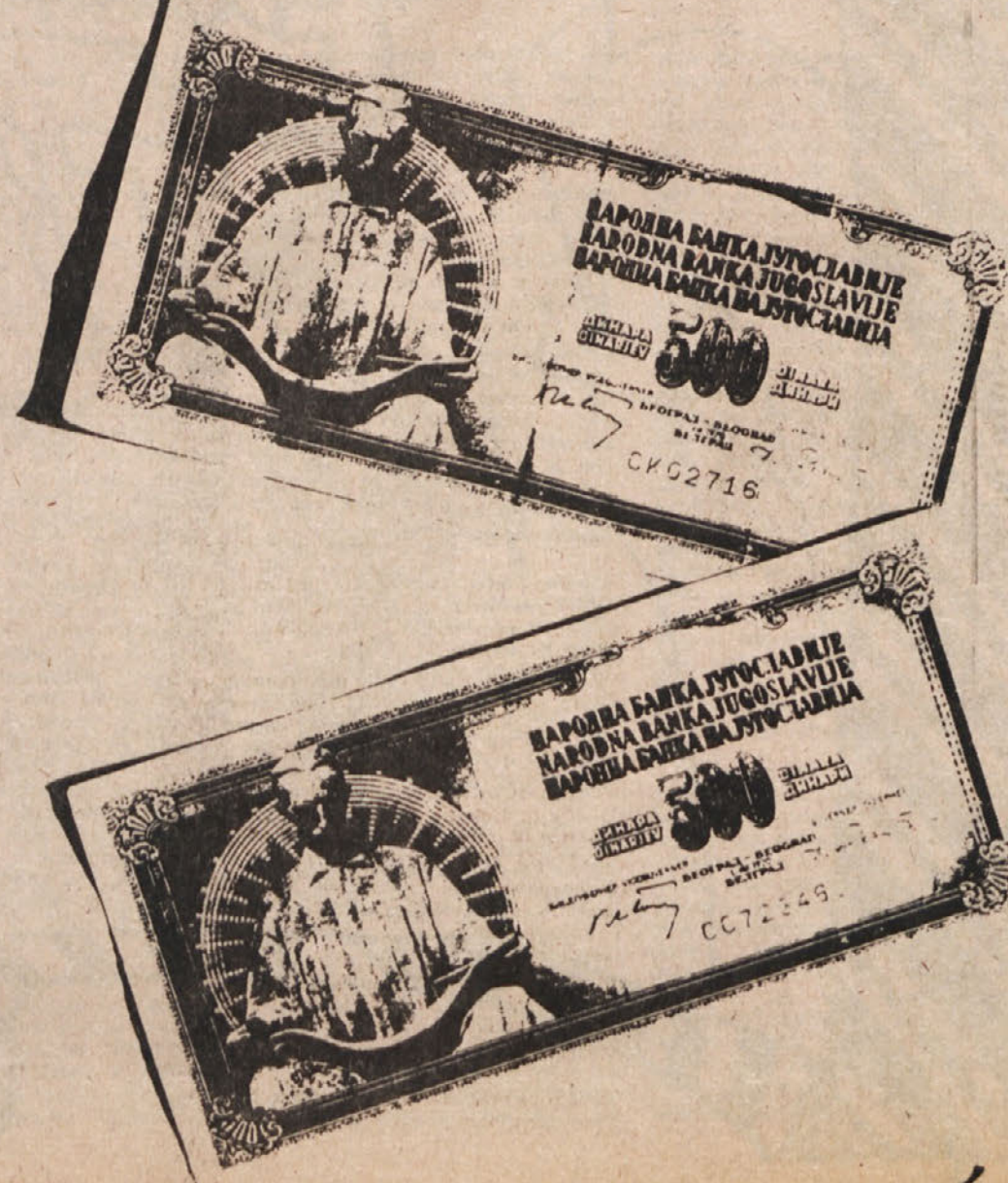
Состојбата пак, на овој план во Битола, Прилеп и Штип е уште понезавидна. Имено, во овие градови студентите се сместени во постоечките ученички домови или пак во најчест случај во приватните домови, каде што станарините достигнуваат астрономски изглед.

● КАКО ДА СЕ ПОДОБРИ СОСТОЈБАТА СО СМЕСТУВАЧКИ КАПАЦИТЕТИ ВО СР МАКЕДОНИЈА — е прашање на кое повеќепати досега ми било ставано значаен акцент. На повеќепати, е дискутирано и направано и притоа барани се можните начини за ублажување на овој проблем. Сметајќи го сместувањето на студентите како едно од примарните задачи градот Скопје, нури изработката на Генералниот урбанистички план, предвиди два локалитети за изградба на нови студентски домови. Едниот локалитет е предвиден на улицата „Иво Јола — Рибар“, а другиот во реонот „Гази — Баба“. Првиот локалитет е веќе реализиран. Всушност, тоа претставува изградбата на првата фаза на студентскиот дом „Гоце Делчев“ со 608 легла, а во тек е и изградбата на втората фаза со ист капацитет. Вториот локалитет, пак, во реонот на „Гази — Баба“, ќе зафаќа површина од околу 16 хектари, и како што се предвидува ќе биде реализиран во 1980 година. Во истиот рок и во Битола се предвидува да се изгради студентски дом. Според сегашните согледувања, овој објект бил лоширан во непосредна близина на Педагошката академија. Со отворањето на Економскиот факултет во Прилеп, состојбата со сместување напалоно се измени. И тука се јави проблемот, каде да се сместат студентите кои што доаѓаат од другите места. За таа цел е предвидено Младинската населба „11 октомври“ во селото Старо Лагово, во непосредна близина во Прилеп, да се искористи за студентски дом. Со успешната реализација на предлогот, проблемот со сместување времено би се решијал, а со тоа би се подобриле и условите за живот и работа на прилепските студенти.

Ете, ваква е состојбата со сместувачките капацитети во СР Македонија и со размислувањата во наредниот период тие да се подобрат. Меѓутоа, се чини дека проблемот со сместување со студентите ќе се чувствува со сета своја сериозност и во

наредните неколку години. Голем дел од студентите, и во иднина ќе бидат приморани да бараат сместување во приватни станови и со станарини од 350 до 800 нови динари. Тоа всушност, беа годишните цени за сместување во приватните домови. Се чини, дека годишна приватните станодавачи се натпреваруваа кој поголема цена ќе добие за својот изадаен стан. Многумина од нив, забораваа дека со тоа прават и општествен прекршок. Забораваа дека станува збор за школување и дека тие катри се потребни на нашето стопанство, забораваа дека астрономските цени за изадаените станови во никој случај не се достапни за плиткиот студентски џеп. Се чини, дека помош на студентите на овој план нема. Тоа, не е во состојба никој да го направи, иако досега повеќепати интервенираа и Собранието на град Скопје и инспекциските служби. За една построга интервенција не може да стане збор, бидејќи проблемот со сместување уште повеќе би се продлобочил. Тогаш е јасно дека приватните станодавачи ќе ги лишат студентите од своите услуги, а со тоа ништо не би се постигнало во позитивното разрешување на овој проблем. Можеби, би требало да се донесат некои законски одредби за износот на цената на приватните станови што ќе им се издаваат на студентите. Но, прашање е дали и тогаш ќе се постигне нешто позитивно.

Во иднина, можеби би требало да се размисли за отворање на биро за приватно сместување на студентите, што би ги регулирало критериумите и условите што ги понудуваат сопствениците на приватните станови и секако би влијаело врз побезбедно сместување на студентите. Ваквата иницијатива беше покренувана во повеќе пати досега, но, се остана само на тоа. Овој предлог е секако погоден и позитивен, бидејќи формирањето на ваквото биро би донело низа позитивни моменти во врска со сместувањето на студентите на СР Македонија.



*SVEUČILIŠTA SR HRVATSKE U TRANSFORMACIJI

sveučilište u zagrebu

godina reforme



Dosta dugo aulama zagrebačkih visokoškolskih ustanova odzvanja jedna riječ — **RIFORMA!** I što je aulama tamnija i akustičnija, jer stari su graditelji izgrađivali više pazili na akustičnost do li ovi naši upari armiranog betona, to je i eho čudni, pa je i tiho izgovaranje izazivalo neugodnost i strah.

Što je tek bivalo kad su drugi izvikivali ovu riječ? No i jedina i drugima je prošla jesen bila znimno interesantna — otvorena je javna rasprava o Nacrtu zakona o visokom obrazovanju (tada se doduše drugačije zvalo, a i poslije je mijenjao ime da bi mi ovo zadnje bilo registrirano kod matičara a mi u SL-u smo ga od milja prozvali ZOVO) i ona je zapravo i formalni »prilistak« sve žitelje Sveučilišta da o »reformi« na ovaj ili onaj način razmišljaju, da se njome bave.

Nestod dijaloga i monologa prenosio je u to vrijeme i SL. Borena udruživanja obrazovanja, znatnosti i udružena rada, obrazovanje iz rada i uz rad, permanentno obrazovanje, sustavno planiranje kadrovskih potreba,

racionalizacija studiranja, standard studiranja, studentski standard, novi Društveni dogovor o učenikom i studentskom standardu itd., etc.

Sve su to bile teme mnogih skupova, na Sveučilištu, zborova studenata, znanstveno-nastavnih vijeća, SSO-a, SK-a. Proces i razmišljanja o procesu su se intenzivirala tako da se od, već davno prije stidljivo spomenute reforme, u smislu preuredbi, preučešavanja, došlo do svijesti o potrebi radikalne transformacije društvenih odnosa u visokom obrazovanju i znanosti.

»Godina za godinu« — da! Ali... govorili su uglavnom studenti. A to »ali« je znalo često biti i veliko. Pitanja studentskog standarda, od smještaja — završnih dana poskupjele studentski krediti, u studenatima i nije se moglo spriječiti, pokazale su to sve stručne ekonomske analize radnih ljudi Studentskog centra tako da sada ležaj stoji u prosjeku 540 dinara. To je unijelo dosta nerazumne i nepravedne, ali sigurno manje da su na vrijeme stigli krediti, koji zadnjih nekoliko godina ne prate porast troškova života (prosječni kredit u SRH 960.—). Bila su tu i pitanja prehrane, kultura, sporta, udžbenika, pomagala, prostora, broja studenata na broj nastavnika itd., etc.

Većinom su za »ali« bili odgovori, ali novo (zovo) treba početi funkcionirati pa će i »preduvjet« biti riješen, uostalom ono upravo to i hoće riješiti. Malo je teže uvjeriti sadašnje generacije studenata, tim više što se ZOVO na njih uglavnom i ne odnosi, no sreća je što su svi zapravo bili više okrenuti budućnosti, a priznavali da ima puno toga što se na pravcu reforme može učiniti i bez ispunjavanja bilo kakvih velikih preduvjeta — na fakultetu, na kolegiju, predavanju, da se već sada mogu bolje planirati kadrovske potrebe, da se već sada mogu razvijati bolje veze sa udruženim radom...

Javna rasprava je završena. Rezultati su se sumirali. Dosta dugo čak do ožujka mjeseca. U međuvremenu se još raspravljalo o studentskom samoupravljanju, o zastarelosti studentske trećine, o nedolaženju i je »trećine« na sastanke samoupravnih organa, pa što će tek biti poslije, govorili su neki nastavnici, kao da je ude-

legatskom sistemu važno »koliko kojih ima«, i kako ćemo se nadglasavati u konferencijskim dvoranama! Dugo se čekao Zakon, a pričalo se svašta (zluradi), »da će kasniti«, da nije prošao. No, ZOVO je ipak stigao. Odmah nakon njegovog izglasavanja u Saboru krenulo se **ODLUČNO U PROVEDBU!** Barem onoga što se već sada moglo.

A već prije se znalo što će po prilici trebati — u prvom redu revidirati nastavne planove i programe barem za prve generacije studenata, unijeti izmjene u statute visokoškolskih ustanova i drugo.

Sveučilišna konferencija SSOH Zagreba je odmah nakon (sutrašnjim) izglasavanjem ZOVO-a organizirala savjetovanje na temu njegove provedbe koje je trebalo služiti razmjeni iskustava različitih fakulteta i viših škola, a naročito oko re-

vizije nastavnih planova i programa. Sada su se stvari prenjale u »bazu« i glavina aktivnosti se odvija upravo tamo.

Sveučilišna konferencija SKH Zagreba je reformskim zadacima pristupila, rekli bismo, analitički (po komisijama), svjesna dosega (posljedice) svake pojedine akcije na ovoj fronti, pa je ovih dana održana tematska konferencija iz područja Zakona o udruženom radu i Zakona o visokom obrazovanju, nakon koje se očekuje intenzivna politička akcija, poslije ispitnih rokova.

U međuvremenu je jače poticano udruživanje, u prvoj fazi, onih oblasti za koje se smatralo da imaju prednosti za brže udruživanje — to su elektrotehnika, prehrambeno-poljoprivredni kompleks, kemija i kemijska tehnologija, mineralne sirovine i građevinarstvo. Određeni rezultati su već postignuti.

Što još reći o drugim interesantnim događajima na Zagrebačkom Sveučilištu? Student-servis, institucija koja zapošljava povremeno i do 14.000 studenata, konačno ima i studentske samoupravne organe. Da bismo ju sasvim opisali morali bismo krenuti i dalje u ovom resuméu zbivanja na Sveučilištu od dogovorenog perioda, no ipak su se najvažnije stvari odigrale upravo u zadnjih nekoliko mjeseci. Formirani su **Skupština samoupravljača i Savjet Student-servisa** koji će u buduću, zajedno sa radnim ljudima Servisa i predstavnicima društvene za-

jednice, odlučivati o svim poslovima, pa i o akumulaciji od oko milijardu i pol godišnje. Već su donešeni kriteriji raspodjele — sredstva se uglavnom namjeravaju koristiti u funkciji studentskog standarda.

Valja istaći rad Predsjedništva SK SSOH Zagreb u konstituiranju ovih studentskih samoupravnih organa, kao i uvođenju samoupravljanja u studomove. Ova godina je obilježena i proslavom Tl-tovih jubileja u zagrebačkoj sveučilišnoj sredini, na svakoj visokoškolskoj ustanovi, organizaciji SK i SSO.

I što još o drugim zbivanjima, akcijama društveno-političkih organizacija? Bilo ih je mnogo, no prostora je malo, a htjeli bismo na kraju spomenuti da je i redoviti izlaženje »Studentskog lista« u prošlom periodu interesantan događaj — i mali smo nešto malo više novaca.

Veliki je događaj i ovaj zajednički broj studentskih listova SFRJ u povodu Dana mladosti.

U ovom trenutku nama u SL-u i najdraži!

mato dretvić

cjelovit sustav usmjerenog obrazovanja

U zadnjih nekoliko godina u SR Hrvatskoj intenzivno se radi na preobražanju odgoja i usmjerenog obrazovanja u duhu Rezolucije X kongresa SJJ. Osnovu cjelokupnog sistema predstavlja obrazovanje za rad i jedinstvenost usmjerenog obrazovanja. Na taj se način ukida dosad prisutan »dualizam« u srednjoškolskom obrazovanju i odvojenost srednjoškolskog od visokoškolskog obrazovanja, te otvaraju putovi ostvarivanja permanentnog obrazovanja.

Iako se gradi cjelovit, jedinstven sistem usmjerenog obrazovanja, uvjetno ga možemo podijeliti u nekoliko stupnjeva ili faza, i to: opće (bazično) usmjerenog obrazovanje, završna faza usmjerenog obrazovanja i visoko obrazovanje.

Opće usmjerenog obrazovanje u trajanju od dvije godine upisuju svi završeni osnovnoškolski koji žele nastaviti školovanje. Plan i program isti je za sve srednje škole, te se u ovu fazu usmjerenog obrazovanja upisuju na tzv. teritorijalnom principu, a ne u odnosu na buduće zanimanje. Novim planom i programom uveden su po prvi puta i predmeti: osnove marksizma i teorija i praksa samoupravnog socijalizma, proizvodno-

-tehničko obrazovanje i profesionalna orijentacija. Uvođenjem općeg usmjerenog obrazovanja omogućen je jednak start svim učenicima za nastavak školovanja, što znači da je obrazovanje u svim školama postavljeno na istu razinu i time se svim učenicima omogućuje jednak start za daljnje obrazovanje.

U završnoj fazi učenici odabiru program obrazovanja za zanimanje kojim se žele baviti. Kažemo program, jer više ne postoji »klasični« oblik škole sa čvrstom organiziranim usmjerenjima i razredima. To znači da se u pojedinim školama, prvenstveno u manjim mjestima, obrazuje za određene profile zanimanja dotle dok postoje interesi organizacija udruženog rada za ta zanimanja, a potom se programi mijenjaju ovisno o interesu udruženog rada.

Programska struktura završne faze srednjeg usmjerenog obrazovanja sastoji se iz obveznog i fakultativnog dijela programa i slobodnih aktivnosti. Obvezni program ima zadatak osposobiti za zanimanja, a čini i osnovu za dalje obrazovanje u odabranoj struci. Fakultativni program ima zadatak da učenicima omogući proširivanje znanja u odabranoj struci, odnosno da osposobi učenika za eventualni nastavak daljeg obrazovanja u nekoj drugoj struci.

Programi slobodnih aktivnosti utvrđuju se u dogovoru s učenicima, a cilj im je da omoguću zadovoljavanje različitih učenikovih interesa koji s obzirom na sadržaj i oblike rada prelaze okvir obveznog i fakultativnog programa. To se odnosi na različite društvene, kulturno-umjetničke, tehničke, sportske i druge aktivnosti.

Osnovne mogućnosti obrazovanja i osposobljavanja u završnoj fazi srednjeg usmjerenog obrazovanja su:

- a) Osposobljavanje za uže stručne profile (specijalizirani stručni radnik) u kraćem vremenskom trajanju (oko 4 mjeseca). Obvezni program sastoji se prije svega iz posebnih sadržaja za određeno zanimanje.
- b) Osposobljavanje i obrazovanje za šire stručne profile traje pretežno 1—2 godine, a program obrazovanja i osposobljavanja sastoji se od obveznog (zajednički dio i posebni dio programa) i fakultativnog programa, te slobodnih aktivnosti.

Svi polaznici po završetku srednjeg usmjerenog obrazovanja mogu se upisati u rad, a mogu nastaviti dalje obrazovanje. Učenici osposobljeni za uže stručne profile prije eventualnog nastavka obrazovanja (više i visoko obrazovanje) morat će završiti uz rad ili iz rada i dio programa koji nisu završili (prvenstveno zajednički dio programa).

Novi sustav usmjerenog obrazovanja izazvao je podosta nesporazuma i otpora, prvenstveno zbog nedovoljne informiranosti, a ponekad i netočne ili neprecizne informacije. Nameće se utisak, da se ni jedna promjena u našem društvu, a bilo ih je dosta mnogo, nije tako malo i netemeljito pratila i objašnjavala, kao što je to slučaj s preobražajem odgoja i usmjerenog obrazovanja. Otpor s kojima se susreće prvenstveno dolaze od strane onih koji inzistiraju na titulama i ne mogu se pomiriti s činjenicom da nam je potrebno obrazovanje za zanimanje i za nastavak obrazovanja, a ne isključivo za nastavak obrazovanja. U općem obrazovanju teškoće se javljaju prvenstveno kod novouvedenih predmeta i to zbog pomijanja kadrova osposobljenih za te predmete, a dijelom i zbog namjernog vulgariziranja stvari od onog dijela prosvjetnog kadra koji takav sistem obrazovanja smatra degradacijom, zbog ukidanja »klasičnih« gimnazija.

Kod upisa u završnu fazu nailazi se na niz teškoća, jer još uvijek u organizacijama udru-

žnog rada ne postoje izrađeni planovi potreba za kadrovima, koji su nužno potrebni u takvom sustavu usmjerenog obrazovanja. Drugi se problem javlja uslijed toga što se obrazovanje još uvijek tretira kao potrošnja, a ne kao sastavni dio reprodukcije (reprodukcija kadrova) i uvjet podizanja produktivnosti rada. Zato se u okviru samoupravnih interesnih zajednica ne ostvaruje slobodna razmjena rada, već se sredstva za obrazovanje ostvaruju putem zakonskih doprinosa, a ne putem prihvaćenih programa obrazovanja. Slijedeći veliki zadatak u oblasti usmjerenog obrazovanja je utvrđivanje društveno-ekonomskog položaja školske omladine. Osnovu društveno-ekonomskog položaja školske omladine trebaju činiti uspostavljeni ugovorni odnosi između učenika (studenata) i organizacija udruženog rada. Tek iz tako uspostavljenog odnosa treba proizlaziti pravo na obrazovanje i pravo na samoupravljanje, te pravo na sredstva potrebna za osobni i društveni standard za vrijeme školovanja. Početni koraci su učinjeni i možemo slobodno reći da ohrabruju, iako je prerano govoriti o doseljima preobražaja odgoja i usmjerenog obrazovanja. Tek završetkom srednjeg usmjerenog obrazovanja prve generacije učenika moći ćemo govoriti o svim prednostima i nedostacima tako koncipiranog usmjerenog obrazovanja.

vladimir jagić

uredio goran ježić

predrag vrabec...

foto-stih



LJUBAV IDE KROZ GLAVU... SAMA LJUBAV... POKUS LJUBAVI...

Kad se završi nastajanje ovog segmenta, spustiće čete svoje lijepe oči na početak prvog stiha. Bit će to ujedno početak vašeg, čitateljskog, građenja pjesničkog modela. Budite dobri čitači. A stihovi su vlasništvo troje mladih hrvatskih sastavljača-konstruktivista. Hrvatska mlada poezija pulsira kao heterogena gospodica između estradnog i estradističkog (recitativnog) izričaja, zatim zavičajnog i romantično-zavirnog stihovanja. Naši izdvojenici, opet, definiraju svoje sastavljanje različito nego što je to pobrojano.

zvonko kovač

PJESME

III
Ganuti u stožer tisućih suzah
Prašamo sevdahu što nas nagnu niže
U odaje Njoi, gospodici, bliže
Lampioni svijetle zubljom noćnih čari
O, ljepoto Noći grhotu bi da se stara
ova lipost sveta, ovi božji dani
O, ljepoto Noći, tresnu sami na koljena
usmjereni sancij: crne tvoje kose da bi crnje bile
»dva bademasta oka« ove tamne vile
biser zupci iza usana, suhih
i sve

baš, sve je mrtvo
Barbara, gle se i svijetle zatvara
no za ime i sudbu, takve su sevdalinke izabrali drugi

V
Marija ti me razumiješ
Marija i još jedna Marija bile su pubertetske
A onda Marija ili Marija, a prije i poslije njih dvije Marije
pa mala Marija i Marija
te Marija i ostale, u međuvremenu
SVE NE — OSKVRNJENE

Sada bi trebalo približiti još usputne i neuspjele
(ali njihova se imena zaboravljaju)
Pa jedna učiteljica, prije jedna buduća učiteljica i
dvije profesorice, u tijeku školovanja
A žudio sam početnički pjev kao Anko, Ančice...
SVE NE — OSKVRNJENE

Abiturijentske slabosti ne bih spominjao
Potom neke su se vraćale popunjujući samo slijed
Vesna, Vesna i Vesna krivo je bilo proljeće
ili dakako ljeto, a jesen smo ostavili takvu
A možda i Lucija
Ali Zoro, ti, uvijek kada noć pristiže
Tako je to Marija: zapravo svaka, Marija, bila je Marija
i Marija je imala svog platona (iako je začela):
PUSTIMO TO

Imam jednu, beskrajnu, koju neprocjenjivo volim
Svakako je to razlog što si ostala ne
Ni potpuna pošast ne bi ti samnom donijela ničeg
(možda još poraza)

IMAM JEDNU, BESKRAJNU, KOJU NEPROCJENJIVO VOLIM

I nikada Marija ne

SAMO ONA, ANA, NE-INA, U BEZBROJNOM CISLU

(kao što bi rekli pjesnici i zaljubljeni)

A OSTALE NE — OSKVRNJENE DOISTA

ZVONKO KOVAČ, kritik i pjesnik, čini stihovnu kontaminaciju petrarkističkog, starokajkavskog i, naravno, standardnog izričaja, mogućnostima koje spajaju spojivo-nespojivo, arhaično-suvremeno, izazivajući posebnu tenziju; čini leksičku fantastiku ispisujući riječi zajedno, te im tako daje višeznačnost, odnosno više-čitanoost. Kovač, uz formalno, višeslojno iskazivanje jezika koristi i semantičko pomicanje kontrastirajući ili ironizirajući smisao paralelnim uvođenjem bivših (starodubrovačkih toposa) i suvremenih mitoloških konstanti.

SEAD BEGOVIĆ i BRANKO MALES sprdovito se odnose spram smisla kao nadzirane slobode. Dakle, fragmentacija smisla, a isticanje ritamske strukture — naznačivanje, a ne po pjesmu opasna jasnoća — korištenje literature lituratur, ironične infantilnosti. PREDRAG VRABEC, ovog puta, pokazuje gestualnu poeziju. Iskonstruirana i izmontažirana nakana »čovjeka koji bi se igrao«, a ako netko to može »objasniti« kao foto-stih, onda bi se rado umislilo. »Jezik u poetskoj funkciji« dolje je, ispod, ispod, još više. Tako. (B. M.)

branko maleš

GLADI, PRZNICE: DAS IST

kost kreka u svome
mršavom grlu — bijelaj igli
kao pas kost glode
svoju večeru za večeru
igle zime — silske strnjike
izbe su gladi — tu glad mršavi
kost kreka
grlo gladi
guta siše
u svojoj bijeloj igli
u svome tankom životnom stilu
ta povijesno gola kost
(čista njena povijest)
kost koja ne zna tekstil
u stripu se čuva

II
knjiga uč manju knjigu
ona debija
kao na podmukli asfaltov
lakat
nasukan obraz epileptičara
ova mala knjiga puni mozak ova
mala knjiga dak je
svih svojih stranica
prazan livadit mozak
iako puna ničega
ona je kontinent
evropa rijeke
itd.

III
i tako dalje
(itaka je albanca odiseja)
dalje se može
možemora kao
nož mora ljeti npr.
što konobarski ufrakovljen siječe
tamne dine žene
daje tako putenu pljušicu
miljku otoka
putu zraka koji vina — i
dalje tako i
tako drukčije
tako itaka u 5 h izgleda kao
jonski turizam
tako itaka u 6 h izgleda kao
jonski turizam
itd. grozd

IV
koji pamti da treba
pamtiti imati džepove pune pamćenja
grozd na dnu neba nasrijed mora
grozd jedan odbačen od
mornara albanca i
odiseja
nichi war

vrucé znači skilsko
skilsko znači dosti
lav i osep 1917. mrzili su smisao

iskati nam valja

Rečenice koje ćete pročitati nisu nikakve originalne misli ali se autori slažu s njihovim sadržajem. Rečenice su to koje govore o poeziji. Tekst je inspiriran razgovorom jedne Bojane i jednog Duška u polju punom Sladostirnih crvenih makova.

Poezija nije kad netko pati.
Poezija nije asketizam.
Poezija nije samoubojstvo.
Poezija nije egzizam.
Poezija nije narcisoidnost.
Poezija nije čin očajnika.
Poezija nije autoritarna.
Poezija nije dogma.
Poezija nije bijeg.
Poezija nije sive boje.
Poezija nije praviljenje čiste poezije.
Poezija nije perfektuizacija poezije.
Poezija nije mehanika.
Poezija nije infantilna.
Poezija nije ideologija nenarušivog statusa quoa.
Poezija nije propoved.
Poezija nije višak vrijednosti.
Poezija nije homo-duplex.
Poezija nisu šundkatarze.
Poezija nije izmišljanje ljepote tamo gdje je nema.
Poezija nije predmet.
Poezija se ne nalazi na polici.
Poezija nije objektivna.
Poezija nije anemičnost.
Poezija nije sigurnost.
Poezija nije foto-aparat.
Poezija se ne kupuje na kilogram.
Poezija nije ako se poetiki ne ŽIVI.
Poezija nije ideologija.
Poezija nije malograđanska.
Poezija nije dekoracija.
Poezija nije pozlaćena vaza.
Poezija nije šupljina.
Poezija nije monumentalni spomenik.
Poezija nije cementirana misao.
Poezija nije izraslina.
Poezija nije neodgovorna.
Poezija nije melodrama.
Poezija nije sjajna.
Poezija nije kristalna vaza.
Poezija nije tragična.
Poezija nije božanska.
Poezija nije malograđanska.
Poezija nije traganje za izgubljenim vremenom.
Poezija nije laž.
Poezija nije kulisa.
Poezija nije fatalizam.
Poezija nije rajski oblak snova.
Poezija nije život u komadićima.
Poezija nije samo glava već i tijelo.
Poezija se ne dijeli na privatno i javno.
Poezija nije nagrada pobjedniku.
Poezija nije strepnja i ličevanje.
Poezija nije never more.
Poezija nije lijepa i mrtva.

Pokušat ćemo natknuti što BI poezija:
Poezija BI biti individualna životna avantura.
Poezija BI biti komunikacija.
Poezija jest upitnik za vlastiti život.
Poezija su jagode u šumi.
Poezija jest čovjek i život.
Poezija jest odgovornost.
Poezija jest odgovoriti na potrebe drugih i puno puno života...

irena i goran

MARKSIZEM V PEDAGOŠKEM PROCESU—



Marsikdo med nami se je že naveličal venomer poslušati profesorje, ki dan za dnem moledujejo, obenem pa kritizirajo — „vi zahtevajo marksizem v vzgojnoizobraževalnem programu visokih šol, nihče pa ne pove, kako ga vpeljati v ta proces dela na šoli“... ali pa se vsi potrti trkajo po prsih, češ, premalo smo storili za to. Store pa še nadalje nič.

Poskusimo pomagati tem profesorjem in razmisliti o tem, kaj naj marksizem v našem učnem procesu pomeni, koliko in kje ter na kak način ga lahko vanj vnesemo.

Kot splošno priznana družbena in družboslovna teorija je marksizem doma na naših tleh (v naši normativni teoriji) že preko pol stoletja, kar je za družbeno vedo (ob današnji ekspanziji spoznanj) zelo veliko. Morda je dolgotrajno obdobje posledica naše kronične nezaupljivosti, ki zahteva vedno znova celo kopico dejstev, ... dokazov, ... pa smo raje skrenili z dobro začrtane poti v funkcionalizem in normativno idealiziranje. To pa ni v čast marksizem in tej teoriji. Normativnost v idealiziranju objektivne stvarnosti ter učenje metod ter oblik dela ob zapostavljanju vsebine le-tega (kar je karakteristika funkcionalizma) sta se tako dodobra vsidrali našo podzavest, vsakdanje delo in obnašanje, da tudi v visokošolskem študiju nista tuja. Sicer pa lahko izhajamo iz opredelitve, da se teorija v določeni družbi razvija vzporedno z razvijanjem družbene prakse in institucionalizacija te teorije je zelo težka, v kolikor se v praksi v zadostni meri ne potrdi. Potrebna so preverjanja in dokazovanja, kakor sem že omenil, s temi pa je težje prodreti v visokošolskih (ali raziskovalno znanstvenih, kratka intelektualnih centrih) ustanovah kot pa v praksi. Kriva je verjetno že „poslovična“ skeptičnost intelektualcev, pa tudi njihov konformizem glede sprejemanja novega in uvajanje le-tega v oblike njihovega dela ter s tem tudi spreminjanje vsebine. Mnogo lažje je namreč dokazati upravičenost nečesa „nerazgledanemu“ delavcu, ki lahko dosežek občuti zelo realno. Mislim, da je prav zaradi tega marksizem iskal tako dolgo pot v vzgojnoizobraževalni proces na visokih šolah. Pojavil se je šele s pravo vizijo pred dobrimi desetimi leti, vsebinsko pa je še v stadiju invalidnosti.

Marksizem — celovitost dela

Marksizem se ne sme več pojavljati kot bav-bav za neprilagodljive profesorje in neuke študente, ampak mora postati osnova celotnega našega samoupravnega obnašanja, dela in spoznavnega procesa v katerega na šoli vstopamo.

Marksizma torej ne smemo ločevati od družbene prakse, še manj pa ga spraviti na kolena in mu odrediti vlogo služabnika te prakse. To lahko opravi funkcionalizem, ki zganja ideologijo kapatila (in vseh sekvenc ki iz tega izhajajo), marksizem pa mora presegati negativne pojave v družbeni praksi (čeprav se prikazujejo v določenem obdobju kot pozitivni — npr. v večjem obsegu dohodka...).

Marksizem mora torej, kot otrok prakse skrbeti za prasko, ko le-ta omaga, zarisovati ji sproti njene možnosti in nove poti razvoja, krepiti ji vizijo, ne pa ji podtikati operativnega mehanizma. V določenem obdobju je lahko funkcionalizem dobrodošel družbeni praksi, ali kakor sem že omenil — lahko pripomore k ustvarjanju večjega dohodka. Toda to ne more biti naša metoda dela, če se ob tem kršijo osnovne samoupravne pravice delavca, če se v smislu nelojalne konkurence izloča sorodne proizvajalce, in kuje mastne dobičke, če se pri tem razširjajo klice avtonomizma posamezne OZD v negativnem pomenu — s tem da se ruši integrabilnost te OZD s svojim okoljem, če dovoljuje funkcionalno povezovanje v smislu ustvarjanja centrov moči po liniji V. I. P. ali kakršnih drugih ne fair (v smislu poslovne morale) relacij. Marksizem po mojem ne bo prebral teh negativnih pojavov v praksi, v kolikor ne bo institucionalno dovolj močan (kot uradna znanost), ne bo imel dovolj razvitega mehanizma obojestranske transformacije (iz prakse v teorijo in obratno) in ne bo zmogel kritične poti presejanja prakse in konformnih okvirov teorije. Kot uradna znanost marksizem ne sme nastopati kot ideologija, kot „bič božji z ognjem in mečem“, ampak mora biti v tem pomenu vključena v ustrezni meri in vsebini v institucionalne in neinstitucionalne oblike družbenega izobraževanja. To pa poteka tako na delovnem mestu v združenem delu kakor tudi na šoli.

Marksizem se v celotni družbenoekonomski formaciji najprej pojavlja kot teorija obnašanja — kot teorija samoupravljanja in na podlagi te gradi svoj vedenjski mehanizem, ob istočasnem dograjevanju in oplemenjevanju teorije s sodobnimi (novejšimi)

spoznanji. Kot teorija samoupravljanja se mora marksizem vnašati tudi v sistem vzgoje in izobraževanja. V prvi vrsti kot teoretična osnova za samoupravljanje, v drugi pa kot metodologija družbenega povezovanja, saj je znano, da mora družba, ki se hoče razvijati in krepiti, zagotoviti maksimalno mero samoupravne povezanosti vseh oblik in vsebin dela v okviru družbene reprodukcije.

In konkretno: visokošolske organizacije združenega dela se morajo v okviru dohodkovnih odnosov smiselno povezovati z ostalim združenim delom. Smiselnost pa je preširok pojem in do sedaj ga še nismo uspeli definirati, kar je po moje tudi pravilno. Determinizem namreč ne pelje v razvojne vode, ampak bistri le umetno jezero privatnika. Marksizem, da se ponovim, moramo v največji meri vnesti v obliki in vsebini samoupravljanja. Oblika zajema vse sisteme povezovanja, ki pa jih oblikuje in narekuje vsebina. **Strokovnega dela in družbenopolitičnega obnašanja pa v domeni samoupravljanja ne smemo ločevati.** Noben strokovnjak ne more biti družbeno koristen, v kolikor se v določeno družbo ne vključuje s svojim delom, v kolikor te družbe s svojim delom ne razvija in ji daje s svojimi spoznanji nove poti v razvojnem pomenu.

Vse to pa mora zajemati vzgojnoizobraževalni proces. Kot samoupravna teorija mora marksizem s svojimi osnovami vzpostaviti čvrsto vez med profesorjem in študentom, kot dvema subjektoma vzgojnoizobraževalnega procesa nasproti objektu — znanja, ki ga morata oblikovati in razširjati oba. Preko tega pa se povezuje tudi z uporabnikom, ki v objekt — znanje prispeva svoj delež na podlagi praktičnih spoznanj.

Znanje — spoznanje

Da je marksizem za vzgojnoizobraževalni proces na visokošolskih organizacijah združenega dela še vedno neznanka, nam dokazuje že sama metoda dela in življenja študentov na šoli:

— študent je samoupravljalec za sebe — študentsko samoupravljanje je popolnoma ločeno od „profesorskega“ in čepi le na ramenih študentov, čeprav bi se naj študentje samoupravljanja šele učili. V kolikšni meri in kako bodo samoupravno znanje takšni mladi strokovnjaki prenašali v prakso nam je lahko jasno, če se spomnimo, da obstajajo študentske delegacije s svojo samoupravno strukturo in profesorske, da so profesorske neposredno povezane navzven — sodelujejo z združenim delom, študentsko samoupravljanje pa za takšne povezave izve le od profesorjev; da je študentsko samoupravljanje na šolah na slepem tiru nam dokazuje tudi odnos profesorjev do študentskega samoupravljanja, saj so se le-ti zadovoljili z normativno sprejetim samoupravljanjem, ne da bi ga pomagali vnašati v prakso — ga oživljati;



— študent — družbenopolitični delavec za sebe — pri tem poglavju bi omenili le vlogo študentov pri delu osnovnih organizacij ZK na šolah. Ta vloga ni niti zadovoljiva v smislu organiziranosti niti ustrežna v smislu vsebinskega koncepta ter realizacije dela. Študentje nastopajo ločeno od predavateljev — imajo celo svoje aktivne ZK, obravnavajo tretjerazredno problematiko in le redko znajo ločiti pomembne stvari od nepomembnega. Sicer pa je vse skupaj podobno zboru klepetulj (konkretno: študentje na dolgo in široko obravnavajo mednarodno problematiko, ki je mnogo bolj strokovno in tehtno obdelana v dnevnem časopisu, medtem ko za napake in nepravilnosti dela v svoji sredini ne najdejo opredelitev, še manj „rešilnih“ ukrepov).

— študent kot objekt izobraževanja — učnega procesa: ta vloga nam ni neznana, najbolje pa jo karakterizira obnašanje pedagoškega kadra, ki učno snov odpredava, zapre skripta in preverja memorirano znanje (kar pa niti ne bi mogli definirati kot znanje). Odnos do objekta znanja in interakcije preko njega med predavateljem in študentom ne znamo vzpostaviti, toda v današnjem družbenem razvoju bomo mogli odpreti vrata tudi sistematični razmišljanja in dialektičnemu materializmu in na osnovi tega ovrednotiti ter tudi prestrukturirati učno materijo in metodologijo pedagoškega dela.

Torej — visokošolski študij mora biti osnova nadaljnjemu in kasnejšemu samostojnemu inventivno razvojnemu delu vsakega diplomanta, zaradi česar mora te prvine zadovoljivo vključiti že v sam proces izobraževanja — institucionaliziranega. Pri akceptiranju teh zahtev pa bomo hitro ugotovili, kaj nam v učni materiji manjka in kaj je neustrezno.

MARJAN VEŠNAR



Najboljši učitelji za dobre diplomante

Združeno delo Slovenije potrebuje tudi svojo drugo univerzo, mariborsko. Ko je nastala, so dejali, da je to ena prvih univerz, ki je nastala zaradi potreb in zahtev združenega dela, kjer so ugotovili, da gospodarski in celotni družbeni napredek ni mogoč samo z novimi (po možnosti uvoženimi) tehnologijami, ampak predvsem z novim, učinkovitim znanjem, ki ga naj daje univerza preko svojih diplomantov.

Danes se srečujemo z zelo splošno kritiko, češ da diplomanti dbeh univerz pri svojem delu v praksi niso dovolj učinkoviti, to velja tako za tehnike in diplomante ostalih naravoslovnih ved, kot tiste, ki so na univerzi proučevali družbena vprašanja. Kritika je usmerjena še posebno na tehniške poklice, kajti poleg tega, da diplomanti tehniških strokovnih fakultet niso dovolj učinkoviti, jih je tudi premalo. Tako je leta 1974 v Sloveniji diplomiralo 591 slušateljev na tehniških fakultetah ali višjih šolah, 60 na kmetijskih in 156 na medicinski fakulteti, na družbenih pa 765 slušateljev, torej je bilo diplomantov s področja družbenih ved več od vseh ostalih diplomantov skupaj.

Kadri za hitrejši družbeni razvoj

Družbeno zahtevo smo ob zamisli usmerjenega izobraževanja, oblikovali nekako tako: potrebujemo kadre vseh visokošolskih profilov; toda mlade ljudi je treba usmerjati na tehnična področja, ker je tam primanjkljaj še posebej velik in ga je nujno pokriti, če želimo uresničiti nekatere družbeno-ekonomske cilje, na primer vključitev v mednarodno delitev dela. Videti je, da je že prodrlo spoznanje, da to ni mogoče, če se bomo še nadalje držali licenc in licenčnih partnerjev. Ti namreč prodajo take tehnologije ali proizvode, s katerimi jim mi ne bomo konkurirali, torej sami že izdelujejo boljše izdelke, ki so izdelani z boljšimi in bolj produktivnimi tehnologijami od teh, ki so jih prodali nam. Zato je nujno, da se osvobodimo licenčne odvisnosti, ki poleg tega pomanjkljivosti ovira še lastno specializacijo in kooperacijo (v avtomobilski industriji na primer). Načelno tako usmeritev sprejemamo, pri dejanjih pa se pozna nekoliko manj. Misel o nujnosti dajanja štipendij je v OZD komaj prodrla, glede drugih sredstev, ki naj bi jih usmerili v razvoj pa je še vedno težko, ker so to dolgoročne investicije, katerih učinek ni tako jase, kot na primer pri sklenitvi licenčne pogodbe, zato se zanje ne odločajo niti v OZD, za banko pa je plasma sredstev prav tako negotov. Tako ostaja združeno delo z nekaj risalnimi deskami in še čim, o tem, da bi svoje laboratorijske kapacitete ponudilo morda še visoki šoli, seveda ni mogoče govoriti, ker so že za lastne potrebe premajhne.

Osnutek samoupravnega sporazuma o temeljnih plana za družbene dejavnosti v srednjeročnem obdobju predvideva gradnjo laboratorijskih prostorov in kabinetov pri Visoki tehniški šoli. Gradnja naj bi se začela v letu 1979. Da bi bili diplomanti v praksi dovolj učinkoviti, da bi se lažje prilagodili neposrednim zahtevam v OZD, bi nujno potrebovali te prostore. Toda zbor združenega dela slovenske skupščine je ta osnutek pretesel v razpravi in ga ni sprejel, zato so planirane investicije seveda vprašane.

Dohodek gospodarstva in univerza

Gotovo je, da bi združeno delo zaradi položaja, v katerem trenutno je, težko preneslo večje prispevke za skupno porabo. Toda



izgube niso samo plod lanskega gospodarskega nazadovanja, amia, sad večletnih napak: neustreznih proizvodnih programov, nizke produktivnosti dela in sredstev itd. Teh dolgoročnih vzrokov torej ne bomo odpravili tako, da bomo vsako leto tarnali, kako malo dohodka je ostalo, ampak predvsem s temeljito „dozo mladih učenjakov“. Ne, takih, ki jih bomo zagrenili že v času pripravništva, ko mlad strokovnjak ni nihče, ampak takih, ki se bodo skozi ves čas šolanja povezovali z združenim delom (npr. z OZD, ki jih štipendirajo), ko bodo pod mentorstvom učiteljev izdelovali seminarske in druge raziskovane naloge; izsledki se bodo dali uporabiti v praksi. Ponekod so take povezave že vpeljale. Na Visoki ekonomsko komercialni šoli je to pri nekaterih predmetih odlično uspelo in OZD so postale „laboratorij visoke šole“. Toda v OZD niso vedno naleteli na ravno ugoden odziv: ponekod imajo vsi vodilni premalo časa (ali interesa), da bi spreli raziskovalne skupine in se odkrito pogovarjali o perečih problemih.

Če bi delavcem v združenem delu tako prikazali pomen mladih strokovnjakov za razvoj in večji dohodek, ne bi spraševali, od kod toliko prispevkov. Toda dejstvo je, da so še vse premalo informirani in da dajejo dohodek, ne da bi natanko vedeli, kaj jim bo to odrekaj, prineslo v prihodnosti.

Delegati se morajo oglasiti!

Ker stopamo v take nove odnose, ko OZD dajejo sredstva za visoko šolstvo, ki je le podaljšek del združenega dela, morajo seveda vplivati tudi na učne programe in način dela.

Čeprav se visoke šole v sestavi mariborske univerze trudijo, dabi to zahtevo izpolnjevale, v OZD ne najdejo vedno velikega interesa za razpravo o programih študija. Združeno delo pri veliko profilih pravzaprav še ne ve, kaj pričakuje od njih, če nekaj dajo, pa to ni tisto, kar združeno delo želi. Enak problem je nastal v posebnih

(Nadaljevanje na naslednji strani)

наш разговор са др мурчејом Ђуровићем, ректором универзитета „Беошко Влаховић“ у Београду

ПИТАЊЕ: Три године су Универзитета. Вријеме врло кратко а резултати? Шта карактерише те три године рада црногорског Универзитета, и, шта је показало до садашње универзитетско искуство?

Одговор: Иако наш Универзитет постоји веома кратко вријеме, ипак, треба рећи да протекли период има велико значење за његов раст и развојни пут.

Најприје, он је потврдио оправданост напора за формирање Универзитета. Тек онда када је Универзитет заживио, када је почео да одвија своју дјелатност, видјело се до које је мјере било неопходно његово оснивање и од каквог је значаја обједињена активност високошколских и научних институција у асоцијацији Универзитета. Са даље са сигурношћу можемо тврдити да је оснивањем Универзитета превладано стање подвојеног и несинхронизованог рада појединих факултета, виших школа и научних институција. Оснивањем Универзитета створен је заједнички оквир за осмишљавање већих и дилекосејних амбиција заснованих на заједничкој снази утицаја, што није било могуће остваривати сепаратним дјеловањем појединих факултета и институција.

То је, чини се, драгоцено сазнање, из којег произилази тежња да се све више оријентисамо на заједничку активност, на тежњу међусобно повезивање и усаглашавање по свим кардиналним питањима. Наглашени тренд у овом процесу дужи смо да даље развијемо, нарочито, у погледу повезивања интереса Универзитета и његових јединица са интересом других дјелова удруженог рада, привреде и друштвених дјелатности.

Период који је иза нас представља значајно искуство у погледу верификације оправданости основних принципа на којима смо заснивали конституисање и организацију Универзитета. Већ сада можемо констатирати да је протекли период у битном дало подршку основном концепту и нацелима на којима се формирао Универзитет. Разлоге за то налазимо, прије свега, у чињеници да су наша полазишта и тежње одређене била у складу са нацелима наших устава и битним ставовима VI конгреса Савеза комуниста Црне Горе и X конгреса Савеза комуниста Југославије.

ПИТАЊЕ: Организационо функционисање Универзитета?

Одговор: Од самог почетка сматрали смо да је организацију Универзитета неопходно заснивати на принципу јединства наставног и научног рада. На бази таквог одређеног је одлучено да се најважније научне институције у Црној Гори укључе у Универзитет. Тиме је, уз постојање научних језгара у оквиру факултета, створен значајан оквир за лакше повезивање наставног и научног рада и уопште за развој научно-истраживачког рада Универзитета.

Сада нам предстоји напор да овај принцип даље развијемо. Да у оквиру постојећих научних институција развијамо одговарајуће облике наставе, да би на тај начин потенцијални спрегу научног рада и наставног процеса и да би што прије и потпуније остварили принцип јединства наставно-научног процеса. Остваривање овог принципа омогућује не само већи степен рационализације и економичности образовања и научне дјелатности него, што је важније, и већи квалитет у наставно-научном процесу. На тај начин се, истовремено, поједине универзитетске јединице оспособљавају за комплексније наставне и научне подухвате, складно потребама привреде и друштвених дјелатности.

Оживотворење овог фундаменталног питања у раду Универзитета зависиће, прије свега, од наше спремности да консеквентно остваримо утврђене ставове, да ускладимо програмску активност и интегريسмо интересе и од наше спремности да будемо до краја отворени и прихватимо све оно што је савремено и прогресивно.

Други, темељни принцип од којег смо полазили приликом конституисања Универзитета је био на стварање Универзитета, као својеврсне асоцијације, не би смјело да значи механичко уједињавање факултета, виших школа и научних институција, већ да Универзитет делује као јединствени организам, да се заједништвом наставних и научних јединица стичу повољности за интегрисање наставно-научног процеса и за остваривање пуних ефеката, прије свега на бази расположивих материјалних и кадровских потенцијала удружених јединица. С тог становишта пришло смо изграђивању одговарајућих институционално-организационих облика и система односа на Универзитету, односно формирању универзитетских јединица у свим доменима од заједничког интереса.

У вези с тим, учинили смо да се успостава на другачији улога појединих универзитетских јединица у наставно-научном процесу. Тако да су поједини факултети, односно и више школе одговорни за извођење наставе из појединих дисциплина своје основне активности за читав Универзитет. То ће омогућити не само већи степен рационализације наставе и научног рада, него и већи квалитет у наставно-научном процесу.

ПИТАЊЕ: Универзитет је формиран као самоуправна асоцијација наставно-научних и научних институција удруженог рада. Је ли „умањена“ улога, значај и одговорност појединих јединица у његовом саставу?

Одговор: Досадашњи (заједнички) рад у оквиру Универзитета представља афирмацију делегатског система, што је, такође, једна од темељних детерминанти од којих смо полазили у формирању Универзитета. Управо, Универзитет је формиран као самоуправна асоцијација наставно-научних и научних институција удруженог рада. Добровољно демократско самоуправно организовање представљало је полазну основу у процесу настајања и конституисања Универзитета, у обликовању његове укупне организације, његових органа и заснивања односа у њиховом функционисању. При томе је јасно дошло до изражаја одређене да се оснивањем Универзитета ничим не умањи улога, значај и одговорност појединих јединица у његовом саставу.

моћ универзитета није само у његовој способности да покреће и мијења друштвену стварност већ да мијења и своје сопствено биће

говорност појединих јединица у његовом саставу. Напротив, сваки факултет, виша школа и научна институција је и даље остала непосредно одговоран носилац програма развоја, садржаја активности и квалитета свога рада. Универзитет, као асоцијација институција удруженог рада, нас тоји да се удруженим напорима побољшавају општи услови за остваривање основних задатака, да се координира активност на свим тачкама од заједничког интереса, како би се увећао укупни ефекат наших напора.

ПИТАЊЕ: Развивање самоуправне организације на Универзитету?

Одговор: У ствари, дошло је до изражаја опште стремљење да се створи могућност свим радним људима и студентима да слободно и равноправно уређују своје односе у раду, да непосредно учествују у управљању и одлучивању о заједничким питањима рада и развоја Универзитета. Доследна примјена делегатског система и принципа сразмјерне заступљености у Скупштини Универзитета, у Извршном одбору и другим универзитетским органима и тијелима чине полазну основу за даље обликовање и развијање истински самоуправне организације на Универзитету.

При свему томе свјесни смо да се само управљање и самоуправно повезивање не испуњавају у оквиру организација удруженог рада и у оквиру самог Универзитета. Од неопходне важности је питање самоуправног повезивања Универзитета и његових јединица са друштвеном заједницом, одговарајућим самоуправним интересним заједницама и другим субјектима са којима Универзитет сарађује. Сасвим је јасно да није ријеч само о сарадњи и повезивању у вези финансирања, него, прије свега, у изграђивању нових односа, споразумљивање и договарање Универзитета и његових институција са субјектима у привреди и друштвеним дјелатностима о најважнијим питањима и садржајима рада и развоја.

Ови темељни принципи самоуправног организовања уграђени су у наша главна документа и представљају основу односа на нашем Универзитету. Управо, претходни период остаје значајан у погледу нормативне активности. И то не само због тога што су расправљени и усвојени основни документи, него прије свега, због тога, што су у њима акцентирано савремени токови нашег самоуправног развоја, посебно они који произилазе из конгресних докумената Савеза комуниста и нових устава. Тиме су дати оквири и претпоставке за даљи развој и трансформацију Универзитета, у складу са изграђивањем савремених садржаја и односа у складу са основним захтјевима нашег самоуправног друштва. Али, пуно значење постојала на којима је конституисан Универзитет треба да дође до изражаја у процесу даљег изграђивања и развоја односа на Универзитету и његовим јединицама у складу са Законом о удруженом раду.

ПИТАЊЕ: Најважнији проблеми на Универзитету?

Одговор: Када је ријеч о досадашњем искуству треба посебно истаћи спознаје и сапријемања наше свјесности о најважнијим проблемима на Универзитету. У току досадашње активности јасно су искристалисали се горњи проблеми реформе и развоја Универзитета: фиксирани су неуралгичне тачке постојећег стања; одређени су ставови и утврђени главни правци активног и наредног периода, како на нивоу Универзитета, као целине, тако и у оквиру појединих универзитетских јединица. Од наше организованости и спремности да мијењамо постојеће стање, углавном зависи остваривање основних задатака који стоје пред студентима и радним људима Универзитета.

ПИТАЊЕ: Политика уписа и...

Одговор: На нивоу Универзитета постигнута је сагласност у погледу основа заједничке политике уписа: утврдили смо да пресудно значење у погледу пријема на више школе и факултете и одређивању димензија уписа треба да имају друштвено-економске потребе Црне Горе и њеног развоја за појединим профилима кадрова и материјалне и кадрове могућности виших школа и факултета и утврдили смо да под једнаким условима имају право уписа сви свршени средњошколци, без обзира на дужину трајања школе, тако да су отворена врата Универзитета и створена је могућност уписа ученицима са заосталим школама за радничка занимања. У циљу потпунијег обезбеђења овог става, факултети и више школе ће у договору

са одговарајућим самоуправним интересним заједницама и заинтересованим организацијама пружити организовану помоћ за њихову припрему за пријем на Универзитет и за њихово укључивање у процес студирања.

Очекујемо да ће се на овај начин значајније побољшавати социјална структура студената у корист омладине из радничких породица, чему до сада није била поклоњена довољна пажња.

ПИТАЊЕ: Реформа и ефикасност студирања?

Одговор: Један од најзначајнијих ако не и најзначајнији задатак реформе Универзитета јесте ефикасност студирања. Постојеће стање у нас, као и у другим универзитетским срединама у земљи, једноставно речено је незадовољавајуће. Предузете су мјере да се превазиђе раније стање и значајно побољша ефекат студирања. А то се може постићи само систематским радом и предузимањем комплексних мјера у разним доменима активности. При томе је најзначајније да проблематика ефикасности студирања дође у центар пажње и постане основна прекупација органа и институција, радних људи и студената на факултетима и вишим школама. Неопходно је да се у свакој јединици темељно анализира стање и утврде узроци неповољних ефеката студирања; да се са тог аспекта испита кадровска ситуација и наставно-научни процес у целини. Са ефектом студирања мора се са гише доследности ускладити систем расподеле, политичка кредитирања и стипендирања студената и утврдити обавезе и одговорност наставника и сарадника према раду и студенту према студијама.

ПИТАЊЕ: Образовање уз рад и из рада?

Одговор: Реализација у друштву прихваћених ставова о усмеравању целокупне образовне дјелатности — образовања за рад и уз рад, постаје један од најважнијих задатака у овом периоду. С обзиром да је ријеч о процесу реформисања усмјереног образовања у целини — средњег, вишег и високог школства — Универзитет је дужан да се овим својим бићем ангажује у реализацији овог значајног и замашног посла. Посебно у погледу усаглашавања наставних садржаја и начина студирања у новим условима и у погледу обезбеђивања одговарајуће организације и трајних облика за студирање уз рад, за усавршавање и иновирање знања високо-образовног кадра, нарочито за неке, нама најпотребније, профиле стручњака.

ПИТАЊЕ: Процес РЕФОРМЕ на нашем универзитету?

Одговор: Досадашњи напори у реформи наставно-научног процеса на нашем Универзитету дали су одређене резултате. На свим факултетима и вишим школама учињен је значајан напор у реформисању наставе: измијењени су наставни планови и програми појединих наставних дисциплина; умножено су одстрањени историцизам и дескрипција; уведене су нове дисциплине и садржаји којима се значајно осавремењава настава; дата је нова, адекватна димензија изучавања марксизма и самоуправљања.

Но, без обзира на остварени домет, активност на реформисању наставно-научног процеса, посебно у погледу преиспитивања његове савремености и заснованости на дијалектичко-материјалистичком методу, трајај је задатак свих субјеката на Универзитету. Пуну и сталну пажњу морамо и даље поклањати марксистичком образовању: да студенти овладају основним теоретским поставкама марксизма, да марксизам усвоје као поглед на свијет и да га стваралачки примјењују у пракси. У том погледу значајну улогу треба да одигра Центар за марксистичко образовање, и то како у погледу унапређивања и интензивирања наставе, тако и у погледу развоја научно-истраживачког рада у домену марксизма и самоуправног социјализма.

Измјена и унапређивање методологије образовног процеса и његово усклађивање са савременим достигнућима и битним захтјевима друштва доприносије модернизацију наставе и интензивирању рада са студентима, као основних претпоставки реформисања наставно-научног процеса.

ПИТАЊЕ: О самоуправној трансформацији Универзитета и његово самоуправно функционисање?

Одговор: У протеклом периоду на Универ



зитету и свим његовим јединицама уложени су значајни напори и остварени су значајни резултати у погледу самоуправног конституисања на начелима новог Устава и у духу ставова Савеза комуниста. У свим јединицама Универзитета конституисане су основне организације удруженог рада, односно радне организације; доносили су нови статут, самоуправни споразуми о удруживању и расподјели и дружава; на адекватан начин регулисани су односи између основних организација удруженог рада и радних институција; конституисани су самоуправни органи са одговарајућом заступљеношћу студената, представника друштвено-политичке заједнице и других заједница и институција. Наиме, у склопу општих кретања у земљи извршена је одговарајућа самоуправа трансформација и обезбијењено на Уставу засновано функционисање самоуправног механизма на Универзитету и његовим јединицама.

Али, иако су остварени значајни резултати не може се остати на томе, већ се мора чинити одлучан корак у правцу даље самоуправне трансформације: да се изврши непосредно повезивање рада на Универзитету са материјалним и другим облицима друштвеног рада. Морамо обезбиједити услове за доследније остваривање темељних начела Закона о удруженом раду — слободне и непосредне разјене рада, удруживања рада на бази међусобног споразумијања и договарања са привредом и другим дјелатностима, расподеле према резултатима рада, итд.

ПИТАЊЕ: О средњорочној концепцији развоја Универзитета?

Одговор: Један од најзначајнијих задатака Универзитета и његових јединица у протеклом периоду је било утврђивање средњорочне/концепције развоја. Углавном су искристалисали основна одређења. Она се, поједностављено, могу овако изразити:

Концепција развоја Универзитета усклађена је са планом друштвено-економског развоја Црне Горе, посебно у погледу потреба за кадром има.

Основно одређење програма развоја високошколских институција у Црној Гори је — стабилизација постојећег. Под тим се, прије свега, подразумева обезбеђивање неопходних универзитетских стандарда за подмалу активност универзитетских јединица и остваривање већег квалитета. Ово нарочито у погледу обезбеђивања кадрова одговарајуће кадрове структуре и побољшавања материјалне базе наставно-научног процеса, као и услова за живот и рад радних људи и студената нашег Универзитета. Многа питања у овом домену, нарочито питања кадрова, чине основну претпоставку реформе и даљег развоја Универзитета. Због тога у текућем петогодишњем плану пажња ће, прије свега, бити концентрисана на стабилизацију, да би се постојеће високошколске институције подигле на ниво који ће обезбиједити већи квалитет и наставно-образовног процеса и научног рада.

ПИТАЊЕ: Чему је дата предност?

Одговор: У наредном средњорочном плану дали смо приоритет формирању заједничких универзитетских јединица, од којих умногоме зависи могућност даљег развоја и постојећих универзитетских јединица и Универзитета као целине. То се прије свега односи на изградњу заједничке целине за које смо се дефинитивно одређили на Универзитету: Нумерички центар, Лингвистички институт, Универзитетска библиотека, Природно-математички институт, који такође треба да има функцију заједничке универзитетске јединице. Без ових институција, по нашем убјеђењу, Универзитет се неће моћи развити нити извршити своју друштвену мисију.

Текући петогодишњи период, на извјестан начин, имаће одлучујуће значење за стабилизацију Универзитета и његово потпуније уобичавање. Отуда и велика одговорност органа и свих нас на Универзитету за благовремено и креативно остваривање задатака које је друштво пред Универзитет поставило.

ПИТАЊЕ: Шта чини садашњост Југославо-вског Универзитета?

Одговор: Општи тренд у свијету и сазнање на бази сопственог искуства и перспективе развоја, недвосмислено показују да универзитет добија нову и све одговорнију улогу у друштву. Нарасле материјалне снаге и друштвене моћи у којима ће се остваривати наредни развитак чини да улога високошколског кадра и научно-истраживачког рада постаје моторна снага укупног друштвеног напретка и свих друштвених мијењања. Баш због тога, универзитет у цијелом свијету, па и код нас, налази се у сталној функционалној интеракцији са развојем: с једне, он је снажан дијалектички фактор развоја друштва, али с друге стране, сам развојак диктирајуће потребност адаптирања универзитетске структуре и активности сагласно новим друштвеним потребама.

Моћ универзитета, према томе, није само у његовој способности да покреће и мијења друштвену стварност и човеково окружење, него и способност да сагледава и сопствено кретање, да мијења и своје сопство биће. Другим ријечима, морамо тежити универзитету који ће бити спреман и способан за неопходне промјене. Нарочито: (1) у осавремењавању програмских садржаја и метода наставе, ради перманентног побољшавања квалитета и ефикасности студирања; (2) у прилагођавању тај козовој хоризонталне структуре, броја и профила школског кадра са реалним потребама привреде и друштва; (3) у радикалном самоуправном преображавању, кроз даљу демократизацију односа, изграђивање адекватних облика и форми организација, који омогућавају најшире учешће радних људи и студената у управљању на универзитету.

Разговор водио Јанко Брајковић

ALI LJUBLJANA IMA UNIVERZO ALI JE NIMA

Naslov zapisa je zastavljen precej ostro in morda celo malo tendenciozno, vendar je postalo vprašanje študija danes tako pomembno in delikatno, da se takemu naslovu ne da izogniti. Že na začetku je treba priznati, da ustanova kot je Univerza faktično obstaja v Ljubljani, vendar bolj kot samo bivanje univerze kot ustanove je pomembna njena notranja struktura, pri čemer mislim na predmete študija, s katerimi se ukvarja. Študent ali bolje bruc, si s svojim vstopom v visoko ali višjo šolo te ali one smeri, začrta tudi tiste osnovne poteze in vzvode, po katerih in preko katerih bo potem deloval. Kaj to pomeni? To pomeni, da obstaja neka razcepljenost med samimi študenti različnih smeri, ki pa bi jih lahko strnili v dve osnovni sili: eno je študij naravoslovno-tehnoloških znanj in vedenj, drugo pa študij tim družboslovnih znanj in vedenj. Razdelitev sama in tudi izrs sta

premalo opredeljujoča in premalo jasna, da bi stvar pokazala v primerni svetlobi. Gre za temeljno nasprotje sodobne evropske družbe, ki se deli na: osvajačel sveta (tehnika, znanost, ki omogoča manipuliranje s svetom in svetom ljudi, kar je vse privedlo v končni konsekvenci do ekološke krize) in opazovalce istega sveta, ki se nekako neuspešno postavljajo manipulaciji po robu. Morda se zdi takšna ugotovitev postranskega pomena za univerzo samo, vendar se izkaže ta dvom kot neutemeljen zato, ker se takšna razlika na impliciten način kaže tudi med samimi študenti: kaže se predvsem v interesni sferi ali sferi zanimanja, kar otežuje in včasih celo onemogoča korespondenco med študenti ene in druge smeri. Morda utegne poučevanje marksizma na eni in drugi strani priversti stvar v znosnejše vode, vendar se pri tem postavlja pred nas eno vprašanje:

vprašanje resnosti in strokovnosti takšnega študija. Evidentno in zastrašujoče pa je dejstvo, da se na izrazito družboslovnih usmeritvah študira stvari (predmete), ki so bili že zdavnaj zreli za v ropotarnico. Velik problem predstavlja načrtno vzgajanje profesorskega kadra. Ponovno smo priča nenačrti, epileptični kadrovski politiki, ki dela in bo delala nepopravljivo škodo v samem vrhu učnega procesa, kar bo imelo in že ima vpliv do samih korenin šolstva: do osnovne šole. Nivo študija je ne samo zelo nizek, ampak včasih precej zastarel in neučinkovit. To je dejstvo in pred tem si ne velja zatiskati oči. Drugo dejstvo, ki je zastrašilo in zbegalo študente ljubljanske Univerze, je neurejena štipendijska politika, ki je mnoge študente v letošnjem letu postavila ob zid. Spet imajo pri tem prednost tisti, ki imajo kadrovske štipendije in navadno so to študentje z naravo-

slovno-tehničnih fakultet, medtem ko imajo drugi manj možnosti, da bi si pridobili sredstva, ki jih potrebujejo za znosnejšo ekstenzijo. Stvar se je toliko zaostila, da je izgledalo kot da utegne vsak hip balon počiti, vendar so študentje raje poiskali svoje starše, ki so jim pomagali premostiti nastale težave. Vendar takšna pot ne vodi v razreševanje problema samega, ker še vedno obstajata dve strani, ki sta si medsebojno diametralno nasproti: tisti, ki štipendijo delijo in tisti, ki jih dobivajo. Predvsem je treba povedati, da se ne ve kdo je odgovoren za takšno stanje, kar pomeni, da odgovornosti sploh ni. Mnogi so pustili študij in se zaposlili preko Študentskega servisa: torej je vzgojni in učni proces utrpel škodo, ki se bo pokazala čez nekaj časa v pomanjkanju raznih kadrov raznih "profilov". Ob tem ne moremo mimo dejstva, da Študentski servis še danes ni

kontituiran tako kot bi bilo treba. V veliki meri nosi krivdo za to UK ZSMS in Univerza sama, ker se nikakor ne morejo odločiti, kako naj bo Servis konstituiran. Eno pa je gotovo: vsi, ki so z njim kakorkoli povezani, morajo odločiti o njegovem delovanju in o njegovem poslovanju ter o morebitni delitvi ostanka dohodka. Vsekakor je Servis potreben v trenutni študijski situaciji. Vse našete probleme bi morala v veliki meri reševati temeljna študentska organizacija Univerzitetna konferenca ZSMS, ki pa v svojem trenutku ni uspela prevzeti na svoja pleča preteklo obliko organiziranosti študentov, ki se je kazala predvsem preko Skupnosti študentov. Priznati je treba, da se je zgodil nekakšen prelom, prelom med "domačo" domačnostjo stare organizacije in dvom v novo, ki je predvsem politične narave. Morda ni pretirano,

še trdim, da je ravnno odpor do politizacije osebnega življenja tisti dvom, ki je v mnogih študentih povzročil prehod v latentno voljo do spreminjanja obstoječega stanja. Iz vsega tega izvirajo problemi, ki jih ima ZSMS s svojo organiziranostjo. Ne čisto vsi, a mnogi temeljni, ki odločajo o našem odločanju pri spreminjanju obstoječe disharmoničnosti, ki je in ki še nastaja na ljubljanski Univerzi. Predvsem gre za povezanost in enotnost pri doseganju zastavljenih ciljev. Prav zaradi latentne volje so tudi možnosti uresničevanja ostale na stopnji latentne zmožnosti uresničevanja. Naj poskusim zaključiti: imamo Univerzo, vendar jo imamo v skladu z našimi hotenji, ta pa so minimalna in minimalna je tudi naša moč pri spreminjanju in dogovarjanju o spreminjanju, zato gredo mnoge stvari mimo in zavemo se šele, ko so že mimo.

S. ZAJC

O, redka, srečna doba, v kateri lahko misliš kar hočeš in govoriš kar misliš.
TACIT

Birokracija kot negacija javnosti

Mogoče bo vrstni red v naslovu vsiljeval občutek o nedoslednosti, ko vendar pretežno govorimo o javnosti kot negativnem korelatu birokracije in s tako pred-stavitvijo poudarjamo predvsem javnost kot preseganje vsega birokratskega v družbi. Vendar do danes še ni družbe, ki bi v celoti udeležila Marxovo vizijo "družbe prihodnosti — komunizma", vizijo tiste družbe, ki bo temeljila na svobodni, domišljijiski produkciji, tam, "kjer se začne razvoj človeške moči, ki je samemu sebi namen, resnično kraljestvo svobode, ki pa se lahko razcvete samo na tem kraljestvu nujnosti, kot svoji podlagi". (Karl Marx, Kapital 3; CZ, Ljubljana 1973, str. 914.). Šele komunistična družba bo družba brez protislovij, torej družba, ki bo, kot piše Marx v Rokopisih 1844, rešena uganke zgodovine in šele v taki družbi bo javnost resnična in svobodna javnost — meščanska ideja javnosti kot obče pristopnosti bo zapustila nebo in se spustila na realna tla. Javnost se torej udeležani šele z odpravo birokracije in vseh njenih odtujenih — odtujenih valnih kategorij. To dejstvo je narekovalo obrnjen vrstni red naslovnih besed: *Birokracija kot negacija javnosti*.

Nastanek birokracije ni bil, oziroma ni nikakršna slučajnost, kajti birokracija je proizvod moderne družbe in njene vsesplošne civilizacije. Birokracija je zgodovinska kategorija, ki se v svoji politični obliki pojavi z absolutno monarhijo, v prehodnem obdobju med fevdalno in kapitalistično epoko, takrat, ko je meščanstvo že močno posegalo v politično življenje. Birokracija kot poseben družbeni sloj ne izgrajuje svoje eksistence niti na neposredni udeležbi v proizvodnji, niti na lastnini proizvodnih sredstev, temveč na funkciji in položaju v državi in drugih hierarhične izgrajenih upravljaljskih organizacij, ker predstavlja njihov profesionalni aparat. Osnovni pogoj za svoj razvoj je birokracija našla v organizacijski in personalni ločitvi od vladajočega razreda in v tem, da je njeno samostojno bivanje dobilo institucionalno obliko. To oddvajanje birokracije od vladajočega razreda (izoblikuje se poseben državni — upravni aparat), pa posredno povzroča še eno oddvajanje — oddvajanje funkcije od osebe, ki jo izvršuje (depersonalizacija).

Birokracija ohranja svoje samostojno bivanje na obstoječih potrebah družbene organizacije po izvrševanju običnih del. Potreba po oprav-

ljanju teh običnih del omogoča birokraciji, da se maskira v zaščitnika javnega, splošnega, oz. občega interesa, čeprav državi in družbi v bistvu vsiljuje le svoje lastne interese.

II.

Marxovo prvo srečanje s fenomenom birokracije seže tja v leta 1842 in 43, v obdobje njegovega delovanja pri *Renskem časopisu* (Rheinische Zeitung). V članku *Opravičilo meželskega dopisnika N.N.* (Rechtfertigung des Korrespondenten N.N. von der Mosel) je privrta nakazal svoj kritični in kasneje dograjeni odnos do birokracije.

Ko je proučeval težke gospodarske razmere siromašnega meželskega prebivalstva je ugotovil, da je deželna oblast nesposobna karkoli storiti za odpravljanje tega siromaštva. Po njegovem je temu vzrok v delovanju birokracije. Ta vladavina uradne garniture vodi v sfero, ki se oblikuje med privatnim in uradnim, v v vzajemno nezaupanje in naposled do podrejenosti tistih, s katerimi se upravlja. Birokracija si izgradi hierarhijo, v kateri nižji uradniki nekritično izvršujejo ukaze višjih, medtem ko za višje uradnike dejavnost nižjih pomeni potrjevanje samih sebe.

Poleg dejanske (realne) stvarnosti nastaja tudi *birokratska stvarnost*, ki je toliko močnejša, kolikor bolj se zakoni obeh sfer vzajemno dopolnjujejo. Kadar pa nastopi izjemna situacija, ki je ni mogoče odpraviti v kratkem času in z obstoječimi sredstvi uprave, takrat se ne zahteva sprememba v upravnem aparatu, temveč pri tistih, ki se z njim upravlja.

Medtem, ko je Rousseau iskal v drobnem meščanstvu tisti stan, ki bi bil nosilec "občega interesa", in je Hegel ta stan videl v birokraciji, je Marx tako družbeno silo iskal znotraj meščanske družbe, silo, ki bi se, po svojem objektivnem družbenem položaju, lahko dvignila nad partikularistično družbene interese meščanskega sveta, presegla nivo reprezentativne javnosti in demokracije, ter postala dejanski zastopnik, dejanskih običnih interesov. Taka družbena sila je za Marxo *proletariat* in zato v svoji *Kritiki Heglove filozofije državnega prava* dokončno oblikuje svojo socialno kritiko birokracije, buržoazne reprezentativne demokracije in javnosti. Zaka Marxova kritika

birokracije ne izključuje, temveč še kako vključuje tudi kritiko meščanske javnosti in njene ideje, ki se ni bila sposobna zoperstaviti nadvaldi birokratskega upravnega stroja.

III.

Kot smo videli, Hegel birokracijo smatra za tisti "obči stan", v katerem se reprezentira državna zavest in najbolj poudarja izobraževanje, stan, ki predstavlja glavni steber države. Državo pojmuje kot dejanskost absolutne ideje, *realizacijo svobode*, medtem ko je zanj birokracija stan, ki povezuje obči in posebne interese. Marx se s takimi Heglovimi stališči ni strinjal, še več, zdela so se mu nesprejemljiva. Predvsem je kritiziral Heglovo stališče, da je moderna država realizacija svobode. "V modernih državah je kakor v Heglovi pravni filozofiji, *zavestna, resnična dejanska obče zadeve le formalna ali le formalno je dejanska obča ideja*". (MEID I, str. 89.). Hegel adekvatno reproducira stanje v moderni državi, vendar greši, ker je zanj subjektivna svoboda samo *formalna svoboda* in "ker objektivne svobode ni prikazal kot udeleževanje, kot udeleževanje subjektivne svobode". (MEID I, str. 87.). Heglova poglavitna metodološka napaka je za Marxo v tem, da izhaja od države in spreminja človeka v subjektivirano državo, medtem, ko bi postopek moral biti obrnjen: človek mora biti izhodilna točka, ki vodi k spreminjanju države objektiviranega človeka.

Delitev moderne družbe na *meščansko družbo* in *politično državo* je rezultat zgodovinskega procesa in razvoja. Ta dualizem pa povzroči tudi delitev, oz. razdvajanje oblike in vsebine in njihovega samostojnega bivanja. V tem smislu pomeni birokracija, ki med drugim tudi izhaja iz tega razdvajanja (preobrazba državnih dejavnosti v službo predpostavlja razdvajanje države in družbe), državni formalizem, posebno, *zaprto* družbo v državi, iluzijo države.

Težko bi v svetovni literaturi našli bolj dorečeno in temeljitje opredelitev in obenem kritiko birokracije, kot jo najdemo v Marxovi Kritiki Heglovega državnega prava. V njej zadeva v samo bistvo birokracije kot sodobnega družbenega pojava. Čeprav je imel tako Marx kot Hegel pred očmi realno predstavo pruske birokracije in njene prakse, je med njunima predstavama velika razlika. Hegel namreč to birokratsko prakso idealizira, Marx

pa prav to prakso, kljub čestim konfliktom z njo v času njegovega delovanja pri Renskem časopisu, obravnava v mnogo širšem družbenem in filozofskem kontekstu, tako, da njegova kritika ne predstavlja le kritiko birokracije kot *pruskega fenomena*, temveč kritiko birokracije nasploh.

Marx je birokracijo okarakteriziral kot poseben, pribiligran družbeni sloj, ki ne le, da ne more predstavljati obči interes, temveč je v direktnem nasprotju s tem interesom. "Birokracija je", piše Marx, "državna zavest, državna volja, državna moč, kot neka korporacija (obči interes) se lahko nasproti posebnemu obdrži samo kot neko 'posebno', dokler nastopa posebno nasproti občemu kot neko 'obče'". (MEID I, str. 80 — 81.). Kot taka posebna, zaprta družba, oz. družbeni sloj, birokracija ne more predstavljati ničesar drugega, kot svoje lastne, posebne interese. Tu pa nastopi mistifikacija, maskiranje svojih posebnih interesov v obči interes, kar birokraciji seveda uspeva, ker ona predstavlja državo, torej nekaj občega.

"Birokracija velja sama sebi za poslednji, končni smoter", piše Marx. "Ker birokracija naredi svoje formalne smotre za svojo vsebino, pride vespovsod v konflikt z realnimi smotri. Sprito tega je primorana prikazovati formalno kot vsebino in vsebino kot formalno. Državni smotri se spreminijo v birokratske smotre ali birokratski smotri v državne smotre". (MEID I, str. 81—82.). Zato Marx napiše tudi stavek: "Kar se tiče posameznega birokrata, postane državni smoter njegov privatni smoter, *lov za višjimi mesti, ustvarjanje kariere*"; (MEID I, str. 82.).

Marxu birokracija pomeni še eno posebnost, namreč krog iz katerega nihče ne more izstopiti, kar v prenesenem pomenu predstavlja birokratsko hierarhijo *obveščenosti*, posedovanje podatkov in znanja, ki je po hierarhijski piramidi razstavljeno od zgoraj navzdol. Vrhovi se opirajo na nižje nivoje v vsem, kar se tiče posameznih znanj, medtem ko nižji nivoji prepuščajo vrhovom vse, kar se tiče občega znanja, običih smernic, torej generalne linije in na ta način skupaj manipulirajo in so manipulirani. Birokracija je svojevrstna tvorba sholastično — teološkega duha na svetovnem prizorišču (la republique pretre), zato je birokracija kot "cerkvena hierarhija", pristno povezana z *dogmatizmom*, ki je njen "verski simbol". Permanentni spopad birokracije z resnično znanostjo je pogojen s suženjsko

navezanostjo na *dogmatsko resnico* avtoritete, ki pa je nihče ne preverja. "Dejanska znanost se kaže kot brezvsebina znanost, kakor se dejansko življenje kaže kot mrtvo življenje, kajti to imaginarno vedenje in to imaginarno življenje veljata za bistvo". (MEID I, str. 83.). Zato je tudi razumljiva negativna reakcija birokracija na vsako kritiko. Za primer vzemimo samo cenzuro kot tipično birokratsko ustanovo, ki kot kritika želi samo kritizirati, vendar sama ne prenese kritike. Kot taka nima racionalnega značaja, ker pač ne deluje javno, temveč *tajno*, ker se ne poslužuje *ostrega noža razuma*, temveč *topih škarij samovolje*.

"Obči duh birokracije je skrivnostnost, misterij, ohranjen v sebi s pomočjo hierarhije, ohranjen navzven kot zaprta korporacija. Očitni državni duh, pa tudi državna miselnost, se zato kažeza birokraciji kot *izdajstvo* njenega misterija". (MEID I, str. 82.). Tu se odkrije celoten globok odpor birokracije proti vsemu javnemu (menju, mišljenju), kajti vse javno razkrajajo osnovne predpostavke, bistvo njenega delovanja: skrivnostnost in misterij. Bolj ko se birokracija obdaja s skrivnostnostjo, se v njej potaplja čez glavo, bolj je močna v svoji izoliranosti in toliko bolj visoko nad družbo se dviga njena hierarhična piramida. Skrivnostnost je torej izvor birokratske moči. Čim večja je neobveščenost ljudskih množic o delu vladne oblasti, temvečja in manj ranljiva je birokratska moč. S tem, ko birokracija poudarja skrivnostnost svojega delovanja, preprečuje vpogled množic v državne, partijske itd. skrivnosti, kar ji (birokraciji) daje mističen predznak, ki nazven poudarja "pomembnost" njenega (birokracije) družbenega poslanstva.

Človek v meščanskem (blagovno-kapitalskem) svetu *životari* razpet med abstraktnega državljanja in egoističnega zasebnika (citoyen in bourgeois), kar pomeni, da njegov *iskustveni svet* (sein) predstavlja dualizem politične države in meščanske družbe. Za vzpostavitev *dejanskega sveta* (sollen), torej za vzpostavitev "organske politične skupnosti", je potrebno na eni strani odpraviti eksistenčne pogoje birokracije in s tem njo samo, na drugi strani pa partikularistične interese meščanske družbe. Marx piše: "Ukinitve birokracije je lahko samo to, da postane obči interes poseben interes *dejanske* in ne, kakor pri Heglu, samo v mislih, v abstrakciji, kar je možno le tako, da *posebni interes dejanske postane obči interes*". (MEID I, str. 83.).

Kaj več tu ni dodajati, kajti povsem jasno je že, da se birokracija in javnost izključujeta. Boj za emancipacijo javnosti, za svobodno, resnično javnost, hkrati pomeni tudi boj za bolj človeške odnose med ljudmi, ki jih danes še vedno, to moramo žal priznati, kalijo različni, tudi birokratski, mističizmi in cinizem birokratske vladavine. Zato lahko boj za svobodno javnost smatramo tudi kot boj za življenje brez postvarelih normativov, brez živalske dresure, neplanirano, svobodno, kreativno. Skratka za *človeško življenje*.

Mitja Košir



STRIP:
3 DANA U VENECIJI

CRTA:
GUSTAV BAJC

RADOVI NA FASADI

Redakcijski dogovor je glasilo: tre- balo bi nešto napisati o tome šta je učinjeno, konkretno, na polju re- forme beogradskih univerziteta i vi- ših škola. Svakom saradniku i urednik- bi odustao od ovog posla jer pisati konkretno o reformi visokog škol- stva u Beogradu dovodi u opasnost i najvećeg sakupljača činjenica da mu tekst bude besadržajan. Najbo- lja ilustracija dvogodišnjeg rada na reformi je izjava prof. dr Vojislava Petrovića, prorektora Beogradskog univerziteta, koji kaže da je „...stvo- rena atmosfera raspravljanja, pro- veravanja, zdrava atmosfera u ko- joj su angžovane najkreativnije sna- ge...“ Osim „atmosfera“, za ove dve- školske godine, fakulteti su uspe- li da dostave predloge novih nastavnih planova, da ujednače način upisa studenata i — ništa više.

Celokupna, dosta bučna dvogodišnja diskusija o „ne reformi, već revo- luciji“ — svedena je, na taj način, na lagano popravku fasade. Profes- soru su ostali na istom, studenti ta- kođe. Jedino što će nove generacije imati obavezu da upisuju novu go- dinu bez prenošenja ispita iz pre- thodne.

Dokument koji su januara 1976. o- beručke sa oduševljenjem prihvatili univerziteti i više škole (Neposred- ni zadaci i osnovna opredeljenja o pravcima reforme visokoškolskog obrazovanja kao sastavnog dela si- stema usmerenog obrazovanja) još je u fazi izučavanja. Kako inače shvatiti suštinski stav u „Neposred- nim zadacima...“ koji kaže:

— Zahvaljujući dosad postignutim rezultatima na reformi univerziteta i viših škola, danas je moguće pri- stupiti radu na suštinskom preobra- žaju visokoškolskog obrazovanja. Ti rezultati nisu mali i predstavljaju solidnu osnovu da se učini sledeći, daleko radikalniji korak na ukiju- čavanju viših škola, fakulteta i uni- verziteta u sistem usmerenog i per- manentnog obrazovanja i vaspitanja na osnovama njihovog integrisanja u udruženi rad.

mnogo više. Dakle, da li je sadašnji korak dale- ko radikalniji od dosadašnjih, po- čemu visokoškolsko obrazovanje po-

Ustanovljeno je da se u pla- ništu Univerziteta, između ostalog, nalaze: 47 umet- nih dela (od čega 23 por- treti), jedna zlat- na...

viša medicinska škola

ŠTA UČINITI SA DIPLOMOM

studente sanitarnog smera niko neće

Višu medicinsku školu od svega najteže je — pronaći. Smeštena u nekadašnjoj porodi- noj vili koja je pripadala dinastiji Kara- dorjevića, spolja i danas podseća na oma- njnu porodičnu kuću. U te svrhe je decen- jama i služila. Sada se ovde školuje oko 800 redovnih i 3000 vanrednih studenata u sedam slušionica veličine 5 sa 5 metara, od kojih je jedna montažna u dvorištu, a druga u podrumu. O hodnicima i kancelari- jama i da ne govorimo: pre podsećaju na uzane lavirinte ili golubarnike nego na me- sta gde se obavlja obrazovna aktivnost.

večiti podstanari

No, to je tek početak priče. Zgrada, ili bolje reći kuća, u kojoj je smeštena Viša medi- cinska škola pripada Gradskoj skupštini. Studenti ove škole su njihovi podstanari već 30 godina. Koliko dugo, to niko ne zna. Jer, planovi za izgradnju novog, toliko po- trebnog objekta jednostavno — ne postoje! Da jedna nesreća nikad ne dolazi sama po- tvrdjuje i podatak da se predavanja i ispiti održavaju na tačno deset mesta u gradu: na Zvezdari, Banjici, Novom Beogradu, Ef- odeljenju u krugu Gradske bolnice, na Be- žanijskoj kosi itd.

U školi predavanja drže samo 2—3 re- dovna profesora. Svi ostali su vanredni, stalno zaposleni kao lekari na klinikama. Uobičajena praksa je da se ispiti održavaju u njihovim kancelarijama na radnom me- stu. Možda su zbog zauzetosti svojim redov- nim poslovima profesori posvetili premalo pažnje Statutu škole. U njemu je sve do- nedavno stajalo, a u praksi se redovno pri- menjivalo, da studenti iz trećeg mogu biti vraćeni u prvi semestar ako do januara ne polože sve ispite iz prve godine!

partija ping-ponga

Što se tiče šansi za zaposlenje svršenih stu- denata Više medicinske škole ili eventual- ni nastavak školovanja — tu ni Statut ne pomaže. Primera radi, na konkursima za sanitarne inspektore uslov za zaposlenje je diploma lekara opšte prakse, mada na ovoj školi postoji sanitarni smer na kome se stu- denti školuju upravo za ovo zanimanje! Pi- tanje je ko „greši: škola ili radne organi- zacije?

Drugi jedan smer — preventivni — još je

staje ne oblast društvene nadgrad- nje, sfera potrošnje, nego integralni deo udruženog rada, njegova pro- širena reprodukcija? Verovatno ne iz- vesnim skraćanjima programa, pri- jemnim ispitima i principima „god- na za godinu“. Jer, to smo mogli da ostvarimo i bez opšte dreme i mno- gobrojnih skupova i sastanaka. Sve je to moglo da se nazove, jer to do- sada i jeste, borba za efikasnije stu- diranje starog visokog školstva u Be- ogradu. I to, nedosledna borba: svi

I dok Zakon o visokom školstvu doživljava muke komisijskog porađanja, na Univerzitetu očekuju njegov konačan tekst već u oktobru. Prizemno je ali i značajno pitanje: kada, gde i ko će o Zakonu da raspravlja? Jer, raspust je na pragu...

fakulteti nisu čak sačinili ni svoje predloge nastavnih planova:

Reformski diskusija uglavnom je bila zatvorena u okviru fakultetskih (još gore — nastavnih) veća gde se raspravljalo o tome — šta treba Uvesti ili ne uvesti u program stra- učiti kako bi bilo manje predmeta, ni jezik ili kibernetiku, da li su pro- storije dovoljno prostrane da prime više studenata itd., itd. — to je o- no što čini suštinu konkretnog re- formnog napora u Beogradu.

Za ovaj novinski tekst, a i za re- formu — nebitno je da li će biti dva- časa nedeljno više vežbi ili pak je- dan rok manje. Jer, u tom slučaju, nije reč o reformi, nego o preispit- ivanju i prilagođavanju postojećih odnosa.

I kao što je teško pisati o tome šta je konkretno učinjeno na polju re- forme u toku ove školske godine — isto tako je nemoguće pomenuti sve ono što je ostalo nedovršeno i nesag- ledano.

ispiti

Čak i sama politika upisa za koju se kaže da je „mudar potez“, u stva- ni, privid je brige univerziteta za svo- je buduće studente. Jer, prijemnim ispitom nećemo upisati pametnije i obrazovnije srednjoškolce. Njih ob- razuje srednja škola. Ono što bi tre- balo da bude pravi zadatak univer- ziteta — pitanje društveno potrebn- og broja studenata — i dalje se vrši bez ikakve analize. Dakle, bez obzira na prostor, upisujemo sve vi- še studenata, jer, na taj način, re- šavamo socijalni problem nezaposle- nih srednjoškolaca!

O vezi fakulteta i viših škola do sa- da, ali konkretno, nije bilo reči. Kao da se radi o dva različita školska sistema. I dok se u prvim diskusija- ma posle Desetog kongresa SKJ ras- pravljalo o suštinskom povezivanju srodnih škola i fakulteta, od toga se, uviđajući „objektivne uslove“ — odustalo. Zbog toga, s pravom se pi- taj u studentima viših škola: da li su

oni sastavni deo novog, usmerenog i permanentnog obrazovnog sistema ili će njihove škole biti vansistem- ska poštalicica za slabe studente fa- kulteta. Ideja o višoj školi kao zna- čajnom elementu u sistemu perma- nentnog obrazovanja ostala je za ka- sniju razradu.

Isto tako, ne predviđaju se ni no- vi oblici saradnje između samih fa- kulteta. Tako se postojeći, gotovo konkurentski odnos (neprihvatanje ispita, nepostojanje zajedničkih pre- davanja, itd.) održava i dalje među fakultetima.

Zahtev za „većom odgovornošću na- stavnika i studenata“ je recept koji je predviđen za prevazilaženje sa- dašnjeg katedarskog zasnivanja na- stavnog procesa. Koji su to mehani- zmi, koji je način za oživotvorenje ideje o studentu — subjektu nastave — za to ne postoje konkretna reše- nja. Ispiti — stara forma za održava- nje odnosa nadređenosti i podređe- nosti na univerzitetu, ostaju i da- lje gotovo isključiv način verifikaci- je naučenog.

prikrivanje akademske nemoći

I tako dalje. Može se govoriti o udžbenicima, prostornim i materijal- nim uslovima, haosu u pogledu merila za sticanje i raspodelu dohot- ka. Može se govoriti i o nepostoje- ćem novom Zakonu o visokom škol- stvu SR Srbije koji treba, kako kaže Maksim Todorović, zamenik sekretara UK GK SK Beograda, da kon- kretnije i pojasni položaj i samo- upravnu organizaciju univerziteta.

I dok Predlog Zakona i dalje doživ- ljava muke komisijskog porađanja, na Univerzitetu očekuju njegov ko- načan tekst već u oktobru. Pri tom, prizemno je ali i značajno pitanje: kada, gde i ko će o tom Zakonu da raspravlja?

Opravljanje da je „suštinske pro- mene nemoguće ostvariti u tako krat- kom periodu i da su tek stvorene bitne pretpostavke za dalju reformu“ — nije dovoljno. Jer, suštinske pre- tpostavke stvaramo već tridesetak go- dina.

Samo kad bi to bilo u interesu svih. Jer, uskost sadašnjeg reformskog eksperimenta odgovara, pre svega, onima koji su za lak, mirni akadem- ski život, kojim su živele generacije i generacije.

Na sreću, Univerzitet ima dovoljno i snage, i kreativca i komunista — koji će uskost sadašnjih reformskih gledišta probuditi sadržajnijim re- volucionarnim zahtevom.

branišlav radivojča

sk i sso na beogradskim univerzitetima

PRED ISPITOM VREMENA

Domet reforme akcije, rad na i- dejno-političkom obrazovanju, polo- žaj kulture i studentskog standar- da, rečju, celokupna aktivnost na univerzitetima umnogome je uslov- ljena aktivnošću i organizacionom mobilnošću Saveza komunista i Sa- veza socijalističke omladine. Zato, stalno preispitivanje aktivnosti, ukla- zivanje na puteve jasnijeg akcionog pregnuća — u funkciji je stvaranja nove, reformisane škole.

Akciono i organizaciono ačanje

Delovanje Saveza komunista beogra- dskih univerziteta usredsređeno je na temeljitijem realizaciji reformskih zadataka, kroz primenu Zakona o u- druženom radu, na samoupravni pre- obražaj fakulteta i viših škola, insti- tucija kulture i studentskog stan- darda. Važno polje rada SK i SSO je i u oblasti ideološko-političkog osposobljavanja i marksističkog ob- razovanja, osobito mladih članova, zatim organizaciono i akciono jača- nje i unapređivanje sadržaja, obli- ka i metoda rada osnovnih organiza- cija, te osposobljavanje Saveza so- cijalističke omladine za ostvarivanje njegove uloge, jer SSO se ne može, baviti samo vannastavnim aktivno- stima. Suština omladinskog anga- žovanja nije samo u organizovanju disko-kluba ili večeri poezije, ma- da su i to značajna polja rada om- ladinske organizacije.

Ako se zna da je u nekim OO SK bilo i preko 400 ili 500 članova, mo- že se shvatiti kakva je bila mogu- ćnost za sadržajan, konkretan i stva- ralački angažman. Partijski sastanak neretko se pretvarao u miting sa ne- izbežnim posledicama: formalizam u radu, nesredena evidencija član- stva, inertnost organizacije, uopšte- rasprave i prikrivanje sopstvenog nerada iza paravana „učesća u di- skusiji“. Aktivnost takvih OO SK obično se svodila na sastančenje.

Reorganizacijom su stvorene manje, mobilnije i organizovanije osnovne

organizacije. Od 132, stvoreno je 280 OO SK, a u procesu izborne ak- tivnosti evidentirano je 5.000 kandi- data za nova rukovodstva. Od 24.000

„izloženih društv- u angažovanje- stvu i ki

Zagrebu i donekle u Nišu.

Aktivnost omladinskih organizacija,

Zašto je Univerzitetski odbor jedna od 16 komisija Gradske konferencije SSO Beograda

komunista na BU, 20.000 je stude- nata, a u rukovodstvu OO SK, kon- ferencije i aktivne izabrano je 80 od- sto studenata. Time su stvorene pre- tpostavke za još intenzivniju aktiv- nost Saveza komunista.

Univerzitetska organizacija SSO — da ili ne?

Pred Savezom socijalističke omladi- ne stoje slični organizacioni, ali i drugi problemi. Još nije u potpunosti prevladan forumski rad, aktiv- niji SSO po godinama i smerovima studi- ja nisu „spunili očekivanja. Jedna os- novna organizacija SSO na fakulte- tu ili višoj školi postala je „pretes- na“ za sve članove, specijalizovane organizacije i, uopšte, za sve aktiv- nosti. Predsedništva, po zamisli, — aktivnosti, još se uglavnom bave sa koordiniranjem celokupne omladinske ma sobom. Povezanost opštinskom organizacijom nije na očekivanom ni- vou, a status Univerzitetskog odo- ra, kao jedne od 16 komisija Grad- ske konferencije SSO Beograda, sve je više neodrživ. Takav status one- moguće efikasne koordiniranje i usmeravanje aktivnosti OO SSO na fakultetima i višim školama, što do- vodi do dupliranja akcija, ponavlja- nja grešaka, zatvaranja u sopstvene okvire i slično.

Na IV tematskoj konferenciji SSO visokog školstva, koja je održana u martu ove godine, predloženo je da se oformi Univerzitetska organi- zacija SSO koja bi poštovala prin- cipe rada opštinskih organizacija SSO. Koncept novog organizaciono- akcionog delovanja osnovnih organi- zacija SSO na fakultetima, višim školama i aktivna u domovima bio bi identičan onim rešenjima koja su primenjena u Ljubljani, Mariboru,

koju nastoji da objedinj i koordini- ra Univerzitetski odbor GK SSO Be- ograda, imala je nekoliko značajnih rezultata. To su pokretanje inicija- tive za formiranje SIZ studentskog standarda kao i akcija oko donoše- nja Samoupravnog studentskog spo- razuma o smeštaju u studentske do- move. Takođe, inicijativa za formi- ranje SIZ kulture beogradskog viso- kog školstva predstavila značajno polje rada i njeno ostvarivanje do- вело bi do prevazilaženja budžetskog finansiranja institucija kulture i nji- hovitih programa. Značajna je bila i akcija oko uvođenja institucije stu- denta — prodekan na sve fakultete, kao i studenta — prorektora. Rad na bitnim pitanjima visokog škol- stva opredeljuje akcije Saveza komu- nista i Saveza socijalističke omladi- ne i, u krajnjoj liniji, omogućuje njihovo revolucionarno angažovanje. Iznaženje i sprovođenje pravih, što znači i efikasnih metoda za razre- šavanje protivrečnosti visokog škol- stva, moguće je samo ako su i os- novne organizacije i njihovi članovi dovoljno osposobljeni i spremni da reformsku akciju shvate ne kao cilj već kao sredstvo za stvaranje nove škole, integralnog dela udruženog rada.

drago njegovan

standard

PROBLEMI ISTI ISKUSTVA RAZLIČITA

susret studenata filoloških i filozofskih fakulteta iz niša, zagreba, ljubljane, prištine, skoplja i beograda

Traženje primerenih i svrsishodnih rešenja za probleme studentskog standarda na beogradskim univerzitetima ove godine je in- tenzivno. Tako je i problem studenata ko- načno došao „na tapet“. Pozitivan korak u politici smestaja je Predlog nacrtu Samo- upravnog dogovora o smeštaju kojim je pre- videno oformljenje Zajednice studentskog standarda. Pritom, obeshrabrjuje — ponaj- više — nezainteresovanost studenata, njiho- va nevoljnost da se samoupravnim putevi- ma prevaziđe sadašnja situacija.

Proteklili dana na Filološkom fakultetu u Beogradu vođeni su razgovori sa predstavi- nicima filoloških i filozofskih fakulteta iz Niša, Zagreba, Ljubljane, Prištine i Skop- lja. Razmena iskustva bila je više nego plodonosna. U okviru razgovora o standardu

Studenti iz Prištine nemaju pravo da se hrane u menzi ako nisu članovi SSO?

uočena su zanimljiva rešenja (i neresenja) koja mogu, kao korisno iskustvo, da posluže u našim sadašnjim traganjima za pravim modusom studentskog standarda.

Konstatovano je da se većina fakulteta su- sreće sa identičnim problemima u svim oblastima studentskog standarda — od sme- štaja pa do prevoza. Zagrebačke studente mori: nedovoljan broj mesta u studomo- vima, neorganizovan i birokratizovan aparat raspodele mesta, nerazličiti odnosi sa Stu- dentskim centrom... Pokrenuto je i pitanje međurepubličkog dogovora o kreditiranju studenata. Na nejednak položaj studenata različitih republika utiču različite cene u pojedinim univerzitetskim centrima. Prelaz

na ekonomske cene je negde potpuno ostva- ren (Sarajevo, Zagreb, Ljubljana), a negde (ne Beograd, Skoplje). Prilikom dodele kre- dita ova činjenica se ne uzima.

Problem ishrane takođe je prisutan. Kako objasniti činjenicu da studenti iz Prištine nemaju pravo na pretplatu u menzu ako ni- su članovi Saveza socijalističke omladine? Očigledno, motivi za uklanjanje prištinskih studenata u SSO mogu biti apsolutno raz- ličiti, u raskoraku sa potrebom snažnijeg dru- štveno-političkog angažovanja studenata.

Razmenom iskustava došlo se do zaključka da je jedan od osnovnih uzroka slabosti u vođenju politike studentskog standarda ne- dovoljno angažovanje studenata i njihovo slabo uključivanje u samoupravne tokove života i rada na fakultetima. Ipak, nadamo se da će ovaj susret — koji je ujedno bio i radni i drugarski — doprineti prevaziđe- nju postojećih slabosti, pogotovo ako se radi o sličnim problemima, a različitim is- kustvima! A ona su na ovom susretu došla i izražaja.

žarko čigoja

ANGOLA IN ZAIRE: PRIHAJAJO RUSI?

V zahodnem tisku (in tu pa tam malce prikrito tudi v našem) so izzvali boji v zairski provinci Shabi nov val opozarjanja na agresivne namene sovjetske prisotnosti v Afriki. Značilno za to sfero zahodnega "javnega mnenja" je, da prezentira dogajanje le kot odnos: status quo določenega teritorija — nastop upora proti statusu quo; oziroma tudi kot odnos: interesno območje Zahoda — intervencija vzhodnega bloka. Naši, good guys — Rusi, bad guys. S tem je postavljen okvir, znotraj katerega sledi potem vse nadaljnje doje-manje dogodkov. Seveda ne le doje-manje, temveč tudi prav konkretno učinkovanje nanje, na mestu samem in v širšem svetovnem merilu — kateremu je "javno mnenje" pač potrebna demokratična opora.

Kaj se v Shabi in v Angoli dejansko dogaja, je s takim tematiziranjem problema izločeno, ostane nezanimivo, nerelevantno. (Npr. članek v U. S. News World Report, 25. 4. 77: o Zairu: "Nezadovoljstvo narašča, kritiki obtožujejo... Mobutuja... gnile, podkupljive diktatorske oblasti, ki je vrgla deželo v globoko revščino. Hrane in zdravil primanjkuje, proizvodnja pada, brezposelnost raste." O ZDA: "Za dolga leta je ameriška politika podpirati neodvisnost afriških držav in nasprotovati lokalističnim uporom, ki bi mogli privedi do nestabilnih držav." Zaire je "država, ki je pri-jatelj ZDA"). Kakšno je dejansko ozadje konfliktov, na katere aplicirata svoji globalni strategiji ZDA in SZ, ostane prikrito. Z vidika zahodnega javnega mnenja, h kateremu se pogosto nagibamo tudi pri nas, je problem le problem ruskega prodiranja v Afriko.

Kongo-Lepoldville je dobil neodvisnost 30. 6. 1960. Že sam prenos oblasti je potekal bistveno drugače kot pri francoskih in angleških kolonijah, kjer so bili procesi bolj postopni, skrbno pripravljeni in v večini primerov tudi pod kontrolo metropole, ki je ohranila še po neodvisnosti bistven in direkten vpliv v ekonomskih, političnih in vojaških zadevah, preko posameznih oseb in ozkih izobraženih elit, vzgojenih v duhu metropole in sposobnih zastopati njene interese. Nasprotno pa ni Belgija (podobno kot kasneje Portugalska) skoraj do konca niti pomislila na morebitno bilajočo se neodvisnost za Kongo. Socialna hierarhija je ostala do zadnjih dni toga in stratificirana strogo po barvi kože. Afriškega izobraženstva praktično ni bilo, politična aktivnost, ki bi nudila izkušnje kasnejšemu državištvu, je bila afričansko prepovedana.

Naglo širjenje osvobodilnih teženj v Afriki v petdesetih letih, prihod liberalno-socialistične koalicije na oblast v Belgiji, pa predvsem globok padec cen bakra, stebra kolonialnega gospodarstva Konga, je privedlo do naglega preobrata v belgijski politiki. Leta 1957 je pričela vrsta volitev v afriške pokrajinske zbornice, sprejel je bil program hitre dekolonizacije in vzpostavitve centralne oblasti. Proces pripravljanja prehoda oblasti je potekal v ozračju težke ekonomske in socialne krize: v Leopoldvillu in drugih mestih je bila ob zaposlitve večina afriškega prebivalstva, rasni in plemenski izbruhi po deželi so zahtevali na desetine življenj. Tudi zato je bilo že predhodno dogovorjeno, da pusti Belgija v bodočem neodvisnem Kongu poleg strokovnega osebja, ki je ostalo potrebno kot posledica preteklih kolonialnih politik, tudi svojo vojsko, sicer načelno na razpolago domačim oblastem. V takih razmerah in brez vsajkih političnih izkušenj in ustreznih zgledov, je bilo domače prebivalstvo postavljeno pred dejstvo volitev v zakonodajno skupščino.

Izbor je potekal na edini realno obstoječi možnosti, na plemenski pripadnosti. (Tu je treba vsaj opozoriti na pomen plemena: ne gre za kak neločljivi arhaični občutek pripadnosti nekimi mistični krvni skupnosti. V razmerah afriškega življenja je še do danes plemo povsem realna skupnost, kot narod razvitejših družb. Glavna plemena Konga štejejo po več pripadnikov kot jih ima recimo slovenski narod; "pleme" Hausa v Severni Nigeriji, Kamerunu in Nigru šteje 40 milijonov ljudi. Pleme živi na strnjemem področju, se zaveda svojih geografskih meja, in ima svojo tradicionalno, neformalno strukturo in hierarhijo pravic in odgovornosti. V zlati dobi črne Afrike, v 14. in 15. stoletju, so bila najuspešnejša plemena tudi politično organizirana v že na pol feudalne tvorbe, iz izredno visoko gospodarske in kulturne baze in dobro organiziranih trgovskih vezmi z arabskim imperijem. Te države so nove geografske in upravne meje, pa gospodarski sistem in politične institucije, ki so jih uvedli evropski kolonisti, potem uničile. Niso pa Evropejci vnesli podlage za formiranje kakšne nove skupnostne zavesti prebivalcev, ostala je še naprej le in edino plemenska zavest, katero skušajo preseči šele v zadnjih letih oz. desetletjih nove neodvisne države — Z malo ali nekaj več uspeha.)

Med množico strank, ki so kandidirale na volitvah in odražale večinoama posamezne plemenske strukture, sta bili najuspešnejši Kasavubujeva ABAKO in predvsem Lumumbina MNC, zelo različni po svojem značaju. ABAKO je nastala že leta 1950 kot kulturno združenje plemena Bakongo (Bas-Congo) iz spodnje (severo-zahodne) Konga, ter ji je ostal to poglavitni okvir in namen tudi v kasnejši politični dejavnosti. Njen koncept je bila federalna, plemenska-teritorialna ureitev države. Lumumba, sicer predstavnik Bangala plemena iz okolice Stanleyville (danes Kisangani) na vzhodu, pa si je (vsaj) prizadeval že od vsega začetka (1958) organizirati osvobodilni boj na nad-plemenskih osnovah, ter je zagovarjala MNC centralizirano ureitev za obvladovanje izredno bogatega ekonomskega potenciala dežele, Koalicija Kasavubi (predsednik) — Lumumba (ministrski predsednik), ki je dobila 30. junija 1960 v roke oblast, je bila tako že v izhodišču obsojena na neuspeh: tudi zato, ker je bila v očeh prebivalstva (in v precejšnji meri tudi dejansko) le plemenska koalicija, katero ostala plemena pač niso priznavala. Kolonialna dediščina, valjenje podobnih "demokratskih" evropskih političnih shem prebivalstvu, katerega je gospodarska in kulturna vsebina tega tujega evropskega sveta na drugi strani komaj le opazila, je naredila svoje.

Neučinkovita politična oblast v deželi, ki je bila le umetna skupnost mnogih velikih med seboj skrajno različnih plemenskih skupin, in v kateri so se križali različni interesi mogočnih tujih kapitalističnih tvorb, je postala očitna že v prvih dneh neodvisnosti. Uprla so se plemena na vzhodu (Gizenga) in zahodu. Predvsem pa sta bila pomembna upora na oddaljenem jugu, ekonomskem tj. rudarskem središču države. Jug je bil dežela plemen, ki so le slabo komunicirala s političnimi centri na severu, in ki v novi vladajoči strukturi praktično niso bila

zastopana. Po drugi strani pa je bil jug dežela Union Miniere du Haut-Katanga, belgijske družbe, a tesno povezane s celotnim industrijsko-rudarskim kompleksom angleškega, ameriškega in južnoafriškega kapitala na področjih Rodezije, Angole in Južne Afrike; in temu kapitalistickemu kompleksu, vajenemu udobnega kolonialističnega oz. rasističnega izkoriščanja naravnih virov Afrike, je bila avtonomna afriška oblast daleč na severu, na mejah nacionalističnega in socialističnega vrenja centralne-zahodne Afrike, prav tako nesprejemljiva, pravzaprav nezamisljiva. Avgusta 1960 se je ustanovila v okviru plemena Baluba "Avtonomna rudarska država Južni Kasai" (provinca severno od Katange). Že 11. julija pa je Moise Cömbe, z izdatno pomočjo Belgijcev in Union Miniere, odcepil od Konga njegovo najbogatejšo provinco Katango, katere ministrski predsednik lokalne oblasti je bil tedaj.

Država je padla v kaos. Vojskovala so se plemena in, marsikje v njihovi senci, močni tuji interesi. Septembra 1960 je Kasavubu odstavil Lumumba (januarja so ga potem zajeli Katanžani in ubili). Ob ogromnih finančnih in vojaških injekcijah Union Miniere je grozila intervencija Sovjetske zveze. Varnostni svet je poslal v boje čete OZ.N. z nalogo preprečiti razpad države in zagotoviti stabilizacijo razmer. Decembra 1962 je padla Katanga, junija 1963 je moral Cömbe pobegniti.

Zapleta s tem še ni bilo konec. V iskanju rešitve, ki bi zadovoljila najvišjevalne v spor vpletene tuje interese (tj., predvsem interese kapitala), so poklicali julija 1964 Cömbeja nazaj v Kongo, ter ga postavili s podporo juga in Bakonga na zahodu (kot novega ministrskega predsednika) v koalicio s (še vedno predsednikom) Kasavubujem. Ta rešitev pa je bila prav tako neučinkovita kot je bila za kongoske razmere tendenciozna in enostranska. Uprla se je (bivša Lumumbina) MNC za vzhodu. Nemire je prekinil z državnim udarom general Mobutu. Oktobra 1965 je moral Cömbe spet pobegniti (marca 1967 je bil v Kongu v odsotnosti obsojen na smrt; junija istega leta so ga takorekč ugrabili Alžirci, in v Alžiru je umrl leta 1969; njegov sin je baje danes med uporniki v Shabi). Oktobra 1966 je prevzel Mobutu popolno oblast. Leopoldville so preimenovali v Kinshasa, leta 1971 pa Kongo-Kinshasa v Zaire.

Kot je bil Mobutu še od vsega začetka skrajno pro-zahodno usmerjen, in je imel tudi njegovo podporo (morda ne toliko evropske, pa zato več ameriške, ki je preko njega šele močnejše nastopila v Kongu), pa je bil v svojih prvih potezih kar radikalen in, na svoj način, učinkovit. Prerazil je marsikateri kanal anarhičnega tujega vmešavanja v Zaire (nekako za ceno bolj sistematičnega vmešavanja ZDA). Izvedel je obsežne nacionalizacije, med drugim tudi Union Miniere. Ustvaril je (vsaj v začetku, iz nič) solidno shemo učinkovitosti centraliziranega upravljanja države. Predvsem pa je želel izkoreniniti vzroke, ki so povzročili več kot 5 let trajajočo agonijo dežele: zatrti plemenska nasprotja in ustvariti enotno nacionalno zavest prebivalcev. V tem pa je bil njegov uspeh le relativen. Ob pomanjkanju koherentne politike gospodarskega in družbenega razvoja se kažejo le politični ukrepi in ukrepi v kulturni sferi zadnja leta vse in vse bolj za površinske, kratkotrajne.

V družbeno-ekonomski sferi ni prišlo do nobene bistvene spremembe. Na dan prihajajo ista stara nasprotja, ki jih je pustila za seboj kolonialna oblast. Gospodarstvo bazira na ekstrakciji in izvozu bakra in sorodnih rudnin z juga, ter na konsumpciji in delni predelavi ekvivalentnega uvoza na severo-zahodu. Kljub deklaracijam in nekaterim ukrepom, so plemenska nasprotja (v monokulturni in centralizirani, a sicer nedotaknjeni večplemenski, praktično večnacionalni državi) pod površje še kako živa. Predvsem zato, ker obstoja gospodarska struktura, pri kateri se ekonomski viri, ustvarjeni na jugu, razdeljujejo in koristijo na drugem koncu dežele, ta nasprotja še vedno potrjuje in poglavlja.

In ponovno imajo največ razlogov za nezadovoljstvo prebivalci Katange, današnje Shabe. Le da tokrat ne le za politično nezadovoljstvo (in ambicije), temveč tudi gospodarsko. Ko je decembra 1962 padla Cömbejeva Katanga, so nastopili prvi pogomi nad prebivalstvom. S prihodom Mobutuja pa je dobila Katanga/Shaba dokončen status province, kateri vladajo tuja plemena s severa. Množice Katanžanov so med boji in po njih prebežale v Angolo, skupaj s svojimi poraženimi bojnimi oddelki. Sprva so te "katanške žandane" uporabljali Portugalci proti angolskim osvobodilnim gibanjem, predvsem ENLA (ki izhaja iz plemena Bakongo severne Angole iz zahodnega Zaira). Kasneje pa so se pridružili (in FNLA prav tako, če ne še bolj, sovražnemu) Netovemu gibanju MPLA, ki je operiralo ob katanški meji v vzhodni Angoli.

Med Angolo in Zairom so določene podobnosti. Tudi v Angoli je prišla neodvisnost nenadoma, brez poprejšnjega opozorila in v roke prebivalstvu, izpostavljenemu vse do tedaj (posebno v Angoli) popolnemu gospodarskemu in političnemu zatiranju. Tudi angolska metropola, Portugalska, si po besedah Amílcar Cabrala (voditelja portugalsko-gvinejske PAIGC) "ni mogla privoščiti neokolonizalizma" in je morala temeljiti njena oblast na neekonomski prisili in zadrževanju notranjega razvoja, kakršnegakoli. To je poleg tega eden od razlogov, da je bila tudi Angola že od navsezgodaj prizorišče prepletanja najrazličnejših vplivov, ne le portugalskih. In seveda, prav ti dve, Angola in Zaire, sta poleg Južne Afrike surovinsko najbogatejši državi kontinenta, sta sestavna dela glomaznega proizvodno-financijskega kompleksa Afrike pod tropi, nenadomestljivega sektorja zahodno-evropskega in ameriškega kapitala.

Kolonialna politika Portugalske je bila trša in dolgotrajnejša od belgijske v Kongu in je vspodbujala, kljub stalnim represalijam, dokaj močno osvobodilno gibanje. Iz podobnih razlogov kot v Kongu, pa se je tudi v Angoli večji del tega gibanja oblikoval iz tradicionalne afriške podlage.

Na severu države se je formirala že v petdesetih letih Robertova FNLA iz plemena Bakongo. Skoraj po milijona njegovih pripadnikov je med boji leta 1961 prebežalo čez mejo v Kongo in našlo tu zatočišče pri večinskem delu svojega naroda. Izključna navezanost na plemo (ki se razprostira sicer čez tri države, do Republike Kongo, in katerega je manjši del zabjema Angola) in na Zaire in njegove politične strukture je ostala vseskozi, prav do danes, bistvena karakteristika FNLA: Roberto sam, Mobutujev svak, ni vso do prav zadnjih bojev nikoli stopil na angolska tla. Leta 1964 se je iz FNLA izločila Savimbijeva

UNITA, ter se umakla na svoje etnično področje (Ovimbundu, čez 2 milijona) na osrednji planoti. Do leta 1967 je imela še skromno zaledje v Zamiji, potem pa je bila zaradi "vmešavanja v niranje zadeve" države izgnana in je bilo dolg časa, vse do zadnjih bojev (ko je prišla spt zambijska podpora (Savimbijeva gibanje) eno samo sebi prepuščeno, brez zatočišča izven Angole. Maloštevilna in brez lastnega izrazitejšega političnega programa oz. zaledja: do leta 1974 kitajska retorika in kitajsko orožje, po puču na Portugalskem so-odstoten preobrat k "zastopanju svobodnega sveta" in iskanju podpore v zahodni Evropi in pri angolskih Portugalcih — pa se je UNITA v zaključnih bojih povsem kompromitirala s sodelovanjem, v sili sicer, z južnoafriškim ekspedicijskim korpusom. Iz krogov pregnane nacionalistične in v veliki meri socialistične inteligence petdesetih let je izšla Netova MPLA, ki pa se kljub širšim političnim konceptom (morda, mutatis mutandis, podobnim Lumumbini v Kongu) in načrtom prav tako ni mogla v večji meri namestiti drugje kot v okviru plemena (milijon in pol močnega Mbunlu plemena iz okolice Launde). Izrinjena iz severo-zahoda po FNLA z mogočnim zaledjem, pi je mogla vzdrževati v Luandi le omeneno nestno gverilo, in del izobraženstva iz svojega vodstva, medtem ko je prenesla svojo vojaško dejavnost (šibkejšo od FNLA) na vzhod, kjer ji je nudila nekaj zavetja tudi Zambija (sicer pa predvsem Republika Kongo). Orožje MPLA je prihajalo iz Sovjetske zveze, ki sicer do leta 1975 kaj več kot rutinskega interesa za Angolo ni izkazovala; kar seveda ne pomeni, da ni bila MPLA že takrat življensko navezana na njeno podporo.

Politika Zahoda do Angole, dokler je bila ta še kolonija, je bila jasna. Uradno mnenje ZDA je bilo, da so uporniška gibanja (ciljram.) "neučinkovita, nerealna in podpora nevredna" alternativa kolonialni oblasti (vsa gibanja, ne le MPLA). Tako kot Portugalcev, tudi drugih ni zanimala bodočnost Angole in njenega prebivalstva, niti se ni razmišljalo o kakršnihkoli spremembah. 25. aprila 1974 pa je padel režim v Lisboi, in vojski so obljubili takojšnjo neodvisnost. Za prevzem oblasti so se potegovala vsa tri tibanja.

Medtem je FNLA prestopila mejo in v veliki moči, z množico ravnokar prispelega kitajskega orožja, s kitajskimi svetovalci (Kitajska se je kasneje umaknila) in z v Zairu dobro izurjenimi borci, h katerim so pristopile še redne enote zalske vojske, vstopila v Angolo. Sovjetska pomoč Netu, ki je zapadel v frakcijske boje v svojem gibanju (Chipende), je prenehala že pred aprilom in je SZ v tem času iskala morebitnega drugega zaveznika. Novembra ali decembra 1974 se je ponovno umesnila k Netu, a z zelo skromnimi pošiljkami, kot da se ni nič bistvenega spremenilo in da gre za le interno državljansko vojno prejšnjega omejenega obsega.

Kmalu zatem so odobrili ZDA po tajnem postopku Holdenovi FNLA prvih 300.000 dolarjev vojaške pomoči in jo istočasno okrepile tudi Zairu, od koder je držala FNLA večino svojega orožja in vojskava. Do pomladi 1975 se je ta prva ofenziva iztekla v nekakšni pat poziciji: z dodatno sovjetsko pomočjo v zadnjih mesecih, in s podporo levčarskih portugalskih oficirjev v Luandi, se je uspelo MPLA obdržati v tem mestu in na vzhodu.

Drugo dejanje se je odigralo jeseni. Julija 1975 so odobrili ZDA novo pomoč FNLA in UNITA v znesku okrog 40 milijonov dolarjev. Še bolj važne so bile bistveno povečane pošiljke vojaškega materiala, ki so potovale v Zaire. Avgusta so pričeli prihajati v Luando prvi sovjetski in kubanski strokovnjaki. Vzporodno z napredovanjem enot FNLA s severa proti Luandi, so pričeli dotekati vanjo tudi prvi borbeni oddelki Kubancev. Na drugi strani pa je bila neuspešna ofenziva UNITA na jugu, kjer je imela MPLA precej podpore v mestnem prebivalstvu ob obali. Pozno oktobra je prisločila na pomoč UNITA precej močna vojska iz Namibije: 1.200 rednih južno-afriških vojakov, okrepiljenih s Portugalci in plačanci. Tako se je pričela bližati fronta Luandi tudi z juga.

11. novembra 1975, na vnaprej določen datum neodvisnosti, je razglasila MPLA v Luandi ljudsko republiko Angolo. FNLA in zairske enote so bile v tem času le še 30 km severno od Luande (in so že imele v rokah vodne rezervoarje mesta). Na jugu so prodirali Južnoafričani. Kljub ogromnim količinam sovjetskega orožja in kljub kubanskim vojakom, o katerih so že kričale prve strani svetovne časopisja, je bila MPLA tik pred zdajci. To, če nič drugega, je zadosten pokazovalec pomoči, katere je bila deležna druga stranka.

Potem je vzhodni blok priznal novo republiko in poslal svojo novo pomoč. V zelo kratkem času se je razmerje sil povsem spremenilo, kubanska protiofenziva je kaj hitro zaključila z glavnimi boji v Angoli. Februarja 1976 je bilo po ameriških ocenah v Angoli 11.000 kubanskih vojakov in za 300 milijonov dolarjev sovjetske vojaške opreme.

Rusko-kubanska agresija? Gotovo, SZ je dosegla svoje. Pred tremi leti se pomisliti ne bi mogla na takšno koncentracijo svoje vojske in svojega vpliva v črni Afriki. Z vidika opazovanja sveta kot relacije ZDA — SZ, je danes Angola v prav tako sovjetski vplivni sferi kot Zaire v ameriški. S tem, da gre v Angoli za novo stanje, in za preplah med še včerajšnjimi gospodarji. Včasih se ta logika gospodarja in gospodarjev priprete v kakšni prikriti obliki tudi k našim novinarjem in k našemu "javnemu mnenju".

Značilno je, da ko so se pojavile januarja 1975 s svojo prvo direktno pošiljko orožja na angolskem bojišču ZDA, da ta pošiljka (in bistven del kasnejših) ni bila namenjena, recimo, Savimbijevi UNITA, ki je predstavljala avtonomno, nacionalno usmerjeno komponento pro-zahodnih osvobodilnih gibanj in ki bi se lahko v končni fazi, po neodvisnosti, sklicevala na svoje etnično zaledje v več kot tretjini angolskega afriškega prebivalstva in bi imela tudi delno podporo angolskih Portugalcev; temveč so stopile ZDA v skoraj izključno pomoč FNLA (do tedaj deležne le metkov ameriške izdelave), ki je imela v Angoli sami le šibko podporo in bila v celoti odvisna od Zaira. Očitno je, da je bila Angoli po 25. aprilu 1974 namenjena popolna "zairizacija"; očitno je, da je bila državljanska vojna že od vsega začetka le lokalni okvir, znotraj katerega so skušale predvsem ZDA (tudi Portugalci: so v poglednem času vladavine Spinoze iz svojih poglajanj izključili Neta, ter priznali kot MPLA Chipendo — ki je kasneje stopil k FNLA) spremeniti nekdanjo portugalsko kolonijo v "neodvisen", a še vedno sestavni del velikega, skrajno neokolonialističnega (kakršni so le še redki na svetu) kapitalistkega kompleksa afriškega "copper-bel-



ta". Cena te agresivne politike zna biti za Angole velika: dolgotrajna navzočnost druge velesile, drugih tujih interesov. Cena za zmago nad enim okupatorjem in gospodarjem: drugi okupator in gospodar. Verjetno je zaenkrat še težko soditi. Gotovo pa je, obkoljena od sovražnih in še vedno agresivnih držav, prejemnik obilne ameriške pomoči in podpore, da bo Angola sovjetsko in kubansko podporo še nekaj časa nujno potrebovala — tudi za ceno koncesij s svoje strani. Kot da je bivšemu ali izrinjenemu gospodarju v neko perversno zadoščenje, da je roka novega gospodarja čim bolj težka.

Južnoafriške posebne enote se še vedno sprehajajo iz Namibije v Angolo, kadar se jim zdi potrebno. Na severni meji je boljše še vedno aktivno: Holdenovi in zairski vojski se vrstijo v napadih čez ozemlje angolskih Bakongov in preko njega. Brez dvoma je to nadlegovanje s severa (ki le podaljšuje razmere, ki kličejo po prisotnosti Kubancev) glavni razlog, da se je odločila nova LR Angola odpremiti korpus nekdanjih Cömbejevih Katanžanov, ki so sodelovali v vrstah MPLA v osvobodilnih bojih, čez mejo v Zaire. Ocene o številčnosti tega oddelka so različne, od 500 do 5.000: uradna ameriška ocena je 2.000. Ameriška ocena je tudi, da v bojih ne sodelujejo Kubanci.

Invazija takega obsega seveda ni mogla imeti za cilj strmolajenja centralnega zairskega režima. Pokazala pa je na vso trhljost in umetno vzdrževanost zairske oblasti. Jasno, plemenska pripadnost šteje še vedno za poglavitno. Deklaracije so brez vrednosti, če ni družbeno-ekonomske podlage, ki bi dajala vsebino nacionalnim procesom na nad-plemenski ravni. Shaba je sprejela napadalce iz Angole kot svoje: v Kinshasi se je znašel Mobutu v situaciji, da mora voditi vojno praktično na tujem ozemlju. Potreboval je 3.000 Maročanov, ugandski bataljon, 50 egiptovskih pilotov, sedaj še čete iz C. A. C., francoska in ameriška letala, precejšnjo pomoč ZDA in skoraj vseh zahodno-evropskih držav v drugi vojaški in polvojaški opremi, da je zaustavil vdor, ki se je na mestu samem spremenil v množično vstajo.

Pomoč Zairu je bila v nekaj primerih realna, v glavnem pa simbolična: pokazala je (izza gesel o ruski-komunistični nevarnosti), v kakšnem obsegu in v kakšni širini je pripravljen Zahod braniti svoje interese v Afriki. Pokazala je popolno soglasje Zahoda glede načina uresničevanja teh svojih interesov (džakarska pogodba o vojaški zvezi v frankofonski zahodni Afriki, sklenjena istočasno z boji v Shabi, sodi zraven). Pokazala je, da Zahod živčnih vojn z afriškimi nacionalizmi in socializmi ne misli več trepeti.

Potrdira je točno tisto politiko, ki so jo zavzele ZDA v primeru Angole: ali si ves naš, ali si ves proti nam. Ne šteje zasidranost v domačih razmerah in domačem prebivalstvu,

temveč pripravljenost z "našim" ožjem govoriti "naš" jezik. Ta politika ne dopušča prostora avtohtonim razvojnim težnjam Afrike; težnjam, katerih cilj je z lastnim selekcioniranjem tuje pomoči (ki ni nikoli zastoj!) voditi lasten razvoj, in ne le sodelovati kot stranski, večinoma zakrnel pogank v razvoju mogočnega tujega kapitala.

Zaire je eleganten primer modela afriškega razvoja, kakršnega si predstavlja Zahod (glede Afrike je govorili le o ZDA nezadostno, ker so v njej močno vpleteni in to ne le kot posredniki, tudi in morda še bolj interesi in kapitali zahodne Evrope). Izvozno-uvozno orientirana ekonomska struktura, prilagojena strukturi potreb in viškov metropole: celotnega razvitega Zahodnega sveta. (Če afriška država Zahodu nima kaj ponuditi, pa pač brez kakršnekoli gospodarske strukture.) V afriški državi pripelje to do razkrajanja dotedanjega vseobsegajočega naravnega agrarno-obrtnega sektorja: nadomestila za te izgubljene vire preživljanja ni, ni logičnega notranjega ekonomskega razvoja (produktivnejša tuja tehnologija nadomesti recimo deset prej potrebnih delavcev-rokodelcev z enim samim; devet jih ostane brez sredstev; v sistemu z lastnim notranjim razvojem more ponovno investiranje tako pridobljene potencialno ogromne presežne vrednosti poskrbeti tudi za večino teh devetih: iz tujne vođen razvoj te presežne vrednosti sploh ne ustvari, ali pa je ne ustvari pri sebi doma) Prebivalstvo odvisi v eksistenčnem vakumu. Do upora in vzpostavitve lastne k samemu sebi obrnjene oblasti pa ne pride, ker nudi metropola poleg svojih investicij afriški državi tudi obilno "zastoj" pomoč: na eni strani pomoč v hrani, zdravilih itd., ki naj vzdržuje vsaj minimum eksistenčne ravni, ki naj vzdržuje potrebno afriško prebivalstvo vsaj pri čizlenju, če že kapital metropole nima tega namena; in na drugi strani tisto vojaško pomoč, ki je kompradorskemu režimu države potrebna, da parira izbruhom, če do njih kljub vsemu pride jali da posreduje v imenu metropole v drugih afriških državah, če je potrebno). Končni rezultat je stabilen razvoj in stabilna država, stabilnost tipa Zaire.

V primeru primerov, če se kaj ponesreči, je vsaj vzdržljiv partner celo Sovjetska zveza, je mogoč modus vivendi tudi z državo z gospodarjem z Vzhoda (po besedah Jounga, delegata ZDA v OZN, so na koncu koncev tudi Kubanci v Angoli "faktor stabilizacije"). Za države brez gospodarja pa vsaj zaenkrat po tem konceptu v Afriki očitno ni prostora. To so pokazali boji v Angoli, in potrdil vdor in upor v Shabi.

Franček Drenovec

17. 5. 1977.



SVEUČILIŠTA SR HRVATSKE U TRANSFORMACIJI

sveučilište u osijeku

mlađa sveučilišta bez kompleksa



strojarstva i brodogradnje Zagreb — Odlukom Slavonski Brod, a Muzička akademija iz Zagreba organizirala je 1971. u Osijeku redovni studij prvog stupnja. U školskoj 1976/77. Viša tehnička građevinska škola u Osijeku upisala je prvu generaciju studenata po nastavnom planu i programu Građevinskog fakulteta u Zagrebu. U sastavu sveučilišta nalaze se i Poljoprivredni institut Osijek, Gradska knjižnica i Historijski arhiv u Osijeku. Prema podacima, u školskoj godini 76/77. na Sveučilištu studira oko 8000 studenata, od toga 65 posto redovnih, dok ostali studiraju uz rad.



U BROJU 21/22 SL JE OBJAVIO INTERVIEW SA PROF. DR. PETROM ANICEM, REKTOROM SVEUČILIŠTA U OSIJEU. DONOSIMO IZVOD IZ TOGA INTERVIEWA. SL: NA PRAVNOM FAKULTETU SVEUČILIŠTA U OSIJEU STUDENTI MOGU POLAGATI ISPITE SVAKI MJESEC. SMATRATE LI DA SE TO ODRAŽAVA NA KVALITET ZNANJA?

DR P. ANIC: »Ima nešto što čovjek mora shvatiti: Postoje udžbenici i literatura, pa jedan dio studenata može ispitati položiti i prije odslušanog predavanja. Ako je materija stvarno studirao kvalitet znanja ne bi smio biti ispod prosjeka. Time je dana mogućnost studentima da biraju način studiranja. Ovim načinom polaganja olakšan je rad nastavnika, jer sada radi s dvije manje grupe studenata — onih na predavanju, i onih koji ispit polažu kasnije. To ujedno odgovara zahtjevima suvremene nastave, što povećava kvalitet znanja. Mi idemo na to da ne unificiramo problem studiranja.

nata i tako je to svugdje. Međutim, oni dobri po svojoj stručnosti i znanju ne zaostaju za istim takvim na starijim sveučilištima. To potvrđuje i činjenica da veliki dio završenih studenata s našeg Sveučilišta danas ima vrlo odgovorne funkcije u našem društvu, ali tradicionalizam i određeni strah postoji i zato moramo težiti da svi budu dobri i kvalitetni.

Ne shvaćam činjenicu da netko ide studirati Pravo, ili Ekonomiju u Zagreb ili Beograd, a ima ih u Osijeku, jer razlika u kvaliteti ne postoji! Nastavni planovi i programi gotovo su jednaki na svim istosrednim fakultetima, i ušteđite od udžbenika iz kojih uče studenti svih sveučilišta, prema tome ne vidim neki opravdani razlog rangiranja sveučilišta. Studirati neki fakultet kojeg nema, za sada, u Osijeku, opravdano je, ali studirati van grada ono što postoji u njemu, nema svrhe.

SL: S OBRZOM DA JE NASE SVEUČILIŠTE MLADO, KOJI SU NAJVAŽNIJI PROBLEMI S KOJIMA STE SE SUSRELI U DOSADAŠNEM RADU?

DR P. ANIC: »Problema na Sveučilištu ima i bit će ih, bez obzira da li je sveučilište mlado ili starije. Prije svega, imali smo probleme organizacionog tipa koji su morali biti riješeni prije osnivanja a još uvijek se ne rješavaju. Sada se javljaju normalni, svakodnevni problemi u radu. Provedba Zakona i reforme jedan je od trenutno najvažnijih, no ne smijemo zaboraviti ni probleme vezane za daljnje perspektive Sveučilišta.

pripremili: Ilijana arsenić, miodrag žugić i milan kamenko

sveučilište u rijeci

nije pitanje našeg obrazovanja uopće — planiranje broja i profila pojedinih kadrova.

Moglo bi se reći da je sada na potezu privreda. Kolika je mogućnost da SIZ-ovi usmjerenog obrazovanja izvršavaju pred njih postavljene zadatke, ovisi i o uspješnom dogovoru dviju zainteresiranih strana — OOUR-a materijalne proizvodnje i OOUR-a obrazovanja. Riječke potrebe u pravu i govore o nužnosti što bržeg i uspješnijeg dogovaranja.

Najbolji primjer trenutnih nesuglasica svakako je slučaj oko osnivanja Ekonomskog fakulteta za pomorstvo. Prema sadašnjim predviđanjima OOUR-a za pomorstvo i promet Centra ekonomskih znanosti trebao bi se udružiti sa Višom pomorskom školom u Rijeci Naime, i jednu i drugu je ustanovu dosada financirao SIZ odgoja i usmjerenog obrazovanja u pomorskom prometu. U svezi novog programa novog fakulteta, koji još nije dokraja usklađen, predlaže se njegovo nadopunjavanje novim elementima, koji bi uključivali i neke dijelove iz plana i programa Pravnog fakulteta u Rijeci. Nesuglasice su međutim ozbiljnije i pitanje je opstanka jedne od visokoškolskih ustanova u Rijeci.

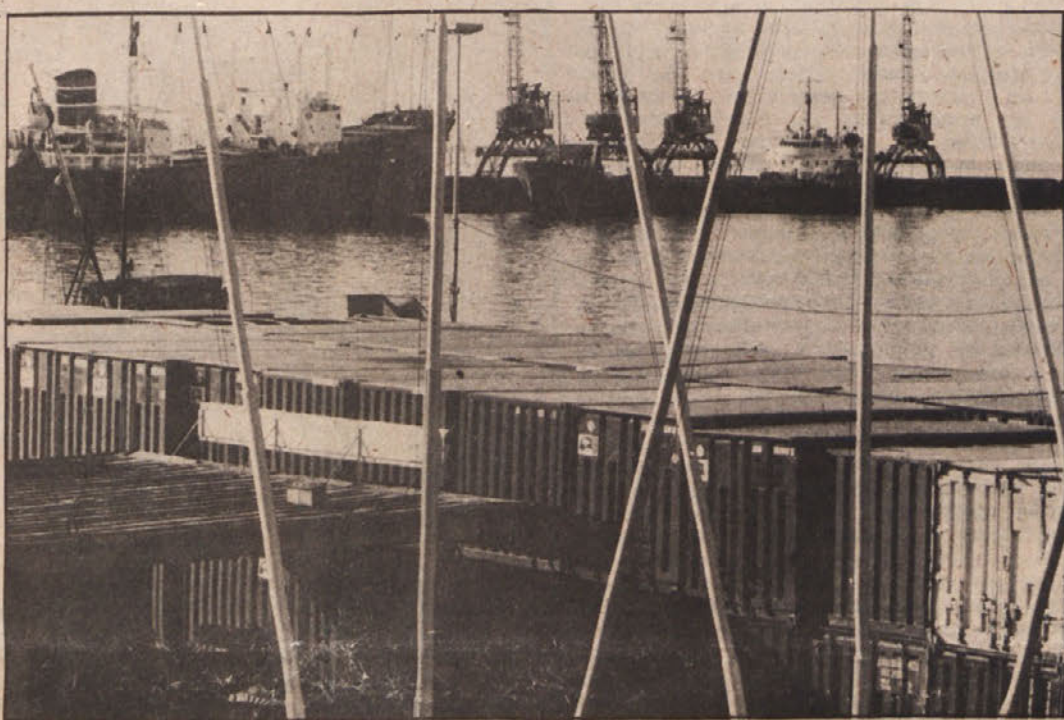
Navedimo i primjer nesrazmjernog planiranja koji je najuočljiviji na Pravnom fakultetu. Studenti koji će diplomirati ove, uz neke nezaposlene koji su diplomirali prethodne školske godine, neće više tako lako nalaziti posao u riječkim OOUR-ima. Poseban problem predstavlja veliki broj upisanih izvanrednih studenata kojih se, kao što je poznato, Zakon o visokom obrazovanju ne dotiče nijednim članom. Tako je pri redovnoj posjeti Republičkog sekretara za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu riječkom Sveučilištu bilo govora i o spomenutom fakultetu. Pomalo je nevjerojatno da Pravni fakultet

nema svoje zgrade a planirani broj studenata koji bi imali diplomirati ove ili naredne godine po svoj prilici zgradu dočekati neće. U oštrog i otvoreno rasprisi izneseno je i mišljenje da bi u

slučaju nesređivanja sadašnjeg kaotičnog stanja trebalo zatvoriti fakultet odnosno, do daljnjega neupisivati nove studente.

S mnogo više optimizma prate se integracijski procesi na pedagoškim ustanovama udruženim u riječko Sveučilište

Spomenute visokoobrazovne ustanove morale bi slijedeće školske godine ujediniti planove i pro-



grame rada u okviru Pedagoškog fakulteta u Rijeci. Od pedagoških se akademija u Rijeci, Gospiću i Puli ova posljednja referendurno već izjasnila za pristupanje Pedagoškom fakultetu (u osnivanju). Od problema ponajveći je onaj oko usklađivanja nastavnih planova pojedinih katedri-Pedagoške akademije u Rijeci i Fakulteta Industrijske pedagogije. Međutim, kako sada stvari stoje gotovo je sigurno da će najesen riječko Sveučilište imati novi Pedagoški fakultet u Rijeci.

Promatrano u cjelini, među subjektivne slabosti što priječe brži razvitak Sveučilišta mogu se u brojiti spora prilagodbavanje društvenim promjenama, nedostatak društvene odgovornosti onih nastavnika koji ponajprije brane osobne interese i gledanja, te uopće nedostatan broj znanstveno-nastavnih radnika.

Objektivno, najveće poteškoće nastavnicima, a pogotovo studentima pričinja pomanjkanje prostora za rad i njihova loša opremljenost. U prosjeku na svakog riječkog studenta otpadaju manje od tri kvadratna metra prostora kojim raspolažu spomenute visokoškolske ustanove dok minimalni normativni za kvalitetan rad predviđaju od šest do dvadeset metara prostora po studentu, zavisno o određenoj znanosti.

Spomenuto treba pridodati potrebu za objektivno društvenim standardom studenata. Nije teško dokazati da uspjeh studenata ovisi i o tome gdje i kako provode društveni, kulturno-zabavni i sportski trenutak svoje svakodnevice.

Istina, mnogi od navedenih problema nazočni su i na drugim sveučilištima, pogotovo na onim mladim. No, usprkos specifičnih teškoća, ostvarivanje reforme, odnosno Zakona o visokom obrazovanju pustilo je korijenje i na riječkom Sveučilištu a u nekim aspektima i prednjači (integracijski procesi, povezivanje s privredom itd.).

To je i dobar putokaz za budućnost.

fernando soprano

sveučilište u splitu temelji za brži razvoj



privrede, a EF i FF iz Zadra ima postdiplomski iz povijesti pomorstva, a Fakultet za turizam i vanjsku trgovinu u Dubrovniku postdiplomski iz područja turističke privrede. Na FESB-u je organiziran, u suradnji sa znanstvenim radnicima iz cijele Jugoslavije, a posebno u suradnji s elektropriredom Dalmacije, specijalizirani tečaj iz nuklearne energije kojeg pohađaju 73 kandidata. Radi se i na formiranju visokoškolskog studija prvog stupnja iz područja ekologije. Inicijativu za to dao je KTF, a odgovarajući SIZ-ovi su je podržali, pa je u planu da s novom školskom godinom taj studij započne s radom. Uspješno je završen, prije dvije godine započeti, postdiplomski studij iz oblasti zaštite i revitalizacije graditeljskog naslijeđa, koji je bio organiziran, u suradnji s Arhitektonskim fakultetom iz Zagreba i Zavodom za urbanizam i prostorno planiranje Dalmacije.

U toku je i rad na stvaranju centra za izučavanje i unapređivanje poljoprivrednih mediteranskih kultura i za melioraciju krša, koji bi trebao nastati kao plod suradnje Poljoprivrednog fakulteta iz Zagreba i Instituta za jadransku kulturu.

Na listi pozitivnih rezultata stoji i izgradnja prve faze Građevinskog fakulteta, koji već djeluje u novim prostorijama.

Nedavno je otvoren i novi studentski dom, sagrađen najvećim dijelom iz samodoprinosna građana i uz finansijsku pomoć RSIZ-a za usmjereno obrazovanje.

Vrijedno je naglasiti da je s velikim uspjehom provedena obrada prvih pet tema za obavezno političko obrazovanje članova SK po programu CK SKH. Obrada se bliži kraju, ostala je još jedna tema koja će biti obrađena do kraja ove školske godine. U planu je i obrada jedne izvanredne teme o jubilejima Partije i druga Tita.

Međutim, nije sve bilo sjajno... Tako npr. Sveučilište nije baš imalo velikog uspjeha u racionalizaciji i integraciji studija. Iako je više komisija s predstavnicima samoupravnih tijela radilo na integraciji FF iz Zadra i PA iz Splita, dogovor nije postignut. Isto se dogodilo s pokušajem udruživanja EF i VES iz Splita. Politička tijela i dalje inzistiraju na tome da se onemogući udvostručavanje kapaciteta, te da se poboljša kvalitet znanstveno-nastavnog rada.

Krajem 76. godine donešen je srednjoročni plan razvoja kojim se predviđa organizacija Sveučilišta na bazi znanstveno-nastavnih centara u okviru kojih bi djelovali zavodi i instituti zajednički za sve ili za srodne fakultete (npr. Zavod za marksizam, za matematiku, za jezike itd.). Na tom principu Sveučilište bi se trebalo izgraditi kao zajednica srodnih instituta i zavoda, a ne kao skup klasičnih fakulteta. Međutim, realizaciji tog plana nije se prišlo na zadovoljavajući način.

U materijalnoj i studijskoj strukturi Sveučilišta prisutne su velike praznine. Upadljiv je nedostatak sveučilišne knjižnice i knjižnica po fakultetima, nedostaju i dokumentacioni centri, studentske radne prostorije, a u organizaciji studentskog kulturnog i sportskog života, od osnivanja Sveučilišta, nije napravljen skoro niti jedan korak naprijed. Studentski klub je već nekoliko godina zatvoren (prodan je da bi se namaknuo dio sredstava za izgradnju Omladinskog doma) te studenti nemaju niti jedno mjesto u gradu gdje bi se mogli sastajati.

Društveno-politički život po fakultetima neujednačen je razvijen, na vrhu se nalazi EF koji ima redovitu i uspješnu Marksističku tribinu, a početni pokušaji registriraju se i na PF. Postoji plan za osnivanje Sveučilišne tribine, ali je njena realizacija zastala (jedino je napravljen model plakata). Čini se da je osnovni problem nedostatak profesionalnog voditelja.

Što se tiče samoupravnih odnosa na fakultetima uočljiva je izrazita pasivnost studenata, koji pokazuju kroničnu nezainteresiranost, nedostatak vlastitih stavova, manjkavo znanje o

samoupravljanju, povode se za stavovima nastavnika, zakrčjalog su kritičkog duha, statiraju... Aktivna je, i radi, od prilike jedna trećina studenata. Ostali promatraju...

Jedan od većih problema je i kadrovska politika koja se ne provodi onako kako bi trebalo; uvođenje mladih, sposobnih i progresivnih ljudi još je prilično sporo. Takva situacija se prava nedostatak sredstava, što je očita hipokrizija, jer se istovremeno na nekim splitskim fakultetima ubiru deseci milijuna na račun prebacivanja norme, a od toga bi se moglo drugačijom kadrovskom politikom i orga-

nizacijom rada zaposliti više asistenta, demonstratora itd. Dok neki profesori dobijaju i po dva milijuna (!) mjesečno (od visokih upisnina koje plaćaju izvanredni studenti, jedan sat predavanja za izvanredne studente stoji dvostruko više nego redovno predavanje), na sve strane se kuka kako nema para...

Može se konstatirati da umjesto brige za stvarnu reformu nastave mnogi idu za tim da upišu što veći broj studenata (danas ih na Sveučilištu ima 14.183, od toga 8.639 redovnih i 5.544 izvanrednih) bez obzira na društvene potrebe i znanstvene kapacitete. Ne uzima se u obzir koliko se tim studentima može dati za uzvrat. To opet neminovno stvara negativne društveno-političke posljedice tako da sada i Općinski komitet raspravlja o tome. Prošle školske godine opažen je pad nivoa nastave na redovnom studiju upravo zbog velikog priliva izvanrednih studenata i otvaranja područnih fakultetskih centara u nekim dalmatinskim gradovima. Nastavni rad određenog broja nastavnika poprima oblik klasičnog tezgarenja. Ide se za

tim da se predaje što većem broju izvanrednih studenata i na što više mjesta, kako bi platna vrećica na kraju mjeseca bila što deblja.

Uspjeh studenata nije doživio bitnih novosti. Taj »uspjeh« sastoji se u tome da ni polovica studenata ne završava studij u redovnom roku. Princip »godina za godinu« trebao bi onemogućiti nastavak takve prakse.

Sveučilište se sada nalazi na početku usklađivanja svih samoupravnih akata sa ZUR-om i Zakonom o visokom obrazovanju. Pripremaju se i tekstovi samoupravnih sporazuma o udruživanju u Sveučilište i samoupravnih sporazuma o upravljanju na Sveučilištu. Sav taj posao vjerojatno neće biti napravljen u, za to predviđenom kratkom roku. Ipak je realno očekivati da će principi ZUR-a i ZOVO-a pomoći racionalizaciji i integraciji studija na splitskom Sveučilištu i da će iduće školske godine biti manje propusta i negativnosti, manje fraza a više konkretnih akcija.

ante kuštre





ирешни свеици и пресвеици ирешници

● Меѓу другите што беа први и Ене, другар Јаневски, го понесовте товарот на македонската современа литература. Го започнавте со личниот литературен опус времето на современото и еманципацијата на македонското литературно кажување, кое секако е голема и неповторлива одговорност и заслуга.

Вашето име само за себе претставува огромен есеј за животот, и сè во тој живот, од немир до творечката ерупија, што ни се наметна со своите разновидни жанровски облици. Кажете ни нешто токму за таа Ваша творечка еруптивност?

— Кога се погледнат книгите под мој потпис и кога делумно по нешто се прелиста и по нешто се прочита, може да се добие впечаток дека се работи, како што велите, за една ерупија. Точно е, во мојата литература се борат, живеат, се тереваат, се размишуваат, паѓаат во свои и туѓи примки безброј личности што се движат низ векови, низ секакви предели, измислени и реални, од најбезначајното селце до неогатливоста на овој или оној континент. Достапно е една ваква брза констатација да да се извлече заклучок за ЕРУПЦИЈАТА. Ако кон сето тоа додадеме дека, посебно да кажеме, во „Евангелието по Итар Пејо“ ме привлекувала судбината на грешните свестни и пресветите грешници и заради еден вид демистификација, галеријата на личностите во секаков предел и во секаков декор, уште повеќе се дополнува. Но, ерупијата останува како случај, како еден вид експлозија на духот и духовните потреби на авторот или како претпоставка. Превисока ќе е нотата ако пристапам на едно објаснување. Мојата литература е плод на една организација која продира во јазикот, во стилот, во композицијата, таа ги истражува психолошките и социолошките координати, ги бара нотите на невиденото и нечувеното, секогаш со намера да соопшти една ВСТИНА.

● Ликовите од Вашите страници одат во револуција или се против неа, тие се отугени, сами, понекогаш свртени само кон себеси, имаат свои причини и толкувања во кои се меша општиот идеал и сопствениот импулс?

— Од првото објавување на романот „И бол и бес“ вакви или слични прашања за весникарските колони веќе ми се поставувани. Но бездруго, моите одговори вашиот млад читател не можел да ги прочита, да ги чуе и да ги види. А јас, колку и самиот себеси да сум си здодевен во повторувањето, ќе се обидам нешто да кажам.

Некој веќе рекол дека сè во ВОЈНАТА има своја судбина, и каменот, и дрвото. Бездруго, најмногу од сè ЧОВЕКОТ. Во една ваква балканска земја безброј пати тој човек е соочуван со крвавата глекавата, чумосаната, барутно празнооката смрт. Во последната војна тој човек, повеќе од кога и да било, ја видел смртта и се обидел да и се спротивстави, НО КОЈ ЧОВЕК? Бездруго секој, споменат во романот, и партизанот, и четникот, и завојувачкиот војник, и селанецот. Се нашле на овој балкански камен, се засакале или се замразиле, се судриле, му се повинувале или му се спротивставувале на војводата СТРАВ. И така, во еден ден и во една нок, и пак во еден ден, се испреплеткале секакви врвци, со боја на крв врз мразот, и врз карпите, многумина од нив да отидат од овој свет, а најмногу и најтешко шестмината од непобедната партизанска десетина, кои романот ги проследува со посебни некролози. Зашто секој што живеел треба еднаш да биде СПОМНАТ, а нам не ни е сеесно за кого како ќе говориме.

● Романот „И бол и бес“ е роман за животот и смртта или како критиката ќе го експлицира во „нешто за острицата на ножот“ на која се наоѓаат луѓето — разделени од несватливата, непојмна бездна и пустија. Токму, тоа на страниците на Вашата проза и дава една извонредна индивидуална димензија каде што подеднакво може да стане збор за дилемите на личностите, за етичките правила на egzистирањето...

— Ако во романот луѓето се живи, сеесно од која страна на границата од животот и смртта да се наоѓаат, тогаш сме ја постигнале целта. Не ги припаѓам на категоријата темни песимисти, но би сакал живеите и мртвите лица од романот да ме надживеат и само понекогаш да ме извлекуваат од заборавот, па макар и за добро, како што вели еден париски реалист на магиката.

Не сум приврзеник на најстрогата поделба на личностите, но бездруго кои и да се тие личности веќе се дел на голбениот: а) ДИЛЕМА — како да се одживее животот туѓи и тогаш кога потсвеста е блокирана од заблуди, во прв ред на оние што ќе посетат по несвоја гротка земја, б) веќе самата дилема што ја споменаа зафака дел од проблемот на ЛИЧНОСТА која под една кожа носи друга а можеби и трета, сето тоа да бара одредени дешифрирања на човечката мисла и психа и в) сето тоа што го споменаа да го вклучи во себе и ЕТИЧКОТО, но најмалку преку паролите на авторот и на неговите личности. Зашто сложеноста на личност, освен споменатите категории, содржи и секакви други ткаени, напелани, вери, искушенија...

● Дали Вашите ликови, Вашите книжките и мрачни порти на современото. Дажени јунаци понекогаш во водат кои нли тогаш тие се бунат, се свртуваат од Вас?

— Недовршени се оние автори што не се обземени од сомневања. Годишните човека го отргнуваат од воденото огледало на Нарциси и токму поради сомневањата во себе и во делото не му овозможуваат да се удави во попустниот обид кога ќе сака да го прегрне својот одраз во длабоката вода.

Сега веќе ја исклучувам мрачната слика на сомневањата. Авторот, секако, мора да се надраснува себеси ВЧЕРАШЕН, зашто секоја слаба книга, што би дошла од неговото перо, би одзела и дел од вредностите на вчерашните написи. Ова не е некоја констатација која и други не ја знаат, а сепак животот избришал многу автори чии дела паѓале и заради лажната позлата, заради измислена гневност, заради спротивставување на животните нужности и текови.

● „Вистинската поезија е како елемент, едноставна и непротолкувана. Да ја трансформираме во рационални поими секогаш со еден дел, е поуста работа“, како што изјави еден наш теоретичар на литературата. Дали според Вас, другар Јаневски, имајќи го предвид Вашиот личен поетски опус, би значело оти световите на поезијата се секогаш необјасниви и по тие големи анализи секогаш останува нешто недоречено, нешто скриено што не се открило и што не може да се открие?

— Поезијата е вид комуникација и мене не ми припаѓа филозофскиот трон од каде ќе мудрувам и ќе создавам одредени мистерии. Вистинската поезија се сака и се прифаќа речиси од секој читател на овој или оној начин. Сведувањето на одредени канони им е својствено на оние луѓе кои, свесно или не, се обидуваат да му земат дел душа на лирскиот наплив на поетот. А кога тоа ќе го сторат, на поезијата и одземаат две души. Мене во поезијата, лично, ми е близок суровиот збор. Кога еден младински театар го постави на сцена „Евангелието на Итар Пејо“, по претставата во „Света Софија“ еден ТВ коментатор ги повика гледачите да му свртат грб на ваквото Евангелие и да му се вратат на вистинското. Таква една несмасност не го уби тој театар. Тоа беше обид да се убие книгата, но за да не биде случајот и денес коментариран, еднаш кон ова „Евангелие“ ќе го додадам вториот дел, за кој дадов најава пред неколку години, под наслов „Астрофеус“. Коментариите доаѓаат и одат во својот неврат. Вистинската литература, кога е тоа, останува.

● Да разговараме малку, другар Јаневски, за современата литературна критика. Во денешната современа светска критичка мисла постојат два става: Од една страна се „критичарите на знаењата“ (каков што е Жорж Пуле, на пример, кој на делата им ја бара смислата), а на другата (каде припаѓа Морис Бланшо) — се оние кои, тежнеат делото да го извлечат од светот на смислата.

Дали задачата на критиката е да го поттикне говорот на делото или да го поттикне неговото молчење — или двете заедно?

ЈАНЕВСКИ: — Критичарите мислат дека можат да бидат мерник, бездруго не еднаш повикнувајќи се на сојуз со читателот. Не сум склон кон објаснувањата за мерникот, зашто кога би пишувал за своја книга, како лошо расположен критичар, би можел да ја орам, да ја преорам и да ја разорам. Тогаш би рекол — ете вака се постапува со лоша книга. Но, кога би имал групашки сојуз со самиот себеси, во таа книга би нашол на еден можеби и презаселен начин многу повеќе вредности отколку што вистински би ги видел.

● Дали по Ваше мислење постои мерило за книжевното дело?

— За критиката тешко ми е да говорам. Да се оторчувам нема никаква смисла, да ја пофалувам би било на еден начин ако не поткуп, тогаш ненужно долговување. Можеби не ја следам многу, но можеби таа е таква како што ја направил по големиот дел од литературната продукција кај нас. Има критичари кои ми се прифатливи, и ги има кои тешко се отргнуваат од еден догматизам, од прости причини што не сакаат или не умеат творечки да ги преиспитаат своите стари и застапени вреднувања. Сепак, да не ги судиме оние што ни биле судии и да ги оставиме самите да живеат, да останат, или како многу нешта во животот да отидат.

● Не интересира, кои три наслови на книги моментно се наоѓаат на Вашата работна маса?

— Неколку книги: за каменот, неговото потекло, неговата потреба да се отсонуваат секакви облици, за дрвјата домородни и бизарно несафатливи во тропските и други предели и мојот најнов наслов „Ковчег“, книга за живејачката на каменот, на коренот, на човекот, гледани во широк временски распон, од едно минато до некој иден век.

Разговорот го водеше: Лилјана ДИРЛАН

ПЕТРОПРСТ

Жолт цвет сонот што го кити. Најтивка молба на висовите да не ги заборавам. Заради неговата интимност со приземниот воздух, низ срцево претрчуваат плашливи срни.

Оваа ретка убавина е блиска роднина од пограничните области на смртта. Во неа е злилена цела шума спомен: питом густеж на детството во кој безнадежно се губам.

Ме затвораат зборовите како птица во кафез. Минатите времиња сиромашно ме хранат.

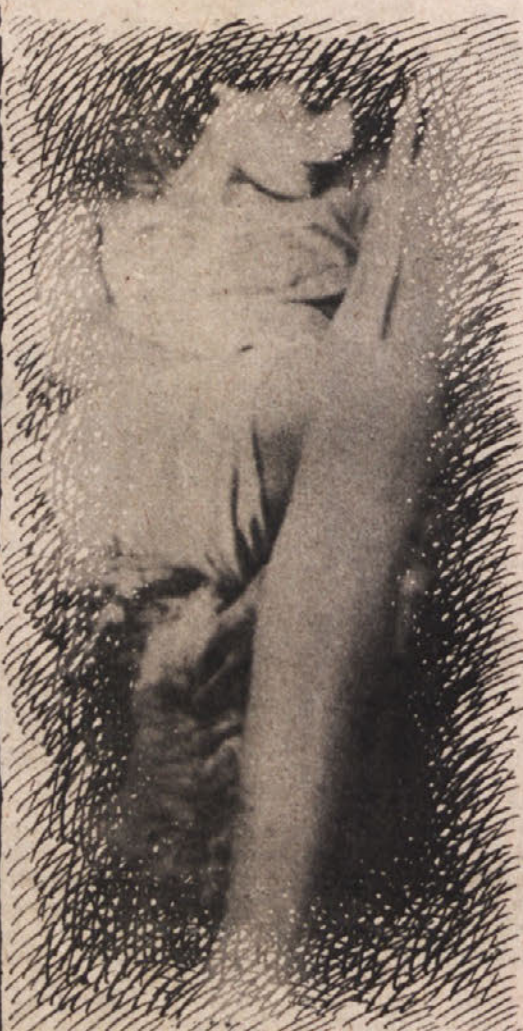
Далеку сум, а мојата душа со скриена надеж се милува, ноќе скитајќи по горите.

КОПНЕЖ

Сакав да ти го покажам родниот крај: сиромашни села во кои се рони црвеница од фасадите. Нашиот стисок беше топол како во пролет додека зујат пчелите, а снежните траги се заведува по ридовите со емерка и шилест камен...

Сега е минато тој лековит ден, таа зима, и ние неутешно сме сами. Да не се забораваме во писмата ми пракаш малечки сонца што одва тежат неколку грама. Место одговор, чекаш во собата да влезам.

Јас уште не се враќам а толку многу сакам, па детелик ме препознаваш во пареата на чајот.



Висока земја

Овде е високо земјата во молк со плач од народи и многу светлини прадедовски зборови низ сребрени спомени.

Овде е високо со ридови — кругови незасиатото минато и многу остатоци од денови — шумови.

Овде е високо и плачно отворено со оловна жалост на трнати патници во вечна немост по небесни врвци.

алфа ритам на ориентот

Висини висини овде ослепени

шума на страв таму ние собрани

каде е каде е острата измама

цврстиот ден со канонски тишини

и птиците изгубени во небеса ужаснати

со тагата со тагата горе под светлоста

а очајот ОЧАЈОТ! со тактот на вечноста.

Милов ЛИНДРО

ируиен иоришрей без дама

Во едицијата „Алфа“ на Книжевната младина на Македонија веќе шест години се појавуваат по две книги од млади автори кои дебитираат во литературата. Оваа едиција шест години ги пополнува празните простори на издавачката дејност кај нас по пат на анонимен конкурс и прави својствена одбрана на ризикантите чекори на творечкиот чин во вид на книга како мерило за достигнувањето или како опомена за идните цели во непрекинливите врвци на литературата и нејзиниот Бескрај. Годинава се појавија книгите на два млади автори, збирката раскази „Суша и душа“ од Васе Манчев и збирката поезија „Полемиката“ од Милош Линдро.

ВАСЕ МАНЧЕВ доаѓа во македонската литература, сега веќе заостанат зад книгата „Суша и душа“ а пред тоа неколку години расфрлен по весниците и списанијата („Студентски збор“, „Политика“, „Нова Македонија“, „Стремеж“, „Разглед“, „Современост“, „Студент“, „Градина“ и др.) третиран како чудо, не сваќан или сваќан како натура која извира од невидливите реки на националното и универзалното битие, наречуван жедник во сушите, бродар низ поплавите во времето и морни чавата егзотика на Светот што ни го прикажува. Тој, Васе Манчев легитимизиран е пред нас со својата душа со своите немерливи водни суши.

Македонската проза добива автор кој соединува многу димензии на интелектот и на изворот вајајќи ги во воздухот како голем, дијалектичко — метафизички цвет кој мириса отаде сите далечини, отаде границите на нашиот конвенционален резон, кој сепак знае да се запраша: Ама чекајте, кој е тој, Васе Манчев?

Милов ЛИНДРО со своите песни се појави во повеќе списанија мирно и не секојдневно, не во баналната, туку во најдлабоката смисла на зборот. Тој дојде со своите полилеми како оној Кафкин јунак застанат пред портите на смртта, загрижен за Светот како балон од сон и материја од илудии и вистини.

Сега е ред да се запрашаме: — Вие, Васе Манчев, Милов Линдро, кои сте, како сте и зошто сте?

В. МАНЧЕВ — Јас сум од село Робово, Струмичко и светско. Го носам како гро-зоморно-прекрасна амалија во сонот и во јавето додека се скитам низ пустиот на Универзумот. Јас доаѓам за да кажам дека не е несреќен само еден народ туку Човекот зарастен во безмилосниот закон на природата и распнат над бездната помеѓу своите нагони и својот разум, како две сили во вечна борба.

М. ЛИНДРО — Тргнав од „Синовискиот“ крај на оваа земја. Од едно место во близината на древниот Охрид. Ја понесов сетаб лажена синевина собрана во очите и сета метафизичка глупотија ната-ложена во регионскиот ген. И се подложив на судбинската предопределеност која ја бараше исклучиво фундаменталноста во гледањето и безпоштедноста во мислењето. Еден по еден паѓаат превезите над материјалното (студирајќи ги екзактните науки) а до недоглед се разгранува прашањето во духовното Наместо да дојде до

средување и конвергентно втупување во Единственото, застрашувачки расне Ди-вергентното. Овие неколку стотини напишани стихови се напорот вложен да се премавне колку личната толку и заедничката ситуација, за која само инаетливниот оптимизам зборува дека не е безизгледна.

— За што ја сметате литературата, за заспана убавица, или за гневна понорница?

В. МАНЧЕВ. — Литературата е недовршена слика на волшебните простори на човековиот дух во кои стои со векови и ги истражува безбројните тајни на својата тажна убавина и весела мака. Таа слика нема рамка и никогаш нема да биде готова.

М. ЛИНДРО — Сигурно сум некаде во близината на саркофагот од „Заспана убавица“. Но, не ја гледам како кино-вите што се нејзина придружба. Во интервалот на нејзиниот сон ние сме два света, два најспротивни ентитета. Таа го има својот сон, јас неговата претстава, и, барем до оној миг на буење од нејзина, односно бегање од моја страна, таа претстава ќе биде моја светлина и моја бездна.

— Што направи и што треба да прави Македонската литература „за однапред“?

В. МАНЧЕВ — Македонската литература — како кафезот на својот мрак порали трагичното историско минато на Македонскиот народ, по Ослободувањето со некои достреги, особено во поезијата, се вивна до највисоките уметнички неба, на најразвиените литератури во светот.

Таков речиси неверојатен скок македонската литература успеа да направи, благодарение на корените, што длабоко ги пушти во неспиритните кладеници на нашето усно и пишувано фолклорно наследство кое според своите уметнички вредности е единствено на светот.

За да може македонската литература да блесне со уште посилен уметнички сјај, таа во иднина никако не смее да се одвојува од тие благородни, древни извори на непресушна убавина.

М. ЛИНДРО — Со векови на овие македонски простори се акумулираа творечките можности на нашиот нескротлив дух. Овде — онде низ минатото занскруваа непомирливите, за да во последните неколку десетилетја дојде до експлозија на дозволеност македонски збор. Во единалет беа претрчани правците и епохите на европската литературна историја. Но, далеку сме од констатирање на една до-волност и потполност, и токму во таа насока ја бараме смислата на литературната egzистенција во денешната, дозволената, безефермерност.

Јордан ПЛЕВНЕШИ



универзитет »велько влаховић« у титограду (овога прољећа)

рампа за нераднике полако пада

У радним одајама пет универзитетских јединица које се баве школовањем стручњака за рачун при вреде (Економски, Технички и Правни факултет у Титограду; Наставнички факултет у Никшићу и Виша поморска школа у Котору), већ је успјешно почео да се „одо махује“ Закон о удруженом раду. Међутим, проблема има...

Низом манифестација и програма Универзитет „Велько Влаховић“ у Титограду на свечан и радан начин обиљежава 40-годишњицу доласка друга Тита на чело Партије (СКЈ) и његов 85-ти рођендан.

Савез комуниста је постао водећа снага на Универзитету, међутим, неопростиво је мали број студената укључен у рад Савеза социјалистичке омладине. Зашто су ван ССО и, како узбрати процес за вршавања студија, који је овдје, на жалост на дну лествице европског просјека — питања су о којима се овог прољећа озбиљно говори на свим радним састанцима одавањих академских грађана.

Преко научно-истраживачких и института (у саставу су Универзитета) Црна Гора успијева задње неколике године више, него стоље има раније да стави науку у службу удруженом раду и радног човјека. Установљавањем Црногорске академије наука створени су повољни услови за потпунију научну афирмацију људи са овог посног крша и њихових дјела, која већ деценијама у југословенској науци заузимају видно мјесто.

Формирање Универзитетског културног центра и СОФК-е Универзитета отварају се, доскоро чврсто забрављена, врата културном аматеризму и спорту, а лист „Универзитетска ријеч“ већ десет година вјерно служи својим читаоцима, полако око себе окупља издавачку дјелатност Универзитета и врше се припреме да већ у наредној години почне да излази два пута мјесечно. Његова заслуга је што је на својим страницама „открио“ цијелу једну стваралачку генерацију...

Новости, дакле, овдје има много. Простора, ипак, мало да се све то саопшти, у неколико репортажних потеза, вршњацима по младости са других југословенских универзитета. Ипак, по фином новинарском обичају појмимо редом...

Вријеме великих иницијатива

О нашем домаћину — црногорском Универзитету „Велько Влаховић“ познати су сви основни подаци. Преко шест хиљада редовних студената и 7.094 ванредних. Универзитет је основан 1974. године, а годину дана касније добио је име великог револуционара из ровањских врлети. Сада у саставу Универзитета раде четири факултета, је

дна виша школа, три научна института, 4 студентска дома са 1.500 мјеста за студенте. Занимљиво је да су од Универзитета старије неке његове јединице по 35 и више година. Рецимо, Пољопривредни институт — Титоград слави ове године 40-годишњицу свог постојања и рада. Историјски институт прославља 50-годишњицу „Историјских записа“, Педагошка академија (сада Наставнички факултет) из Никшића три деценије обрзовања учитељског и наставничког кадра. Ово прољеће још прогледује у знаку активних припрема да се овако велики јубилеј на достојан начин обиљеже.

Иако је, пак, ријеч о младој универзитетској установи, макар и мало да се „убе“ у њену трогодишњу активност под заједничким кровом. Већ су сада створене добре основе и отворени путеви слободног размјени рада. Социјалистичка Република Црна Гора је по крају прошле године донијела и Закон о високом школству, а Универзитет који сада упошљава 256 наставника, средњорочни програм развоја до 1980. Напорима удружених привреде обезбијеђена су средства за подизање функционалних универзитетских просторија у Титограду. Радови, упркос честим застојима удружене грађевинске перативе ове Републике, за сада иду добро и већ се виде нови простори, ложирани у највећем дијелу новог Титограда (преко Мораче), гдје ће бити смјештени базични блок Техничког факултета, Универзитетска библиотека, Ректорат и Универзитетски културни центар. Протекла година биле су је још и као година у којој је највећи дио ових великих иницијатива почео да живи, или је пак оживотворен.

Которске (добре) поуке

Овдје се даље изграђивање друштвено-економских односа у самоуправним интересним заједницама образовања и науке, на бази слободне размјене рада, јавља као окосница спровођења Закона о удруженом раду у овим дјелатностима у цјелини.

Како је недавно указано на једном сајетовању у Титограду (заједнички су га организовали СК ЦК и Вијеће синдика Црне Горе), праве слободне размјене рада још нема у довољној мјери. Мало се даље пошло од старог буџетског начина финансирања, а удружени рад за сада доста стиждљиво саопштава своје потребе за профилима кадрова што их Универзитет за потребе привреде траба да школује.

Слика стварног стања, наравно, не би била цјеловита ако се не каже још да је и сама дебелина ње же удружени рад — образовање различита у факултетским центрима (Титограду, Никшићу и Котору). У Титограду је за сада још и онајтања, иако би нормално било очекивати да тако није, јер овдје је и концентрисан, заправо, нај

продуктивнији дио црногорске привреде, Котор, међутим, предњачи. Овомјесна Виша поморска школа припрема кадрове за потребе поморске и туристичке привреде и сви свршени студенти на тичких одсјека по завршетку студија се обавезно и запосле. Не чекају, као хиљаде њихових вршњака са других школа, на посао. Њихова радна мјеста су већ годину —двје раније планирана у которској „Југоокеанији“, барској „Прекоокеанској пловидби“, Бро доградилшту „Велько Влаховић“ Бијела, Ремонтном заводу „Сава Ковачевић“, или другдје.

Много раније, прије доношења Закона о удруженом раду овдје је и успостављена овако чврста веза за привреду и школе. Зато у Котору, бар што се овог дијела образовања тиче, није постојала потреба за оним, како га често на новим ступицима квалификујемо, „престројавањем на линији Закона о удруженом раду“. Слична је ситуација и у Никшићу. Све студенте који дају редовно испите на Металуршком факултету сти пендир Железара „Борис Кидрич“ и њих по добијају дипломе не муче бриге како пронаћи радно мјесто. Насупрот овемо сто је подаци да на Правном факултету у Титограду студира (што редовно, што ванредно) скоро половина студената Универзитета „Велько Влаховић“. Тачније 5.500 Педагошка академија на неким својим групама, такође, већ неколико година „избацује“ суфицитиране „србисте и историчаре“. Како ће се и када они запослити то сада нико овдје не може поузда но да каже. Зна се само да они који ову проблематику треба да рјешавају и даље вјерују да ће и садашњи студенти Универзитета, као и њихови претходници, за вршавања студије са којом годином закашњења, До тада ће се, како тврде они, већ наћи неко рјешење. Ми у то, наравно, не вјерујемо, а неке оговорљиве иницијативе на то још више обавезују.

Уклапање у југословенски просјек

Потомци славних предака који овдје штампаће и прву књигу на Балкану (чувени ОКТОИХ) одају данас знање људима којима култ стицања знања и дипломе нијесу као некада на баш високом нивоу. Чудно, зар не, ако се још зна да се у неким црногорским предузећима, кад је ријеч о награђивању према раду, још увијек плаћа дијелом, а не рад. Но, један овакав утисак намеће увид у постигнуте успјехе и резултате студирања на Универзитету „Велько Влаховић“. А кад је о овоме ријеч неке бројке, ипак, не могу бити заобијене.

На примјер, од 1960. године до овог рапорта на факултете и више школе Универзитета уписало се равно 30.000 редовних и ванредних студената. Статистичари су израчунали да од броја уписаних

студената, који су до сада требали да заврше студије није дипломирало 70 одсто.

Током последњих пет година укупна пролазност генерације редовних студената креће се на Економском факултету од 12,3 одсто до 18,7 одсто, на Техничком факултету од 3,7 одсто до 12,5 одсто на Правном факултету за прву генерацију 16 одсто, а за другу 43,5 одсто на Педагошкој академији око 80 одсто, изузев за последњу генерацију чија је пролазност знатно нижа и износи свега 38,7 одсто.

Ако се узму у обзир и подаци да је у истом периоду трајање студија дипломираних студената на Економском факултету било 4 године и 10 мјесеци, на Педагошкој 4 године и на Вишој поморској школи 3 године и 8 мјесеци, и зводи се мало популаран закључак да је високошколско образовање (на Универзитету) у Црној Гори веома неефикасно, иако је на висини југословенског просјека.

Ефикасност студија, међутим, није била довољно присутна у раду основних организација Савеза комуниста и ССО. Каже Миодраг Вуковић, студент проректор. Остало се на површини проблема тиче, резултати рада су оцјенивани уопштено и без конкретизације одговорности, а из таквих разматрања произишлаго обавеза комуниста за боље резултате. На, они до скоро ни у својим организацијама, ни шире, нијесу иницијали конкретне акције на овом плану. Није чак забиљежен није дан случај предузимања статутарних мјера одговорности према комунистима, било студентима или наставницима, који не извршавају своје и квалитетно своје радне обавезе и који својим дјеловањем умањују општи ниво ефикасности студија. Такво понашање је чак довело до тога да су поједини наставници веома мало у радном контакту са студентима и скоро су незаинтересовани за њихов успјех, па се и сами комунисти — студенти о успјеху у студирању мало разликују од остале студентске младежи. Неки подаци, што их ових дана саопшти Перко Вукотић, секретар УК СК, на очигледан начин то и потврђују.

На Техничком факултету, рецимо, 29,2 одсто студената — комуниста редовно прелази из године у годину студија, а пуних 70 одсто заостаје. За Економски факултет нијесу изведени сви подаци. Но, зна се да је укупна пролазност комуниста из генерација редовних сту

дената уписане школске 1974-75. године од прве до треће године свега 30,8 одсто. Будући правници су, иако имају најмање услова за рад (посједују за сада свега двије учioniце...) изгледа најбољи. Школске 1975. године 65 одсто студената — комуниста уписало је наредну годину студија, а 35 од

сто, односно 205 студената — комуниста је само те школске године заостајало у студијама. На Педагошкој академији је прошле године завршило одговарајућу годину студија 73 одсто комуниста, а на Вишој поморској школи је тај проценат 88,7 одсто.

Ако се још зна да на факултетима и вишим школама Универзитета „Велько Влаховић“ има близу 2.000 комуниста из редова студената, што од укупног броја представља 27,4 одсто, а на неким факултетима се тај проценат креће чак до 38,8 одсто међу редовним студентима онда произилази да би укупна пролазност свих студената на Универзитету била двоструко већа ако би само сви студенти — комунисти редовно прелазили из године у годину студија. Ту, заправо, и леже основне „нутрашње резерве“ до сада неактивираних и највеће шансе да реформа школства успије. Одавде се издваја и један од најважнијих праваца акције у ОО СК на повећању ефикасности студија, којим се на основу сагледавања појединих резултата морају комунисти поставити и сасвим одређени захтеви у погледу елиминисања „субјективног фактора“ као услов ниске ефикасности студија, којим се на основу сагледавања појединачних резултата морају комунисти поставити и сасвим одређени захтеви у погледу елиминисања „субјективног фактора“ као услова ниске ефикасности студије.

Реализовати бројне идеје о ефикасности студирања, које су се ових дана чуле на сједници Универзитетске конференције СК, која је расправљала о ефикасности студија на нашем Универзитету, биће одиста највећи допринос укупној акцији која се овдје води у реформи школства. Јер, овдје постоји поодлавно и једна лијепа теорија (нијесмо сигурни да ли је баш овдје настала) која вели — да учење није лична ствар, већ и првобитно, друштвена обавеза сваког студента. Комунисти Универзитета су се на овој сједници УК СК заузели да је овог прољећа и оживотворе. Назначене су и мјере чијим спровођењем треба да се поправи ефикасност студирања. Комунисти су најприје себе обавезали на рад и дисциплину, а акцију објеруче прихватају и друге „субјективне снаге“. Прелази се и овдје полако на режим студија „година за годину“. Почетни резултати охрабрују. Савез комуниста, чини се, из свих ових акција излази ојачан, а црногорски Универзитет, хтели ми то да признамо или не, успјешно се ипак уклапа у југословенски просјек студирања.

Културне активности

Ово прољеће одиста протиче у знаку нових иницијатива. Знатно је оснажена материјално-кадровска и институционална основа културног рада, стекли су се бољи услови за демократизацију ку

лтурних токова. У развоју црногорске културе и културе припадника народа и народности који живе у Црној Гори. Универзитет има незамјениву улогу. Студентска омладина се не креће само у оквиру својих факултета и виших школа, већ своју афирмацију тражи на ширем плану: повећавају са другим структурама младих.

С посебном озбиљношћу органа управљања и друге одговорне структуре на факултетима и вишим школама размотрале су и питање уграђивања у наставне садржаје марксизма и самоуправног социјализма, у још већој мјери, него је то било у ранијем периоду. У наставне планове свих наставно-научних јединица утврђени су као основи и фундаментални предмети: основи марксизма, марксистичка филозофија, политичка економија социјализма, друштвена својина и самоуправљање у удруженом раду, марксизам и право и др. Осим тога наставни садржаји свих других дисциплина обогаћени су законитостима марксизма, чке науке научног социјализма, а већ од ове јесени се планира о тварање катедре за марксизам на наставничком факултету у Никшићу

Млади људи Универзитета су се издистини овог прољећа да радом и цијелим низом пригодних манифестација које ће трајати непрекидно до краја године, обиљежје 40-то годишњицу доласка друга Тита на чело КПЈ-СКЈ и његов 85-ти рођендан. Ова година је проглашена за годину успјеха студената.

Вријеме акцијашко

Рампа за нераднике на Универзитету „Велько Влаховић“, говоре бројни извори, полако пада. Овог прољећа брже него икад раније, и једногодишња упорна приговарања, са разних страна, омладини Универзитета да није довољно активна у својој организацији, уграђују првим плодovima. Полако остаје иза нас вријеме кад је више студената било у организацијама Савеза комуниста, него основним омладинским организацијама на Универзитету. Четири протекла мјесеца ове године још представљају и вријеме активних припрема кроз бројне организационе акције, да се што већи број младих акционо веже за ССО и учествују у организацији. Уочи Дана младости извршиће се на свечан начин њихов пријем, на свим универзитетским јединицама, у ССО. Лавдест петог маја биће свечано пуштена у рад и прва студентска радио-станица у Црној Гори, коју су у својим радним кабинетима направили студенти електротехнике.

У Никшићу су од 8-10. маја, уз учешће 500 најбољих спортиста свих факултета и виших школа из Црне Горе, успјешно организоване XIII спортске игре студената Универзитета „В. Влаховић“. На савезним радним акцијама широм земље, ове године, учествује 150 најбољих акцијаша Универзитета. Број пријављених за сада, међутим, је далеко већи.

Књижевна и музичка омладина на универзитету овога прољећа окупљају по први пут више од 500 младих стваралаца — аматера. АКУД „Вук Караџић“ из Никшића успјешно се представља изводом Горанове „Јаме“, а Експериментална студентска сцена и АКУД „Мирко Срзентић“ у Титограду својим прегалачким радом и постигнутим успјесима уједњавају да је дан када ће и значајно бити формиран Универзитетски културни центар врло близу. Формирањем Универзитетског СОФК-а врше се припреме за увођење наставе физичког васпитања на све факултете.

Лист „Универзитетска ријеч“, који све ово јавља, издаће ове године свој број да идуће ће прославити десетогодишњицу непрекидног излажења. Преко 20.000 „шлајфова“, претворених Гутенбергових проналаском у праву новину, својерасна су и успјешна хроника да на који су прошли, дана које живимо и оних који ће тек доћи. Нписало их је о животу и раду црногорске омладине равно 2.760 младих стваралаца, студената, радника, политичара, средњошколаца, pjesника, књижевника..., од којих је велики број познат у својој професионалној бранши. То је, заправо, само дио његовог стваралачког биланса. И још много тога...

Ово прољеће на Универзитету „Велько Влаховић“ у Титограду је право студентско, акцијашко. Предсказује још „врху“ агилни је љето и плодну јесену бербу на испитима.

Милан Стојовић

1. Перко Вукотић: ефикасност студија-суштина акције комуниста на Универзитету

2. Миодраг Вуковић: Одговорност студената комуниста за ефикасност студија

најрадни конкурс

Редакција листа „Универзитетска ријеч“ расписује

Поводом четрдесетогодишњице доласка друга Тита на чело КПЈ (СКЈ) и његовог 85. рођендана

НАГРАДНИ КОНКУРС НА ТЕМУ „ТИТО — ПАРТИЈА — ОМЛАДИНА — АКЦИЈА“

„Он нас учи како да препознамо будућност у ономе што радимо у ономе што ће доћи“
За најбоље pjesме, приче и есеје на ову тему.

Радови учесника оцјењују се и награђују.

I награда — 2.000 динара,

II награда — 1.500 динара,

III награда — 1.000 динара.

Обим радова је ограничен на највише 200 редова (до седам куцаних страна уобичајеним новинарским проредом).

Текстови се потписују шифром, а ауторство се доказује копијом рада.

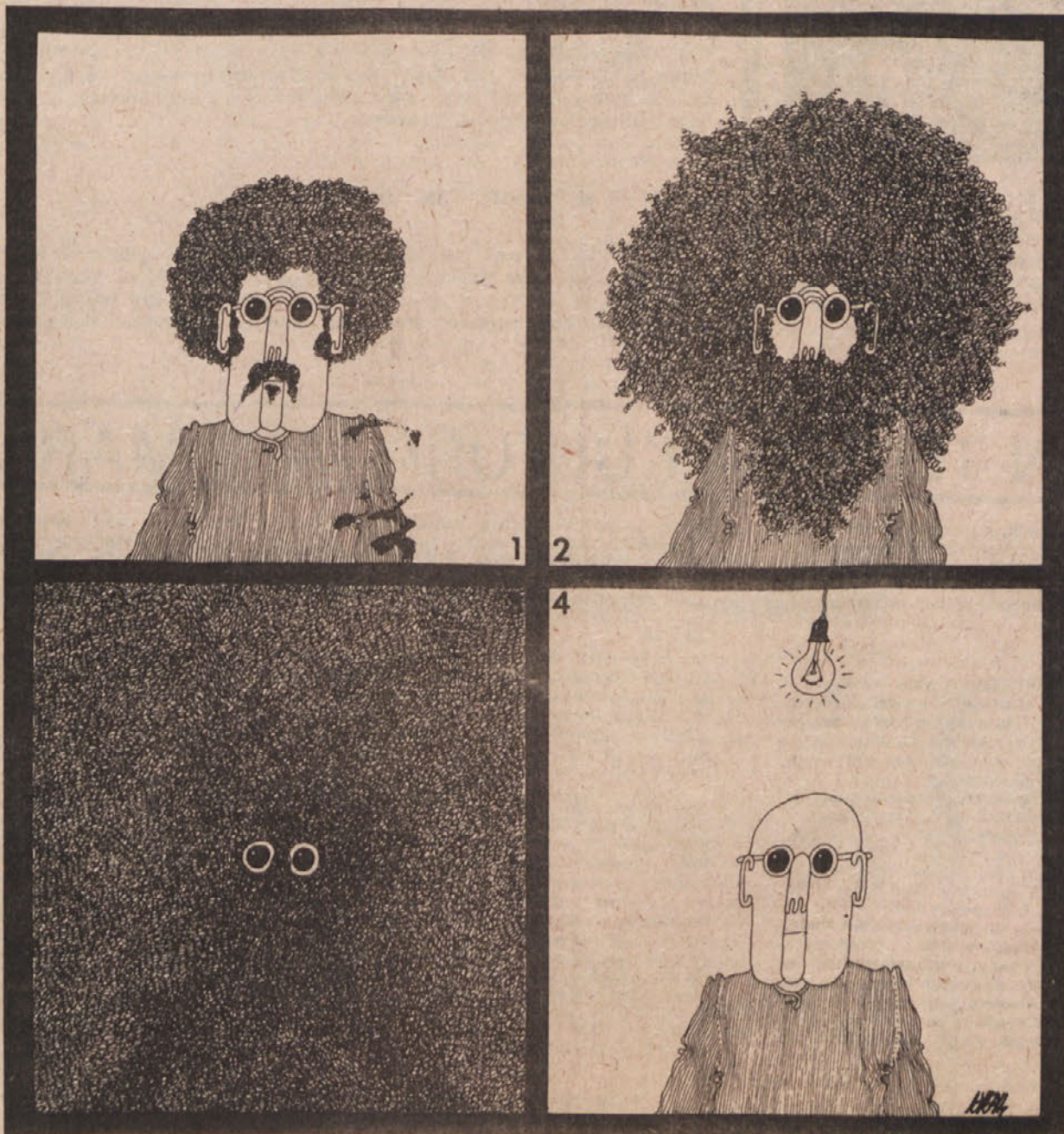
Рок предаје радова је 1. новембар 1977. године.

Радови могу бити писани на било ком језику народа и народности Југославије.

Састав жирија биће накнадно објављен.

Од најбољих радова са овог конкурса Редакција ће објавити књигу (избор најбољих pjesама, прозе и есеја).

Радове треба слати на адресу: „Универзитетска ријеч“ — лист универзитета „Велько Влаховић“ у Титограду, 81400 Никшић, поштански фах 113.



(Nadaljevanje s prejšnje strani)

izobraževalnih skupnostih: izvajalci se morajo truditi, da dobijo kak predlog od delegatov uporabnikov. V bodoče bi gotovo kazalo posvetiti več skrbi izbiri delegatov, delegacije v OZD pa bi morale zelo resno razpravljati o vsebinskih vprašanih izobraževanja, ki je najmočnejši impulz razvoja in morda posvetiti nekoliko manj časa tistim zadevam, ki bi jih lahko večkrat označili s „papirno vojno“. K bolj kvalitetnemu odločanju bi gotovo pripomoglo tudi hitrejše uvajanje novega sistema financiranja preko posebnih izobraževalnih skupnosti — za zdaj je še vse po starem, ker nekatere posebne skupnosti kar ne morejo zaživeti.

Poleg pomembnega vpliva na izobraževanje, ki si ga združeno delo zagotavlja s posebnimi izobraževalnimi skupnostmi pa je še eden, zelo pomemben: taka kadrovska politika univerze, kot smo si jo začrtali v statutih visokih šol in univerze, namreč stalno prehajanje najuspešnejših strokovnjakov iz prakse na visoko šolo. Velika ovira temu prehajanju so razlike v osebnih dohodkih teh strokovnjakov v gospodarstvu in na visoki šoli ter možnosti dodeljevanja stanovanj na visoki šoli. Ti dve vprašanji sta še posebej pereči, če pomislimo na asistente. OZD seveda ne želi, da bi na visoko šolo odšli prav njihovi najboljši strokovnjaki, ki jim je OZD morda že plačala šolanje na višji stopnji in jim je dodelila stanovanje. Toda prav ta prehod najuspešnejših strokovnjakov je nujen, kajti če so nekomu odobrili šolanje na tretji stopnji, pomeni, da bi ta strokovnjak lahko bil tudi uspešen učitelj, če pa nekoga niso izbrali za izpopolnjevanje, pa bo najbrž tudi slabši učitelj. Tudi o vprašanih kadrovske politike se bodo pogovarjali v posebnih izobraževalnih skupnostih.

Kajti — če želimo dobre in uspešne diplomante, moramo imeti tudi boljše učitelje.

SONJA PLOJ

PATRONAT UNIVERZE NAD BOLNICO „JESEN“

Tretja redna seja sveta Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru, dne 3. julija 1975 Slovenska Bistrica, tovarna Impol.

Na ta dan je bila ustanovljena druga slovenska univerza, Univerza v Mariboru. Ob tej priloiki je Skupščina občine Slovenska Bistrica predala univerzi patronat nad partizansko bolnišnico Jesen. Še pred tem pa je društvo visokošolskih profesorjev (DVP) in strokovnih sodelavcev v Mariboru dalo pobudo za akcijo obnove spomenika NOB — partizanske bolnišnice Jesen na Planini na Pohorju. Z izvedbo te solidarnostne pietetne naloge je bila želja društva visokošolskih profesorjev, da bi bili pomniki naše zgodovine iz najbolj odločilnega razdobja obstoja slovenskega naroda več en kažipot zlasti mladim študirajočim generacijam. DVP se je ob tem še posebno zavedalo vzgoje pomembnosti varnostne kulture družbene samozaščite, ki mora biti vgrajena v slehernega od nas.

GRADNJA BOLNICE JESEN

Že prve dni okupacije so Nemci, kljub velikemu številu nemškega prebivalstva v Mariboru, naleteli na odpor vseh zavednih Slovencev. Zasluge za ta takojšnji odpor ima vsekakor Komunistična partija, ki je delovala že pred letom 1920, ko se je prvič postavila po robu vladajoči buržoaziji. Čeprav je bila prisiljena delovati v ilegali, se je poskušala kar najbolje organizirati, zlasti pridobiti čim več somišljenikov. Uspelo ji je, da je organizirala več stavk med rudarskimi delavci, 1924 pa je že drugi spopadla z buržoazijo — Orjuno in tedaj doživela že drugo veliko preizkušnjo. Toda ta grenka preizkušnja je bila partiji samo zagon za vztrajno delovanje med delavci, malimi kmeti, novo voljo za borbenost partije. Novo vodstvo partije je dejavnost še povečalo in potreba je pripeljala do ustanovitve Komunistične partije Slovenije aprila 1937 na Čebinah. Od tega dne dalje je KPS zbiral slovenske ljudske množice v enotno antifašistično fronto. Prav to veliko revolucionarno delo pa je že prve dni okupacije pomnilo tudi organiziran upor agresorju.



Ena prvih akcij v Sloveniji je bil požig vseh nemških osebnih avtomobilov v Volkmerjevem prehodu sredi Maribora 29. aprila 1941. Akcijo so izvedli skojevci skupno z mlajšimi člani KPS.

Osnovna dejavnost okupatorja na našem območju je bila pomnečevanje in izgon vseh tistih, ki se s tem ne strinjajo, za dosego tega cilja pa je uporabljala najhujši teror. Toda kljub vsemu temu preganjanju je Komunistična partija našla pravo pot in prevzela vodstvo v organiziranem

odporu. Z razmahom NOB v Sloveniji se je razširila tudi skrb za ranjence. V Sloveniji se je med NOB v partizanskih bolnicah zdravilo okoli 11.000 ranjencev, na ozemlju Pohorja pa okoli 600.

Že Pohorski bataljon je organiziral prve sanitetne postojanke. Toda po herojskem in krvavem boju na Osankarici, ko je padel bataljon do zadnjega borca, so skrb za ranjence prevzeli kmetje Pohorja. S prihodom XIV. divizije pa so začele nastajati na našem območju že prve bolnice. Zdravnika dr. Ivan Kopač-Pavček in dr. Herman Slokan-Zmagor sta si razdelila Pohorje tako, da je prvi dobil zahodni del pod šifro P1, drugi pa P2. Zadnja in obenem tudi najbližja bolnica v Mariboru, ki so jo zgradili, je bila bolnica Jesen. Začeli so jo graditi jeseni 1944. Že decembra 1944 pa je bolnica sprejela prve ranjence. Ekipa, ki je gradila bolnico, je zanjo poiskala ustrezen prostor v smrekovem gozdu v pobočju nad potokom, kakih 400 metrov severovzhodno od kmetije Lepe (planina pod Šumnikom). Ves gradbeni material — les je ekipa morala obdelati v oddaljenem kraju, zaradi tega da slučajno z gradnjo ne bi izdala nastajanje nove bolnišnice. Ves material so morali nositi na ramenih včasih tudi uro hoje daleč.

Za bolnico sta vedela le Franc Mušič in njegova žena Olga, ki sta bila glavna obveščevalca in obenem tudi najbližja kmeta. Obveščanje je bilo potrebno že v normalnih okoliščinah, v času gradnje pa še toliko bolj, ker je ta sovpadala z začetkom nemških hajk na Pohorju.

Kljub izredno hudim pogojem (neprestane nemške hajke, sneg in mraz) je ekipa do konca decembra že zgradila bolnico.

To so bile tri barake, v prvi so bili prostori za ranjence in ambulanto, v drugi prostori za kuhinjo in razkuževalnico, v tretji pa prostor za osebe. Razen tega je bila še zemljanka za živila in zemljanka za evakuacijo ranjencev.

Življenje v bolnici je bilo svojevrstno. Dan so zamenjali z nočjo. Dneve so predsedali ali prespali zaviti v odeje v mrzlih barakah, ker podnevi niso smeli kuriti. Zvečer pa so barake zaživele. Zakurili so peči, prižgali petrolejke ali karbidovke, imeli so politične ure, igrali šah in brali knjige. Toda to je trajalo le kratek čas, saj so morali štediti.

Bolničarka v bolnici je bila Angela Jarmovič, ki je v svoj dnevnik zapisala: „Naše orožje je stroga tišina. Težko delo je tukaj, toda zamenjam ga ne za nobeno kliniko. Kako lepo je biti sam s toliko ranjenci. Vsi smo si kot bratje in tovariši. Vsi bi dali zame življenje in jaz brez pomisleka zanje.“

Za svobodo so v bolnici izvedeli 10. maja 1945, ko jim je to veselo novico prinesel kurir. Veselja ni bilo ne konca ne kraja, toda v bolnici so morali ostati vse do 25. maja, ko so ranjence naložili na ramena in jih odnesli do kmetije. Čakala jih je ogromna množica deklet, žena, fantov in mož, ki so se prišli posloviti od svojih junakov, obdarili so jih s pomladanskim cvetjem in vsem najboljšim, kar so imeli. Nato so ranjence naložili na vozove, toda bilo je toliko vozov, da je vsak ranjenec dobil svoj voz in da so morali preostale vozove vleči še ostali borci. Vso pot do Maribora, kjer so jih namestili v mestno bolnico, so se od njih poslavljali prebivalci Pohorja, Slovenske Bistrice, ...

Objekti so ostali po osvoboditvi nepoškodovani do 1949, ko se je pod težo snega porušila streha. Leta 1961 so bile vse barake v celoti obnovljene. Danes še študentje in profesorji Univerze obnavljajo in urejajo vse, kar je v okolici, pomagajo kmetom pri preureditvi kmetij — tistim kmetom, ki so v času NOB dajali ogromno za to bolnico.

VARSTVO SPOMENIKOV IN NARAVE

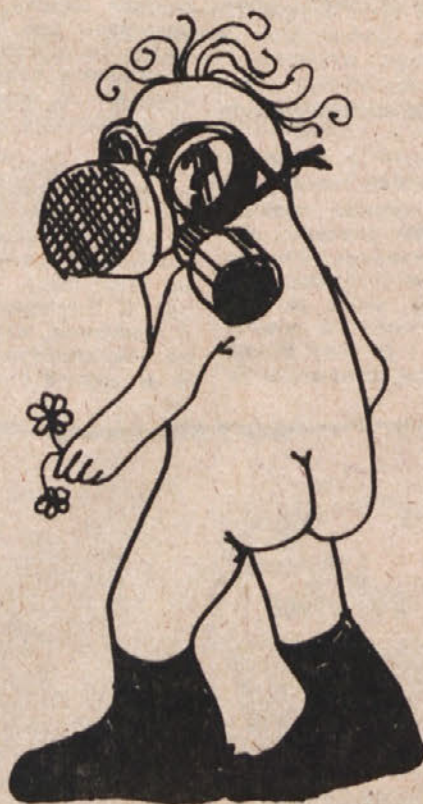
Univerza je tako sprejela pod svoje okrilje živi spomenik naše revolucije. Tega danes skrbno varuje in neguje prav tako kot vso tradicijo. V letošnjem letu, ko smo v letu velikih obletnic, je univerza skupaj z SO Slovenska Bistrica postavila spominsko obeležje partizanski saniteti in

pohorskim kmetom na planjavi nedaleč od bolnice. Pohvaliti moramo tudi vse tiste, ki so bili soudeleženi pri urejanju celotnega okolja bolnice, pohvaliti moramo vse študente, vse profesorje, vse delavce, ki so kakorkoli prispevali s svojim delom ali kako drugače. Pohvaliti moramo tudi vse kmete, vse, ki so dali svoj delež bolnici pa tudi gasilce in ne nazadnje tudi kmeta Mušič Franca z ženo Olgo, ki sta poklonila zemljo potratnemu odboru bolnice z namenom, da bi bil ta poklon spomin na težke, svetle ter humane tradicije partizanske sanitete in njenih pomočnikov — kmetov v času NOB na Pohorju.

IDEJE IN NAČRTI

Ob urejevanju okolice bolnice in okoliških postojank se je rodila ideja da bi to celotno območje, kjer so se odvijali najpomembnejši zgodovinski dogodki, spremenili v en sam narodni park, v katerem bi obnovili ali na novo postavili vsa spominska obeležja. Tako bi združili zgodovinsko pietetno in humano skrb za naša obeležja, in skrb za varstvo tega najlepšega pohorskega naravnega območja. Ob tem moramo pohvaliti odločitve vseh organov, ki so na tem območju že prepovedali kakršnekoli gradnje, ki so to območje že določili za spominski park. Popolnoma smo lahko prepričani, da bi Univerza lahko in dobro izvedla to akcijo, seveda ob taki ali drugačni pomoči delovnih organizacij. Ob dodelitvi patronata nad bolnico Jesen Univerzi je bilo pravilno ugotovljeno, da naj študirajoča mladina na ta način izpričuje svojo neomajno pripadnost slavni NOB in svojo odločno pripravljenost gojiti in nadalje razvijati svetle in humane tradicije ter pridobitve narodnoosvobodilnega boja vseh naših narodov in narodnosti, zato je čim prej začnimo z akcijo, ki bo edinstvena v naši zgodovini, zato je čim prej poklonimo naši mladi generaciji to veliko, lepo in zahtevno nalogo.

LOJZE KLEMENČIČ



ŠPORT IN TELESNA KULTURA MED MARIBORSKIMI ŠTUDENTI

Ker postaja telesna kultura v današnjem družbenem in gospodarskem razvoju vse bolj nepogrešljiva v življenju ljudi, še zlasti mladine, kot element družbenega standarda in pomemben dejavnik razvoja proizvodnosti dela ter splošnega družbenega napredka, se je ta potreba pokazala tudi med študenti univerze v Mariboru. Zato smo v letošnjem letu na vseh šolah, vključenih v univerzo, ustanovili šolska športna društva, v kateri naj bi vključili čim večje število študentov.

ŽELELI SMO NEKAJ NOVEGA

Z ustanovitvijo športnih društev po šolah smo pridobili novo kvaliteto na področju športa, rekreacije in telesne vzgoje študentov. V primerjavi s preteklostjo, ko je športna društva niso bila formalno ustanovljena, trenutno stanje ne pomeni nekega velikega napredka, ker so študentje tudi prej tekmovali in se rekreirali, res pa je, da niso bili tako organizirani, kot so sedaj v nekaterih sekcijah. V večji masovnosti še ni nekega bistvenega napredka, čeprav je to osnovni namen nove organizacije.

Vsa športna društva po šolah so si postavila v program cilj, da morajo pritegniti čim večje število študentov in jih vključiti glede na njihov interes v vrsto športnih sekcij. Pri društvih že delujejo planinske sekcije, sekcije za izletništvo in s... ilne sekcije, ki vključujejo najrazličnejše športne igre, katere so študentom najbolj priljubljene.

Če iščemo rezultate, moramo upoštevati, da so bila društva ustanovljena letos in v tako kratkem času ne moremo ugotavljati objektivnih rezultatov. Delo bomo lahko ocenjevali šele čez leto ali dve, ko bodo študentje našli tako prostor kot tudi sebe, ko bodo znali svoje cilje in želje povezovati z možnostmi, ki jih imamo v Mariboru. Posamezna društva so si postavila plane, katerih pa v večjem delu ni z ozirom na objektivne težave možno realizirati. Načrtovano je, da bi ustanovili rekreativne skupine, ki bi redno vadile, za te pa je težko najti prostor. Društva morajo tudi soorganizirati in sofinancirati vse akcije, ki jih je do sedaj izvedla univerza. Nepopolno so tudi organizirane lige, ker vključujejo le malo število ekip. V te okvire bo potrebno dobiti ekipe posameznih študijskih smeri in podobnih manjših skupin, ne pa samo iz posameznih letnikov.

PROBLEMI NOVE ORGANIZACIJE

Športna društva so organizirana popolnoma samoupravno, vodijo jih študentje, ki sami organizirajo vse aktivnosti. Glavni problem pri novi organizaciji so predvsem

denar, prostor in premalo zanimanje študentov. K temu pa bi lahko dodal še pomanjkanje strokovnih kadrov. Študentje sami niso dovolj sposobni kvalitetno voditi in organizirati aktivnosti športnega društva, kot je bila to doslej katedra za telesno kulturo pri pedagoški akademiji. Zaradi tega in zaradi razdrobljenega, decentraliziranega vodenja, je sedaj organizacija vezana na višje stroške.

DENAR

Dohodke športnega društva predstavljajo članarine, dodeljena sredstva telesnokulturne skupnosti občine Maribor, dotacije šole, dohodki od centra študentskih športnih društev v Ljubljani ter drugi dohodki.

Dinar, ki je namenjen tej dejavnosti, je tako majhen, da z njim ne bo mogoče rešiti niti problemov financiranja obvezne redne telesne vzgoje, vadbe skupin, ki že obstajajo, in tudi potreb v zvezi z različnimi „...ladami“, na katere se študentje morajo pripravljati.

Na teh „...ladah“, to so tekmovalnja, s katerimi se študentje vežejo in udeležujejo zunaj univerze, potroši relativno malo število študentov precej denarja, s katerim bi lahko ustrezno povečali maso študentov na rekreativni vadbi, pri čemer pa je efekt take „...lade“ pogosto vprašljiv. Teh tekmovalnih športna društva ne bi smela vzeti direktno v svoj program, ampak bi za to naj bila bolj pristojna organizacija ZSMS na šoli, čeprav morajo športna društva sodelovati tudi tukaj.

Nastaja tudi denarni in organizacijski problem rekreacije, katero je do sedaj organizirala univerza, kot so smučarski tečaji, plavalni tečaj, tabornjenje z aktivnostmi v naravi idr. Do lanskega leta so se sredstva za šport in rekreacijo zbirala pri univerzi in centralno razdeljevala, sedaj pa so vsa sredstva razdrobljena med posamezna športna društva. Društva tudi nimajo takšne moči in niso tako strokovno pripravljena, organizirana in sposobna organizirati svoje dejavnosti. K temu problemu financiranja bi pripomnil, da športna društva premalo izkoriščajo v pravilniku omenjene „druge dohodke“. To so dohodki od izvršene reklame, dohodki od mecenov idr., za katere pa bi se morali sami potruditi.

PROSTOR

Pomanjkanje prostora je vzrok za to, da številne sekcije niso organizirane, saj je za njihovo delovanje težko najti in najeti športu in rekreaciji namenjene terene in dvorane, če pa so, so zelo dragi.

Športna društva bodo lahko aktivno zaživele, ko bo pedagoška akademija dobila svojo telovadnico v novi zgradbi. Ta telovadnica bo prosta vsak večer ter v petek, soboto in nedeljo, ima tudi veliko kapaciteto, saj lahko v njej istočasno vadijo štiri skupine, kar je skupno približno sto študentov. Do takrat pa bodo študentje vezani sami nase, da bodo sposobni najti prostor.

ZANIMANJE ŠTUDNETOV

Cilj športnega društva je, da zbere niz sekcij in čim večje število študentov v ceneno rekreacijo, kot je planinarjenje, izletništvo, krosi, turna smuka itd. Pri tem pa se pojavlja nezainteresiranost študentov, ki sami ne čutijo potrebe po rekreaciji. Posebej problematično je pri ženskem delu študentske populacije.

Menim, da se študentje ne zavedajo trenutka, v katerem živijo, saj je poklic študenta tipično sedeč poklic, ki ne da nobene možnosti za gibanje. Vprašanje je, če je študentom jasna potreba po telesni vzgoji. V javnih občilih se mnogo piše o tem, vendar ljudje tega ne upoštevajo. Zavedajo se šele ob nastopu bolezni ali ob naraščanju telesne teže. Potrebno bi bilo posredovanje zdravstvene organizacije, da bi samo mesto Maribor pomagalo pri razvijanju športa in rekreacije med študenti, saj ima tudi mesto korist od tega, da je univerza v Mariboru in ne kje drugje.

Informacije o slabi telesni pripravljenosti študentov daje tudi JLA. Potreba SLO po fizični pripravljenosti študentov bi morala biti bolj poudarjena in podana bi morala biti pomoč za gojenje telesne kulture študentov, saj bi vlaganja v objekte za telesno kulturo prav tako lahko kategorizirali kot vlaganja v povečanje obrambne moči.

Če za konec zberemo dejstva in malo razmislimo, predstavljajo velik del problemov in težav denarne in organizacijske težave, ki pa so vzrok premajhne družbene aktivnosti na tem področju. Društva je v preteklosti posevala premalo pozornosti razvijanju telesne kulture in možnosti zanjo, posebej še med študenti.

Drug problem pa predstavlja precejšnja nezainteresiranost študentov, ki se kaže predvsem pri organiziranju cenene rekreacije, ki obenem omogoča tudi veliko masovnost, kot je na primer planinarjenje, krosi idr. Menim pa, da je tudi to posledica premajhne pozornosti družbe pri vzgoji mladine. Zato je skrajni čas, da rešimo te probleme, če želimo, da bodo našo družbo sestavljali telesno in duševno zdravi ljudje. Franci Bračko

filozofijska bilježnica : problemi, djela, autori

Novija istraživanja o filozofiji često se orijentiraju na način filozofijskog izlaganja, na diskurs i na tekst filozofije. Filozofija jezika postavlja ovdje pitanje o jeziku filozofije: po čemu se filozofski tekst razlikuje od književnog, znanstvenog, političkog, a po čemu im je sličan ili srodan? Kojim se sredstvima služi filozofija da bi izrekla svoje teze, argumen tirala ih i sistematizirala? Kako se odnosi misaona proizvodnost prema proizvodnosti samog jezika i da li je uopće moguće dijeliti ovo dvoje? U ovakvim istraživanjima teorija filozofije susreće se s već izgrađenom teorijom književnosti i lingvistikom — jedan od mnogih susreta u nizu — preuzima neke od njihovih problema, pita se o njihovim metodama i problematizira njihova rješenja. Primjerice, pitanje o metafori.

Kad je Jakobson prije nekoliko decenija opisao metaforu i metonimiju kao univerzalne formule nastajanja smisla — metaforu kao figuru zamjenjivanja pa sličnosti, metonimiju kao figuru približavanja pa kontaktu — stvoreni su pred uvjeti da se problem metafore shvati u svoj njezinoj širi-

ni i općenitosti. Od Jakobsona će jedan dio problematike preuzeti na terenu psihanalize Lacan: za njega metafora predstavlja osnovnu shemu simbolizacije, zamjenjivanje potisnutih, zabranjenih predmeta — simbola nizom drugih u kojima subjekt hoće da predstavi sebe i inkarnira svoju žudnju, u omašci, u lapsusu, u simptomu. »Metaforički mehanizam dvostrukog zadržavanja je taj u kome se određuje simptom u psihanalitičkom smislu. Između zagonetnog označitelja seksualne traume i termina koji ga je zamjenio u stvarnom označiteljskom lancu (u govoru subjekta — N. M.) izbija iskra koja fiksira u simptomu... značenje nedostupno svijesnom subjektu i u kome se ovaj može rastvoriti« (Ecrits, str. 518). Nezavisno od Jakobsona razvilo se još nekoliko teorija metafore.

Tako široko shvaćeni pojam metafore nije ostao bez relevantnosti za filozofijsku analizu. Spominjemo od Nijemaca Hansa Blumenberga koji je pred skoro dvadeset godina objavio svoje »Paradigme za metaforologiju«, u kojima je pokazao da su ključne meta-

fore u povijesti filozofije nesvodljive na pojmovne odredbe, da je štoviše, povijest metafore u filozofiji značajnija od povijesti pojma jer se u njoj eksplicitira slijed horizontalnih i vertikalnih perspektiva — nutar kojih pojmovi doživljavaju svoju mijenu. U anglosaksonskoj filozofiji, od starijih, o metafori je pisao Richards, od novijih Max Black, čija je knjiga o »Modelima i metaforama« prvi ozbiljni pokušaj da se unutar analitičke filozofije analizira važnost metafore za spoznaju. Međutim, pravi zamah dobilo je pitanje metafore u suvremenoj francuskoj filozofiji. S jedne strane, unutar Derridinog programa razgradnje metafizičke metafore je shvaćena kao jedan od najznačajnijih instrumenata, s druge strane, Ricoeur je vidio kao put prema jednoj novoj filozofiji smisla (dio Ricoeurove knjige »Živa metafora« izišao je u prijevodu u posljednjem broju »Tek« zajedno s opširnom i znalačkom studijom Z. Kravara o metafori).

Derrida izlaže problem filozofskog shvaćanja metafore sa stajališta suprotnosti izvorno-

-izvedeno, osjetilno-duhovno, znak-smisao. U tom kontekstu metafora pripada metafiziци, ona je solidarna sa samim principom metafizike, s pitanjem o iskonu. »Filozofija stoga određuje metaforu kao privremeni gubitak smisla, u ekonomiji koja ne poznaje nenadoknadivo oštećenje vlasništva, kao zaobilaznicu koja je doduše neizbježna ali koja uvijek ima u vidu i na horizontu ponovno kružno prisvajanje pravog, vlastitog smisla« (La mythologie blanche). Međutim, »metafora nosi uvijek svoj smrt u samoj sebi«. Pokazuje se, naime, da pravi, iskonski smisao, za razliku od prenesenog, metaforičnog, može biti dohvaćen samo preko metafore, da je ovaj smisao samo metafora metafore. Odatle uloga metafore u razgradnji filozofije — ona nam pomaže da raščlanimo, artikuliramo filozofski tekst u mrežu njegovih metafora i da sondirajući njihovo kretanje čitamo tekst »uz dlaku«, protiv autorovih intencija, na način na koji psihanalitičar zahvaća simptome slušajući govor onog potisnutog.

Ricoeurova analiza metafore slijedi mnogo tradicionalnije putove. On kritizira teorije koje u metafori vide zamjenjivanje jednog termina drugim i drži da je za metaforu bitna interakcija dvaju termina, prisutnog i odsutnog. Metafora nam tako pomaže da stvari vidimo u neotekovanoj svjetlosti, ona za nas filtrira bića, u međusobnom preplitanju udaljenih područja (ako kažem: sa Celanom »a tvoje olujno more oko zemlji podaje nebo«, ova mi metafora omogućuje da oko opišem u terminima neba i oluje, da zemlju i nebo pove-

žem preko modrog oka — drugin riječima, predmet referencije, modro oko, dobiva ovde, u igri referencije i predikacije, značenja koja dolaze sa sasvim drugog područja) i tako nam otvara svijet. U filozofskom je tekstu metafora ta koja ukorijenjuje mišljenje u svijetu pojave, koja, povezujući najudaljenije zadržava smisao koji se još ne da izreći pojmom. Ako pojam označuje našu distanciranost spram bića, metafora nas vraća u »pred-objektivni svijet u kome se nalazimo već od rođenja, ali u koji projiciramo naše najvlastitije mogućnosti«. Zadatak filozofije kao her meneutike bio bi, po Ricoeuru, da se kreće između spekulativne domene pojma i životno-pojavnog tla metafore. Time u analitici metafore Ricoeur nastavlja svoj program filozofije koja bi kretala od fenomenološkog direktnog opisa iskustva, preko indirektnih interpretacija značenja i diskursa do simbola, kao onog mnogoznačnog momenta koji nas upućuje prema jedinstvenom ali nedohvatnom smislu.

Usporedno s ovim velikim sintetičkim nastojanjima kreću se skromniji i detaljniji, često precizniji pokušaji analize metaforice pojedinih filozofijskih tekstova. Radovi o metafori kod Marxa, o Nietzscheovu shvaćanju metafore, o shemi, slici i figuri kod Kanta i Hegela obaveštavaju da teorija metafore neće ostati tek slučajni izlet filozofije u stilistiku, retoriku i teoriju književnosti, jamčeći nam ujedno da se radi o pitanju od ključne važnosti za konstituciju i funkcioniranje filozofskog teksta.

nenad mišćević

Rajko Lukač putnik u zamci

Putnik nadomak domu i konaku

ma nije moguće da ću i ja dobiti kavu
da ću i ja dobiti ručak
da ću i ja dobiti
riječ kakvu
čak i pravu riječ
i biti vam dobrodošao
ma nije moguće da ću i ja dobiti konak
mesto za svoj san usred kuće
i mjesto u vašem srcu
ja umoran putnik
koji prenočište i ležaj ište
koga staze tište
hoće li se
skasti u vašoj kući
hoće li stati hoće li ući
hoće li se u vašoj kući
spasti ili
pasti
ili
ću

rut benedikt: obrasci kulture

identiteta

(Preveo s engleskog Božidar Marković) — »Prosveta« — Beograd, 1976.

Problemi kulture, nema sumnje, da nas se ubrajaju u onu vrstu problema koja čini stalnu preokupaciju ljudi različitih teorijskih orijentacija na polju humanističkih nauka. Važnost teme o kulturi lapidarno je izrazio još 1922. godine filozof religijske inspiracije Nikolaj Berdajev u svom »Prilogu« za delo »Smisao istorije«. Za ovog mislioca »u našoj epoci ne postoji isaknutija teorijska i praktična tema od teme o kulturi i civilizaciji, o njihovim razlikama i uzajamnim odnosima. To je tema o sudbini koja nas očekuje«. Kada se radi o sudbinskoj temi, kako je naznačena od strane ovog filozofa, onda sasvim ima opravdanja pažnja koja joj se poklanja. U Berdajevljevim rečima kao da ima i neke vrste proročkog prizvuka, jer po sle 1922. godine, doista se pojavio veliki broj dela u svetu posvećen ovom pitanju. I naše kulturno podneblje obogaćeno je mnogim prevodima i delima domaćih autora ovakvog tematskog usmerenja.

Jedna od takvih knjiga, koje su pojasnile određene probleme i odgovorile na izvesna pitanja iz kulture ne antropologije, istovremeno pomerajući granice istraživanja, svakako je delo Rut Benedikt »Obrasci kulture«. Značaj ovog naučnog zdanja je vrlo lepo ocrtan u »Novom predgovoru« iz pera antropologa Margaret Mid. Po mišljenju Midove »Obrasci kulture« su stekli naučnu popularnost zato što je ova knjiga »najbolji uvod kojim raspolazemo za širenje vidika putem uporednog proučavanja raznih kultura, kroz koje možemo da sagledamo naše sopstveno, društveno, preneseno uobičajeno po našanje osvetljeno ponašanjem drugih i potpuno drukčijih naroda. Svojom primenom ovog uporednog me-

toda Rut Benedikt je progovorila u ime razvoja celokupne antropološke nauke u Sjedinjenim Državama, Engleskoj i Francuskoj. Valjalo bi reći još to da je Midova u »Predgovoru«, iako potanko ne analizuje istraživanja Benediktove, ipak ostavo laskavu konstataciju, koja je istovremeno i aksiološki sud, potkrepljena nepobitnim argumentima.

U prvom odeljku, »Nauka o običajima«, koji se opravdano može označiti kao polemika, Rut Benedikt je preuzela na sebe zadatak da nas ponovo, ali na jedan samosvojan i zanimljiv način, suoči sa antropologijom, »naukom o ljudskim bićima kao društvenim stvorovima«, te da ukaže na propuste ove nauke koji se, najpre, odnose na ograničenost posmatranja pojedinih pojava, što je i glavni uzrok da se ne može doći do naučno adekvatnih rešenja. Po mišljenju ove američke autorke neuspah jednog antropološkog proučavanja leži u metodološkom opredeljenju istraživača pa su stoga krajnje konzekvencije negativne. Dosadašnji poslenici na ovom polju duhovne delatnosti grešili su najčešće tamo gde su se povodili za tim da određenu pojavu u više različitih društvenih sistema vrednuju u korist jednog od njih. Često je to drdavih rezultata dolazilo i zbog toga što su neki autori kulturne pojave posmatrali iz perspektive tradicije sopstvenog kulturnog podneblja, bez distance, ili ako je i bilo distanciranja, pravac mu je bio pogrešan.

Ipak, najvažniji zadatak koji je Rut Benedikt htela da ovde ostvari je osvetljavanje jednog veoma značajnog kulturnog fenomena — običaja. Po njenom mišljenju od sada običaj po pravilu nije posmatran kao neki predmet od krupnijeg značaja. To je, svakako, štetilo u velikoj meri svakom naučnom naporu. Insistirajući na običajima, ona insistira na nečemu što čini jedno od čvornih mesta sva koga duha kulture. Sam po sebi, običaj je univerzalna pojava i njegovo značenje u svakoj civilizaciji je precizno utvrđeno, ali njegova mera

funkcionalnosti sigurno ne može za svaku kulturu biti podjednaka. Međutim, posmatra li se običaj u svakoj civilizaciji posebno, dolazi se do zaključka da on predstavlja ono što »oblikuje ličnost i daje joj kvalitete«. Dakle, prisetimo li se poznatog tvrdjenja psihologije, da sredina ima veliku važnost u formiranju ličnosti, onda su reči Benediktove dokaz za to. Poglavlje »Nauka o običajima« sadrži i nekoliko reših primedbi na svaku teoriju koja je bliska biologizmu ili je u osnovi biologička. Konstatacija Benediktove da »čovek svojim biološkim sastavom nije predodređen ni za jedan oblik ponašanja« i da »ljudsko kulturno nasleđe bilo to na dobro ili zlo biološki nije prenosivo« je udarac biologizmu koji ga nepovratno izbacuje iz svakog koloseka relevantnosti.

I u trećem poglavlju sa naslovom »Integriranje kulture« preispituvački (ovde znači strogo kritički odnos) duh Rut Benedikt nije klonuo. Autor »Obrasci kulture« pod integracijom na polju antropoloških ispitivanja ne prihvata značenja koja su dosad pridavana ovom terminu. Za nju integracija kulture ne znači prosto dodir i stapanje kulturnih modela. Doduše i ona ne spori prodor nekog obeležja jedne kulture u drugu, ali dovodi u pitanje svako shvaćanje koje je ovakvu vrstu simbioze procenilo isuviše bukvalno. Teorijski promašaj, po Benediktovoj, nalaži se tamo gde se misli da jedna kultura, preuzimajući obeležje iz druge kulture, ostaje indiferentna prema njemu, to će reći, da obeležje koje je ušlo u jednu kulturu ima istu funkciju kao u kulturi iz koje je preuzeto. Naime, ovde je reč o odsutnosti »duha nijanse« i o odsutnosti različitosti biti jedne kulture od biti druge. Svaka kultura koja neku pojavu preuzima od druge, ona je prilagođava svojoj celokupnoj strukturi i time joj menja značenje. To je Rut Benedikt vrlo ilustrativno prikazala još u drugom poglavlju, govoreći o rasprostranjenosti nekih rećkih kulturnih obeležja. Ona kaže da »jedno kulturno obeležje može biti prožeto verskim ubeđenjima u datom narodu i deistvovati kao značajan činilac njegove religije. Na drugom području ono može biti u potpunosti vezano za razmenu privrednih dobara i predstavljati vid njegovog monetarnog poretka«. Sve dok se anatomski ne prouči organizacija organizma jedne kulture, dok se ne spoznaju filozofija i psihologija pogleda na svet ljudi jedne kulture, njihovi životni ciljevi i ustroj-

stvo njihovog društva, dotle će se pokazivati jalovost napora usmerenih da nešto kompetentno kažu o pojmu integracija kultura.

Svako proučavanje ove vrste fenomena koje polazi od pojedinačnog ka opštem ne može biti plodonosno. Posmatranje delova i njihove funkcije u celini može, smatra Benediktova, da nas povede pravim putem. Njeno mišljenje, u psihologiji, na primer, potvrđuju istraživanja Vilhelma Sterna. Stern naglašava da se prilikom posmatranja ličnosti mora biti na tački iz koje ćemo tu ličnost videti kao skup psiholoških karakteristika. Što se oblasti estetike tiče, tu su vrlo zanimljiva Voringerova mišljenja. Voringer pokazuje kako su korenite razlike između posmatranja od pojedinačnog ka opštem i obrnuto, na primeru suprotstavljanja dve različite umetnosti kao što su grčka i vizantijska, kad se pokazalo da estetički kriterijumi za grčku umetnost ne odgovaraju vizantijskoj.

Ulogu i značaj kulture u društvenim naukama Benediktova je vrlo lepo prikazala govoreći o Diltajevim raspravama o društvu. Iako Diltaj svoje stavove ne formuliše kao kulturne, sam njegov metod pretresanja velikih filozofskih tvorevina i epoha, dovodi ga do sve jasnijeg priznavanja uloge kulture. To priznanje je ipak najvidnije u delu Osvalda Spenglera »Propast Zapada«. Ni sam Spengler nije pošteđen oštre kritike Rut Benedikt. Ona priznaje Spenglerovu originalnost »u analizi suprotnih društvenih sklopova Zapadne civilizacije«, ali njegovu »sliku svetskih civilizacija izvitoperava neizbežnost koja ga primorava da raspravlja o savremenom slojevitom društvu kao da ono ima nužno homogenost primitivne kulture. Tako se svaka tipologija kulture gledana kroz ovakvo sočivo u svojoj operativnosti svodi na drastičan minimum.

Svoja teorijska ubeđenja Rut Benedikt je i ostvarila u svojoj antropološkoj praksi, govoreći o tako različitim civilizacijama kakve su: Zunji, Dobu i Kvakiuti. Međutim, naša namera je bila, kao što je napred istaknuto, prikazivanje teorijskog sloja ovog izuzetnog dela antropologa Rut Benedikt. Iz onoga što smo kazali o ovoj knjizi nameće se zaključak rečima Vojina Matića koji u »Uvodu u čitanje Rut Benedikt« kaže da »istraživači kao Rut Benedikt stoje na raskršću istorije«. Sa ovim se treba složiti.

JOVICA STOJANOVIC

prvi, prolećni broj časopisa za haiku poeziju

Prvi, prolećni broj časopisa za haiku poeziju

Osvedočeno zanimanje za haiku koje je sve veće izvan Japana u kome je ovaj pesnički oblik — po svojoj sažetosti, neposrednosti i originalnosti jedinstven u svetskoj poeziji, ponikao, potvrđeno je i pokretanjem jedinstvenog časopisa za haiku poeziju kod nas. Prvi put u našoj zemlji, nakon primetnog širenja kruga pesnika koji su prihvatili haiku i stekli čitaoca (o čemu u uvodnoj reči časopisa Haiku govori prof. dr Vladimir Dević, član redakcijskog kolegijuma sastavljenog od znalaca širom Jugoslavije), ... uveriti ćemo se da ima dovoljno razloga da budemo optimisti: Haiku je tu i ostaje. Časopis Haiku izlaziće četiri puta godišnje: u proleće, leto, jesen i zimu — korespondirajući i time sa čuvenim topoiima izvorne japanske haiku poezije; izlaziće godišnjih doba na koja većina haiku sadrži neku aluziju. Izdavač je Predsedništvo SSOH Fakulteta organizacije i in-

formatike iz Varaždina, koje je izišlo u susret nekoliko varaždinskih entuzijastima, podržavajući na ovaj način njihovu zamisao o pokretanju časopisa koji odavno nije retkost u SAD pa ni u Evropi; Rene Etienne, poznat po svojim proučavanjima dalekoistočne kulture i književnosti, već je objavio studiju o haiku poeziji u slavenskom svetu (Zbornik Akademije nauka SSSR, 1976; prema podatku iz Haiku, str. 6). Umesto nabiranja svih ili nekih od priloga u prvom broju Haiku, evo jednog izabranog uzorka pesme Dragana Vučića (str. 44):

Botanički vrt.
Na drvenim tablicama
imena stabala.

U uverenju da bez suvišnih objašnjavanja, najneposredniji utisak može dati upravo govor same haiku — jedne ovakve kao što je izvršna Vučićeva — treba priznati i da navodeći tu jednu, zaobilazimo mnoštvo drugih pesama, ali i ovakav postu-

pak ima svoje puno opravdanje ako se bude posmatrao paralelno sa isključivošću i neprikosnovenošću s kojima pravo haiku nadahnute poistovećuje poeziju sa istinitom prirodošću.

Budući da svim zainteresovanim čitaocima, zbog neprofesionalno razvijene izdavačke delatnosti, pa prema tome i distribucije ovog prvog broja časopisa Haiku, neće možda biti baš lako da do njega dođu, najbolje je da se porudžbinama obrate direktno izdavaču. Adresa uredništva časopisa za haiku poeziju je: Predsedništvo SSOH Fakulteta organizacije i informatike — Varaždin — I. L. Ribara br. 2 (cena broja 1: 10 d).

b. a.

U programu uredništva je da časopis objavljuje originalne haiku pesme i prevode na naš jezik, a i prevode naših haiku na strane jezike; eseje, kritike, recenzije, osvrtne i uopšte napise u vezi sa haiku poezijom.

Usred posta dobismo gosta

post
a ti si nam gost
dobrodošao kad si već došao
osjećaj se kao u dvije svoje kuće
ostani nam u ovo proljeće
sve tri svoje zime
i osjećaj se
kao u dve svoje kuće

u svako doba
osjećaj se kod nas
kao u oba svoja groba
post
a ti si nam gost
kod nas gosti ne poste
kod nas gost ne gladuje ni kad je post
dobro kad je već tako ješćemo jedni druge
neće biti lako ješćemo sve dok se
do kosti ne oglodamo
a onda će nam doći neki bijeli gosti
pa nam i kosti
pojesti
svojim bjelinama mekim
post

КОЛКУ Е ДАЛЕКУ ЖЕНЕВА

Со средбата Картер — Асад во Женева се заврши првиот круг на разговори кои новиот американски претседател ги имаше водено со државниците на Блискиот Исток, во рамките на својот план да се запознае со ставовите на овие земји по поглед на решавањето на овој проблем.

Од почетокот на оваа година многу видни дипломати го посетија ова подрачје. Од генералниот секретар на ООН Курт Валдхајм, министрите на надворешни работи на земјите од Западна Европа до новиот шеф на Стејт Департемнтот Сајрус Велс.

Садат, кралот Хусеин израелскиот премиер Исак Рабин патуваа во Вашингтон. Асад и Јасер Арафат ја посетија Москва.

Се воде интензивни разговори, се разменуваа позициите и ставовите, се со една цел да се види колку шанси за сета има мирот да завладее на ова немирно подрачје.

Арапските државници по самитот во Ријад даваа оптимистички изјави дека се спремни во 1977 година да се залажат за решавање на арапско-израелскиот проблем. Арапите во своите предлози поаѓаат од Резолуциите на Обединетите нации, кои оваа Организација доста пати ги има изгласувало. Без повлекување на Израелците од окупираните територии од 1967 година и признавање на легитимните права на палестинскиот народ за арапските земји нема праведно решение. Само после исполнување на тие услови може да се размислува за признавање на Израел како држава. Женева како место во кое треба да започнат разговорот не е спорно. Таа е прифатена од арапската страна. Се слушаат и гласови дека Палестинската ослободителна организација би можела да присуствува во рамките на една единствена арапска делегација. Овие гласови ги погврди и јорданскиот суверен во својот интервју на Монд, истакнувајќи дека е — наклонет кон тоа да Палестинците бидат вклучени во една единствена арапска делегација која ќе ги претставува сите арапски земји и во која ќе се почитува правото на мнозината.

Садат во неколку свои интервјуа зборуваа и за формирање на една палестинска држава на подрачјата на западниот брег на реката Јордан и во областа на Газа на Синај.

Ни другите арапски лидери немаат ништо против формирањето на една таква држава. Проблемот се состои во тоа како таа држава да се прифати од страната на Израел. Барајќи некој модус, за сега се шпекулира со тоа да палестинската држава биде во еден федерален однос со Јордан. Хусеин, таквата солација би ја прифатил но само ако таа не го загрозува неговиот трон и ако му обезбеди сигурност. Палестинците да не надвладееат во таквата идна федерација.

Сирија и Египет се погласно калкулираат со оваа идеја и бараат од Палестинците да ја прифатат. Палестинска држава, чии граници би ги гарантирале големите сили, во федерален однос до Јордан најново е што може да се чуе од страната на Садат.

Картер прималјќи ги Рабин, Садат и кралот Хусеин и разменувајќи ги своите искуства со нив даде од своја страна прелиминарни ставови на новата американска администрација. За него битни проблеми кој треба да бидат разгледувани на идните мултилатерални средби се следните: идните граници на Израел, палестинското прашање (како палестинците да бидат претставени во Женева) и суштината на мировното решение.

Картер изјави дека Израел треба да се врати на границите од 1967 но со некои мали измени кои ќе ја гарантираат безбедноста на Израел. Тоа значи Израел да задржи некои свои воени сили на арапските територии.

Картер во однос на палестинското прашање тргна чекор напред од поранешните администрации. Тој го признава правото на „палестинските избеглици да формираат своја татковина“ но од друга страна бара Палестинците да го признаат правото на Израел да егзистира на Блискиот Исток.

Во разговорот со Садат, за прв пат Картер побара „татковина“ за Палестинците, но при тоа избегна да прецизира што подразбира под „татковина“ и независна држава на палестинскиот народ.

Конечното мировно решение Картер го гледа во признавањето на Израел од стра-

на на арапските земји и отворање на границите во таа област за слободна трговина, културна соработка на сите земји од ова подрачје.

Се на се, има нови елементи во Картеровиот предлог за решение на овој проблем, но Арапите неповолно реагираат на Картеровиот став со границите на неговото инсистирање арапската страна во голема мера да го реши проблемот на Палестинците, без учество на Израел, кој е најголемиот виновник за страдањето на палестинскиот народ.

Брежнев пред Конгресот на синдикатите во Москва го изложи советското гледиште. Неоспорно е дека Израел треба да се повлече од окупираните територии на границите од 1967 година. Ново од страна на СССР е тоа што се бара формирање на демилитизирани зони на обете страни на границите, каде ќе бидат стационирани војни сили на Обединетите нации. Тие граници би требало да бидат конечни и неповредливи.

Уште еднаш Советскиот Сојуз го поддржа правото на Палестинците да формираат своја држава. По поглед на конечното мировно решение Брежнев го поддржа правото на постојење на сите држави на овој регион, вклучувајќи го и Израел. Сите држави треба да се обврзат да го почитуваат суверенитетот, територијалниот интегритет и политичката независност на земјите на ова подрачје.

Секако дека еден од главните мотиви на таквиот став на СССР е тој да во оваа година, во која можеби ќе се тргне по патот на решавање на блискоисточниот проблем не остане по страна и така го изгуби влијанието во ова подрачје.

Палестинците на својот Национален совет истакнаа дека ќе ја продолжат борбата за остварување на своите права на палестинско тло. Значајно е тоа што тие прифатија да учествуваат на сите меѓународни конференции и форуми кои во иднина ќе се однесуваат на решавање на палестинскиот проблем. Тие истакнаа дека нема да признаат никакво решение кое ќе биде штетно по правата на палестинскиот народ.

Во својата борба Палестинците не ја отфрлија можноста да разговараат и соработуваат со демократските и напредните еврејски сили, како во Израел така и надвор од него.

Не е отфрлена можноста за формирање на независна држава во областа на реката Јордан и Газа, но само како прва етапа кон конечната цел — една лаичка држава на Арапите, Евреите и христијаните.

Женевската конференција, Палестинците ја прифаќаат ако бидат повикани како самостојна делегација. По се изгледа дека линијата на Јасер Арафат извојува полна победа во Каиро и покажа максимум на флексибилност и волја да се тргне од мртвата точка во која сега стои овој светски проблем.

Останува кон сите овие иницијативи да се придружи и Израел со едно свое пофлексибилно резонирање, кое би можело да отвори нови можности за да се тргне по мирољубив пат во решавањето на овој проблем.

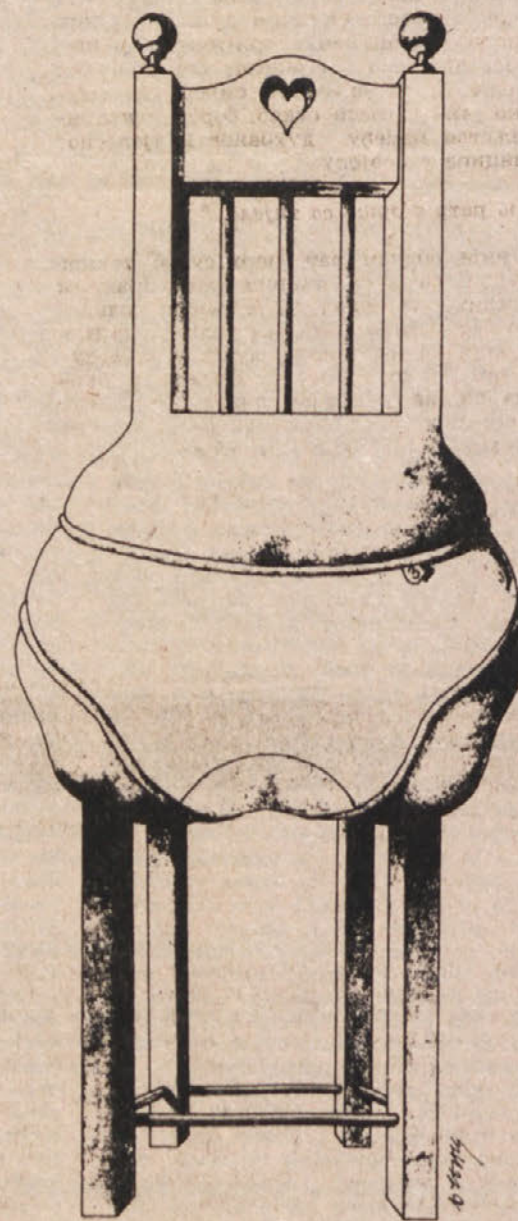
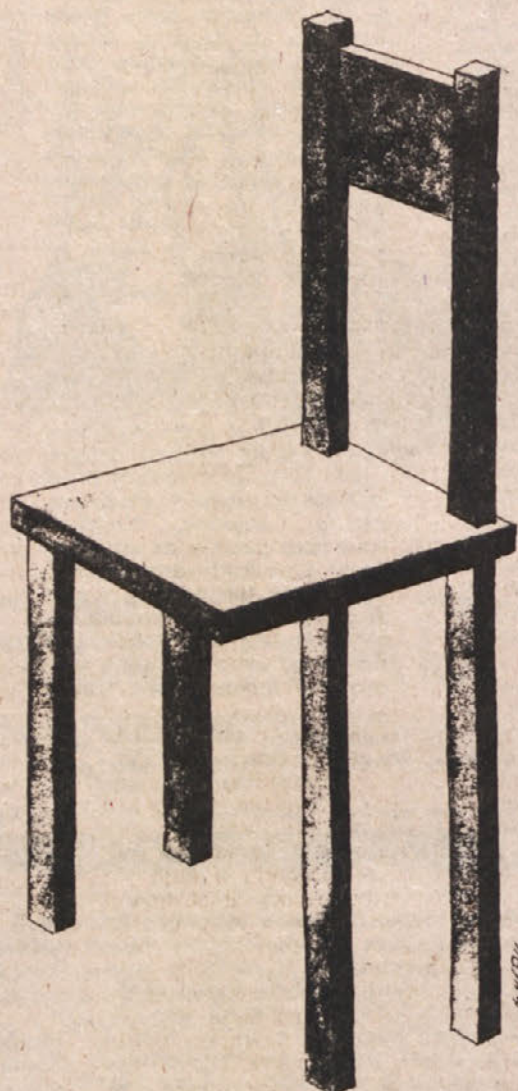
За сега, после оставката на премиерот Исак Рабин и распишаните избори во мај месец за нов претседател, нејасно е со што Израел излегува на блискоисточната сцена.

Кандидатот за нов претседател Шимон Перес, ги поддржува сегашните позиции на Израел — повлекување на безбедни и сигурни граници кои ќе му овозможат ефикасна одбрана на земјата, што значи не прифаќање на границите од 1967 година. Впрочем тој и не е против Женева, но повеќе би сакал да се продолжи праксата на Кисинџер — билатерални средби и разговори со арапските земји поединечно.

Палестинците, какви се сега и што бараат од Израел, тој не ги прифаќа како соговорници. Овдека израелските ставови се најтврди и нема изгледи тие да се изменат во догледно време. САД од своја страна се уште не се спремни да притиснат поефикасно на Израел што секако има своје влијание на конечното решение на Блискиот Исток.

Разговорот се заврши во првата етапа но ќе се водат и понатаму а како стои со шансите за конечно — мирно решение тешко за сега може да се прогнозира.

Владо ТОШИК



СЕМЕ ШТО СКИТО

Постојат моменти кога историјата има посебна дарба за бруталност, исполнувајќи го своето хировито расположение на тој начин што се доведува во искушение да избрише цели нации од книгата на постоењето. И можеби сето тоа започна во некоја од балканските војни или уште порано. А можеби сето тоа можеше да се предвиди и после Кримската спогодба на тројцата големи, каде оној во мустаки-те центленски му понуди на оној со полуцилиндерот да го земе Југот под свое, со што навет ги стори сите надежи на антифашистичките борби од Егејот и создаде тло за нова граѓанска војна која ги оддели нивните деца од мајките — го развее црното семе по белосветските градови и нивните ладни одаи, меѓу равнодушност на северните снежни пустини и неизвесност што како ала коб секогаш ги опкружува интернатските ѕидови.

Имајќи го тоа делче од националната историја (се работи за одлуката на владата на Демократскиот фронт да се интернираат децата од приморска Грција во земјите на народните демократии, заради бруталните реперкусии на фронтовските операции врз цивилното население), како силна и трогателна драмска потка, „Тулеш“ прераснува во јасна опомена, носејќи во себе сила да ја прерасне нитивната трагедија во една општочовечка трагедија, чии вистински димензии можат да се откријат дури три децении после таа случка. Судбината на отргнатите се движи по работ на однародувањето, се претвора во голем ѕид кој просторно и временски ги одделува индивидуалните судбини, кои наместо да се спојат, егзистираат како стебла без корен.

Она што кај Коле Манев веднаш паѓа во очи тоа е пластичната игра меѓу минатото и сегашното време. Коле Манев ја користи сегашноста како еден од елементите кој го продолжуваат бојот, — тоа се лица на стариците кои не можат да ги препознаваат своите деца, нивната исповед и моќ, дадени низ наизменична компарација со слики од животот на нивните потомци некаде на белите брегови на негостољбивото Северно море. Сегашноста со својата доприллива трагика нуди соочување со патетиката, но авторот тука вешто го успорува ритмот правејќи кратки и пријатни прошетки со камерата низ главно неутрални пејсажи, при што пројавува суптилен смисол за камерно музицирање.

Но Манев користел и филмски материјал од времето на граѓанската војна, материјал кој веројатно има архивска и историска вредност, како обвинение против нечовечноста, што во крајна линија резултирало со заокруженост на филмот. Конечно тие кадри кои прикажуваат за големите збегови („Имаше деца како облак...“) даваат една натуралистичка нота на делото, и бараат од авторот поистечена смисла за композиција и монтажа. Со оглед на тоа дека вниманието на гледачот и чувствата кои тој ги измамува кај гледачот се движат по една хоризонтала, може да се рече дека Манев во својот првенец покажал солидно познавање на каноните на филмското работење, а неговото дело во вистинската смисла на зборот се наоврзува на најдобрите традиции на југословенскиот документарец. Се разбира дебитанското кај Манев е по малку и согледливо во неговото користење на времето, — тој често се повторува иако со тоа само ја намалил набојот.

„Тулеш“ е дело кое вешто ги одбегнува замките кои би го фатиле во мрежа на регионалното. Тој е опомена за сите центленски спогодби што ќе се случат, регистратор на сите војни што нема да не одминат.



дуализам или спонтана дијалектика

(Прилог тумачењу неких стихова у Горском вијенцу)

Досадашњи коментатори Његошевог стиха „Тјело стење под силом душевном“ задржали су се углавном на простој констатацији да је ријеч о класичном дуалистичком схватању у односима између душе и тијела. Тако др Никола Банашевић истиче: „Тело има свој живот, али му душа намеће тежбе, а сама се душа понекад потресе (колеба се) под телесним мукама“. Није ми најмера да негирам Његошев дуализам који је евидентан како код тумачења природних појава у ширем и ужем смислу, тако и код супстанционалног разликовања духа и тијела. Међутим, његово дуалистичко поимање свијета има неке особине које није могуће сасвим укључити у старе дуалистичке моделе.

Проблем који Његош поставља није само везан за „душу и тијело“, већ у цијелокупној његовој поезији има утицајно мјесто идеја о двојности, дуалитету свега што постоји. Као што не постоје двије идентичне истине, или два иста филозофска правца, тако ни сва дуалистичка увјерења нијесу истовјетна. Његошев дуализам је једна специфична појава, без обзира на то што је пјесник прихватио утицаје старих правца. Може се рећи да је овај дуализам произишао из оквира и услова црногорског народног живота и непрекидне борбе Црногораца за опстанак. Он је, без сумње, диктиран и личним мотивом да се јаче нагласи и истакне значај непомирљиве борбе између Турака и Црногораца. Овај дуализам, поред осталог, има и друштвено-политичке коријене, јер у крајњој линији инсистира на апсолутном непријатељству зараћених страна, указује на тоталну неспојивост увјерења којима се служе освајачи и они народи који бране своју слободу.

Да бисмо боље разумјели друштвено-практични смисао и посебан карактер Његошевог дуализма покушаћу да сажето изложим нека традиционална учења у том погледу. Најдубљи модел дуалистичког схватања свијета налазимо у митској слици старих Персијанаца. Они су узимали принцип ватре, сунца, свјетлости за суштину свега што постоји. Вјечност или безгранично вријеме чини правузрок свијета. Ово јединствено суштаство које управља цијелином и одржава њене законе раздијелено је на два антагонистичка пола Ормузда и Аримана. Све што се дешава представља рефлекс два супротна принципа који се налазе у односу вјечног непријатељства. Поред Ормузда и Аримана (свјетлости и мрака) постоји и трећи посредујући члан Митра. Овај принцип не произилази из Ормузда и Аримана, већ је стално на Ормуздовој страни иако се узима као нешто посебно и средње. Митра не омогућује сагласност, већ поспјешује борбу између свјетлости и мрака, доводи ову борбу до крајње заоштрености и тако потпомаже учвршћењу свјетлости. Такође и у тјелесном свијету води се непрекидни рат између зла и добра. Духовни живот није строго одвојен од тјелесног с обзиром да се у њиховој сфери непосредно реализује општи свјетски конфликт.

У старој Индијској филозофији такође

имамо манифестацију дуалистичког схватања свијета. Под појмом „атман“ или душа замишља се уккупност осјећања, хтења, склоности сазнања. Њима управља „манас“ (дух). Сва ова заједно чине невидљиву бестелесну супстанцију која није од предака наслијеђена већ пролази многе етапе једног бесконачног пута да би се сјединила са тијелом. Душа и тијело су потпуно различити. Међутим, душа активира тијело будући са њим везана „даховима“ који путем канала круже по тијелу. Физичком смрћу душа не престаје да постоји, већ пражена једном врстом „бестелесног тијела“ напушта физички свијет да би очишћена изишла пред врховно божанство „Јаму“ и сачекала своје поновно рођење.

Основ хришћанске мисли чини вјеровање у бесмртни и супстанцијални карактер „душе“. Ово схватање је типично не само за хришћанску, него и за Мојсијеву и Мухамеданску религију. Душа је бестјелесна, иако је спојена са тијелом. Смрћу тијела престаје његова духовна суштина или ентелехија.

Од филозофа систематичара дуалистичко схватање свијета развио је француски филозоф Декарт. Он је изградио начело о потпуној независности у аутономији „душе и тијела“. По њему, човек се састоји од различитих супстанција: „тијела“, чија је суштина пролазност и „душе“ чија је суштина мисао. Покрети душе и тијела обављају се синхронизовано и потпуно независно. Ово је могуће, по Декарту зато што су и духовна и тјелесна супстанција зависне од треће тзв. „божанске супстанције“ која усклађује њихову активност. По Хегеловим ријечима Декартова филозофија и није у правом смислу дуалистичка, с обзиром да Декарт призива у помоћ супстанцију која није ни дух и материја.

Код Његоша налазимо основне замисли о вјечној раздијелености бића на два супротна принципа: дух и материју, мрак и свјетлост, добро и зло итд. Пјесник је најмање оригиналан у овим питањима кад обнавља старе религиозно-метафизичке представе које су мање-више познате у свим народима. Ништа ново не уноси ни

када наглашава непремостиве разлике између „душе и тијела“, па чак и када говори о преегзистенцији душе. Оно што је на извјестан начин оригинално и што представља дио Његошевог основног расположења, то је његов смисао да изузетно јако нагласи сукоб, борбу и непријатељство између духовног и тјелесног принципа у човеку:

„У њ ратује душа са тијелом“

То није обичан рат, него сукоб таквог интензитета и са таквим равноправним изгледима на исход да је тијело подаргнуто бескрајним патњама услјед притиска који на њега врши душа, док је душа исто тако изложена стегима и окривима тијела, немајући никаквог изгледа да се ових стега ослободи и да умакне патњама које јој намеће тијело.

„Тјело стење под силом душевном Колеба се душа у тијелу“

Из овога се не може закључити да душа

управља тијелом, као ни то да ће тијело под било којим условима потпуно овладати душом. Они су дати у вјечном непријатељству и подједнако су немоћни да једно другоме наметне свој начин egzистенције. Сукоб се коначно завршава смрћу тијела. Између душе и тијела не постоји паралелизам у смислу у коме је Декарт говорио. Међутим, њихов је узајамни однос несумњив и постојање међусобног утицаја указује на то да су душа и тијело повезани. Чињеница да су тјелесне патње последица проблема које дух поставља, односно да дух болно подноси утицај и присуство тијела, говори о томе да они један на другог врше одређен и сасвим конкретан утицај, али да је тај утицај негативан. Душа и тијело узајамно се ограничавају и свако од њих појединачно је неслободан у зависности колико трпи утицај оног другог. Сличну идеју Његош саопштава у Лучи, наглашавајући не само огромну провалију између „душе и тијела“ већ истиче однос вјечног непријатељства и узајамног мучења. Тамо душа садистички мучи тијело, док се тијело понаша према души као тамница или оклоп који она не може да раскине и због тога ујасно пати. По свом устројству „душа“, према пјеснику, тежи слободи, док је тијело у томе сурово органичавало. Но, и тијело се силно мучи пред интелектуалним проблемима које му душа задаје. Оно „стење“ под притиском мисли, идеја и интелектуалних захтјева који припадају сфери духа. Човек је једно које је у себи раздијелено на двоје. Та подјела га потреса и поткопава у толикој мјери да он никада неће моћи пронаћи апсолутно спокојство. У њему се боре два принципа, двије природе, два сасвим различита свјетска начела. Пјесник мисли да смо састављени од таквог материјала који нас осуђује на вјечно неспокојство и неспоразуме са нама самим, као и са другима око и изван нас.

Ови неспоразуми нијесу искључиво ствар човека, већ цијелокупне природе која се понаша по законима општерг и тоталног рата. Свако једно у себи је раздијелено на два различита пола који се међусобно хрву и супротстављају. Његош се овдје, донекле, приближава дијалектичком схватању процеса, борбе и јединства супротности. Тако да није само ријеч о класичном дуализму који се односи на генерални сукоб између духа и материје, или материје и форме у Аристотеловом смислу. Ради се о томе да су за Његоша све ствари без изузетка постављене тако да се у њима јавља космичка тенденција раздијелености и нејединства. Оне су већ својом egzистенцијалном позицијом у себи раздијелене и опет као такве постоје појединачно и упосебљено. Унутар сваке посебности води се рат између супротних принципа. За свијет у цијелини пјесник каже:

„Он је састав паклене неслоге“

Дакле, не влада неслога само у односима између „духа и тијела“ или моралним категоријама „зла и добра“. Његош говори о конкретним стварима и њиховим конкретним садржајима који стоје у односу истовременог јединства и разлике, хармоније и дисхармоније. У његовој визији природе ратују не само „душа и тијело“, већ и „зима и топлина“. Води се перманентна борба у свему што egzистира. Тако се међусобно боре „дјетри с вје тровима“, „живина с живином“, „човек са човјеком“, „днени са ноћима“. Борба се обично никада не завршава, а када се доврши то обично испада на штету обадвије стране.

„Волна волму ујасно попире, О бријег се ломе обадије“

Коначно све што постоји органичено је и трпи неки притисак или је оно само то које притиска. Утржавањем је увијек обострано, док је условљеност и међузависност општа. Ни тирјани нијесу поштеђени тиранијама:

„Се’јет је овај тирак тиранину“

Све је тако дато да трпи утицаје и ограничења, прије свега од онога што му је најближе и најсродније:

„Нико срећан, а нико довољан, Нико миран, а нико спокојан“

У тумачењу ових стихова, дакле, треба поћи од претпоставке да Његошева дуалистичка слика у односима „душе и тијела“ није случајна нити органичена на традиционална учења у овом погледу. Кад говори о рату и непријатељству појединачних елемената или стихија, пјесник то узима у једном глобалном значењу и виђењу свих ствари у природи, а не само „душе и тијела“. Борба је израз правила понашања свих природних елемената, она изражава суштину и процесуалну страну свијета у цијелини. Отуда овај дуализам има нека својства спонтане дијалектике и дијалектичког поимања супротности у структури сваке конкретне појаве. Код Његоша се не боре ствари и појаве једне са другима, већ и са самим собом што указује на тенденцију дубљег дијалектичког схватања разлика у јединству и јединства у разликама. Тако, кад говоримо о Његошевом дуализму морамо увијек имати на уму да то није дуализам старог кова, већ би се прије рекло спонтана дијалектика која иако није доведена до потпуног научног схватања свијета, а оно у суштини има одлике дубоког мисаоног захвата у смисао и значење природе, друштва и човека. Може се рећи да Његошева слика природе чини прелаз између класичног дуализма и модерног дијалектичког схватања свијета, што потпуно одговара условима и времену у коме је пјесник стварао.



будимир дубак

конопац

Чујем како из далека допире мајчин плач. Ја нећу да она плаче, ја трчим, трчим. Јасноћа њеног плача ме води. Долазим до нашег имања. Боја скорјеле крви превукла је воћњаке. Лишће је пунс земље још прије сједињења с њим. Птичурине даху по оградама, из даљине, док трчим, личе на црне главе коља. Након много дана приближавам се старој кући. Гоје присуство одсијенца главе кољу. Зне се уз врисак пену у небо, и као птице, у кљуновима, од носе комаће мајчиног плача. Све се счишава. Иза мене остаје пејзаж долазеће смрти. Додирем старинску кваку. Прислањам ухо уз врата иза којих допире и тутањ, и кикот, и стењање, и вриска, уједно. Значи, све се то мени, онако из даљине, објављивало као једна — као плач моје мајке.

Жрњо отварам врата, не бих ли је живу затекао. Утрчавам у њену собу. Гледам. Мој покојни брат бјеше полуиди, отац и мајка су се рвали с њим по соби, преврћали му муке, сваливали га у кревет и дозивали бабу да донесе конопац, да га вежу. Он им је измицао, ујео их за руке, хватао се за нгу од кревета и сав се омотао око ње. Кад би га они отргли, превали му руке, усправили га и гурнули у постељу, он је, савладал, поражен, осуђен у нечему што није поћено никаквом намјером, болно плакао, чупајући себи крсу, и гресући се по лицу. И ја запљаска кад видјех шта ми од покојног брата отац и мајка раде.

Влакним очима гледам сам призор. Он је титрао у некој непопознатој и магли, исто као што су ми се и дани дјетињства, које сам овдје провео, и које сам покаткад покушавао да дозном у сјећању,

јављали као расквашена слова уја ковог писма, које сам са прозора ове исте собе гледао како нестаје, на киши. Кад је мајка то писмо пронашла, било је претворено у комаде и у плаву маглу рукописа, маглу што се подизала из простора разливених, ишчезлих линија. И, у тренутку кад сам по први пут успио да се сјетим неког детаља из мог давно покопаног живота, ја осјетих да је цијела ова соба била само размакнути простор писма, којег више нема. Учини ми се да ствари ове собе обавија оно нејако плавило, и да оне личе на расквашена слова, која су читљива само капица воде које се упиле у њих. Чинило ми се да све то гледам по први пут, и да сам лишен могућности разумијевања свега што мој поглед у овој соби захвата. Јер и ујаково писмо сам увијек гледао први пут, и увијек сам гледао са прозора како кишне капи растуру његова слова. Знах и то да сам дуго вјеровао да то писмо није нестало, већ да мора бити отјеловљено у неком поретку ствари, можда баш ствари ове, мајчине собе. При том увјерењу остајем и сад, након много дана размисљања о њему. Али, није вријеме да се задржавам на оном што је тако далеко од лудила мог покојног брата, и од намјере мојих родитеља да га свежу.

Можда би било боље да некемо од њих помоћном, помислих, али не одолјивост загонетке на коју ми је личила ова соба, није ме дала да се помјерим с мјеста, и да одвојим поглед од ових ствари, као да сам у њиховом поретку хтио да нађем смисао писма, над чијом затурешношћу је, сјећам се, мајка дуго јадиковала.

Примјећивао сам да је цијело по-

кућство било прислоњено уза зид, и да је у том положају сасвим неупотребљиво. Уосталом, виђало се да нико није ни покушавао да га употреби, нити пак да прикрије ту немарност. Очигледно је било дакле да овдје већ дуго нико не улази, да свјежи мириси људског даха и тијела нијесу надјачали воњ трулежи, мемле, и патице. Виђело се да је соба дуго била заклучана, можда чак и закована,

да би сигурно био спријечен да уђе у њу онај ко не би одолио искушењу. А знајући мајчину присност са свикнутим простором и стварима, знајући како у њену душу једанпут утиснута обичаја више никад не бришу траг за собом, чак и кад одлазе иза границе њеног погледа, и опипа, био сам сигуран да је соба била затворена само због ње. Да ли је лудило покојног брата учинило да се поново отвори, да поново прогледа та заборављена соба, то ослијепљено око наше куће? Питао сам се, исто као што сам се питао зашто је соба опште и затворана. А можда је покојни брат ушао кроз прозор у њу, и, тамо полуиди?... Могао сам дуго тако да нагађам. Али, једно је сигурно: да сицији разједају дрвену таваницу, и да риђи прах пада по стварима, затрпавајући их. Гледам једну бесповратну расквашеност ствари, гледам како нестају шавови и границе међу њиховим обрисима. Риђи прах са таванице сипа, као давна киша по ујаковом писму.

Наједанпут у соби постаде тише. Отац, мајка и покојни брат, промукло су дахали на кревету. Сви смо гледали како нестају ствари наше собе. Брата је попуштало лудило. Почео је да се осврће око себе. Чини ми се и да ме зовнуо, али сипање праха је већ било то-

лико гласно, да је надјачавало све шуме у соби. Тада је брат почео да виче, али се више није о-браћао мени, већ мајци. Писао се, изгледа, да није он изабацио ујаково писмо на кишу. Потом је почео да вуче мајку за косу. И ја видјех да она није више млада, и да је одсјекла плетенице. Отац је узалуд дозивао бабу, да дође са конопцем за братово лудило.

Већ је падала ноћ. Једини прозор на соби, лично је на црну слику. Били смо уморни и постанли. Само су сићушне звјерице неуморно прежвакавале таваницу, погледајући одозго на нас, као на помјерајуће ствари, које би требало затрпати. Знали смо да нам нема спаса, ако се баба не врати.

Отац и мајка су викали, викали, па умукли, безнадно очекујући бат бабинићих корака. Полуидијни брат најзад повика. Ријечи које је он изговарао биле су за нас неразумљиве. Но он је говорио сигурно, као да наузет зна те ријечи, које су неразумљивије и од самог њу-тања. Па ућута. Блистале су му очи, бацајући неку свијетлу пругу олакшања по цијелом лицу. Онда се спусти са кревета и раширених руку закорачи по соби. Један стуб праха му се разли по коси. Ишао је према вратима. Отварао их је, да баба уђе.

Бабина рука, испреплетана модрим чворовима вена, прва уђе у собу. Чврсто стегнут конопац је виско иза ње. Тада се брат саже, дохвати слободан крај конопаца, и уведе бабу.

Корачали су полако, претходно испитујући сваку стопу патоса, као играчи на жици, која је, истина, била прашњава, и широка. Али, ја тада видјех да баба нема

очију, и да је за слијепца цијели свијет, једна бескрајна, од једног до другог мрака разапета, жица. Прихјећивао сам да се конопац међу њима час затезао, час опуштао у титрави лук, али и да је постајао све краћи. Њене руке су путовале по конопцу, као што су они ходали несигурно по жици па тоса. Приближавале су се руке јед на другој. Најзад се спојише у чврсти стисак. Чворови бабинићих вена бивали су све модрији и већи, а сипах мог лудог брата, све пространији и дубљи.

— Пуст ми руку, ено разбоја, рече баба. Пуст ми конопац, ено разбоја, рече баба, и хукну снажно у већ ослобођену шаку.

Брат се врати у кревет, и заспа. На кревету, крај њега, сједијели су отац и мајка. Полако их је затрпавао прах са плафона. Нико више није проговорио ни ријеч. Сви смо гледали у бабу.

А она, препознавши облик разбоја, дуну још једанпут, али сад више не у своју шаку, већ у разбој, који под дебелим слојем праха бијаше добио сасвим друго блик и величину, који су били природни само за слијепца, или за неко велико, искривљено, огледало. И, уопште, све ствари су из тих ровова од прашине, дјеловале као предмети под снијегом, гдје бијела избочина говори о присуству оног, против чијег облика је у непрекидној звјери. У том часу, створи се лијева од прашине, који баба ошину конопцем, и који ишчезе. Тада се указа једини јасни предмет у соби, као што се ствари, у прољеће, поново враћају на своју мјеру. Ва баба узео конопац објема рукама, и поче да га расплиће са оног краја који је малочас држао у руци мој

брат. Сјетих се да је мајка тако држила своју плетеницу и чешила се уз реско пуцкетање вла си. И поново погледах мајку, која бјеше кратко подишана, и оца, који је кретио до ње, са косом про сутон низ рамена. Скрушено су посматрали шта баба ради.

Сасвим расплетен конопац она је увукла у разбој, чије зујање се ми јешало са шкрипом звјерићих сје кутића. Баба је ткала зид. Зид је већ додиривао плафон, кад схватих да је соба сасвим преграћена, да је сасвим чиста, безгласна, али и да још увијек посједује своју пређашњу величину.

Ту је још увијек све стајало не-такнуто. Ту је још увијек стајао и кревет. На њему се будио брат. Баба је тумарала по соби. Брат је устао са кревета, извакао зелено сандуче испод њега, извадио мајчине одсјечене плетенице, и пошао баби у сусрет. Срели су се код новог зида, који је откала баба, да нас не покрије прах. Она је дохватила слободни крај плетенице, стегла га чврсто, да се не размрси, и полако повела брата међу затрпане ствари. Оне су биле са друге стране зида, према којој су и баба и брат већ били окренути.

Чули смо како они усут, хођајући по својој жици, изговарају оне исте, нама неразумљиве ријечи. И, још се чуло са друге стране зида, како прах по њимим раменима сипа, као да баба сједи за разбојем, и зид за наше спасење тка. Звучи су бивали све тањи и тањи. Кад се све утиша знао сам да тамо нема ни сипања, ни плафона, ни ствари, ни њих. Знао сам да се све претметнуло у прах, и тишину.

Истина, и овдје је било тихо. Ту тишину је нарушио само мајчин плач, кад ме угледала, ту, у њеној соби, како стојим.

IMPRESIJE ZVANE TERASE

Stojimo u izvorima svojih izbušenih soba i klanjamo se tridesetoljetnim terasama. Ponekad se zamislimo; kakve su to misli što nas tu, na pragovima studentskih soba, obdavaju s naprom. Ako pokažemo blago protivljenje svojoj raztrzanosti misli to nas pottsjeti na pentranje stepeništem punim pikavaca.

Ovdje, medju zagušljivim i iscrtanim zidovima može se birati samo izmedju dvije mogućnosti: samog sebe i igre sa drugima. Tražiti izlaz izmedju sjenke i pomičnog predmeta. Obično ja i moja soba i još poneko smo nekakav nesretni splet koji se čini kao dobro uvježbana bolest.

II

Jutros kad sam se probudio učinilo mi se da sam u svom razmišljanju bio u pravu. Tako mi se samo ponekad učini.

Pogled na blokove. Obično naliti na pokušaj da se udje u sobe svojih sadašnjih i budućih prijatelja. Zajedničko svima je — jednostavnost. I jednoličnost. Sve to daje osjećanje koje je van naše moći objašnjavanja.

Za spregu zidova, nas, bezbojnog veša po terasama i potrebe za mirom može se reći da je naša i svačija.

III

Veče! Sva svjetla treba pomnožiti sa tri. Ipak je teško izbjeći samoću. I dozivajući glasovi i otupljena muzika su deo nas.

Tačka. Kvadrat omedjen i omogućen bolničkim lusterom. Monotonija koju jedino prekidamo mi. Ponekad uspješno. Bez prisustva tu — ti ne postojiš. Teško je za sve to upotrebljavati "prejake" riječi. Ovdje je teško biti i poeta. Najteže je biti posmatrač sivih blokova.

Ako poželimo jednostavnost sve može biti pomalo blistavo. Ponekad treba igrati i cimerske igre.

One mogu da liče na dječje, sve dok se ne zaželimo sebe, svoje samoće sa pogledom na terase.

I u nama se rodi želja — biti prolaznik, sjenka što luta.

ZARKO Šigoja



MLAD JUNAK

Pot nas je peljala kar naprej ob železnici, na kolodvoru srečanje z grupo mladih delavk z rutami in vedri, bile so nasmejane, zelo odprte in srčne, a ne po babje agresivne. Med kretnicami smo bili nekoliko nerodni in preplašeni spričo vseh mogočih kovinskih zvokov, ki jih mojster železničarskega poklica pozna kot materino govorico, tako da se mu nikoli ni treba neumno ozirati, ali ne prihaja vlak. Skupina delavcev, ki je opazila našo nerodnost, se je dobrohotno in na svoje znanje kovinskega jezika ponosno zasmejala. Nekdo je zaklical: "No, mašinsti že niso."

Nekaj sto metrov naprej, že zunaj postaje in na odprti progli smo se srečali z junakom.

Tako še bolj od daleč je bil videti kot akrobat, vrhovodec, izlivač: mlad junak. Ni hodil med pragovi. Gibko, zelo uravnovešeno je stopal po enem samem tiru, visoko gori na grobem sivem nasipu, zgajenem, sončno luč blesketajočem tiru. Kot umna, ponosna zver v svojem lovišču. Stopal je ne da bi gledal pod noge, že od daleč nam je zri naravnost v oči in se nam pokazal nepojmljivo plemenito. Temno modra delavska uniforma je sijala neko višjo čistost. Hlačnice do peti in široko shojeni čevlji so ga napravili v gležnjih in stopalih stabilnega kot kamnito mizo in prožnega kot pero. Tako je hodil in se nam približeval, na glavi mu je vnic čepel kačket z rdečim znakom, v levi roki je sproščeno in skladno z vratolomno in zaslužno hojo nihal kladivo s podaljšanim motno lesenim toporiščem, desnico pa je kakor da vsemu svetu in vsaj zgodovini navljub, prav res, zabil globoko v žep. In tako!

Stopim mimo nas, po gosto razpredenih tirih in progah zdajci in že takoj nato drviljo v vseh smerih kompozicije in posamezna vozila, gorostasna, hrumeča, pojača, tuleča, vreseča, nevarna vsekakor. Ta pa gre po svojem svetu in vse obvlada in z vsem svojim bitjem zastopi sleherni najneznatnejši odtonek v govorici kovinskih zvokov, gre in zgrozim se, ko stopi mimo mene, a me prezre, vendar ne žaljivo, marveč zavedajoč se svojega junaštva.

In kaj sem videl v mlademu junaku? Njegov obraz ni mladenič, mož je v letih, njegovo bistvo, obvladovanje tega sveta in stopljenost s tem svetom — to je vedna mladost in junaštvo. Mož je v letih — in prav vsa ta leta so iz njega izmistrila mladega junaka. Vse to delo med progami in tiri, premogom in napisi, transporti in pogoni, paro in remontu, nafta in mašine — vsa ta ukročena moč.

Marko Švabič

primož žagar
utapljanje v liriki



NUJNI DIŠPEČ SKUPINE ZA STRIPSKO ANIMACIJO

NAROČILNICA

SREDI JUNIJA BO V ZALOŽBI KULTURNEGA CENTRA IZŠLA KNJIGA STRIPOV KOSTJE GATNIKA Z NASLOVOM "MAGNA PURGA" (DANES IN NIKDAR VEČ), NA 70. STRANEH GIGANTSKEGA FORMATA (GLEJ TRIBUNO), NA KVALITETNEM PAPIRJU IN V POLTRDIH PLATNICAH BODO OBJAVLJENI NEKATERI OD NAJBOLJŠIH STRIPOV, KAR JIH JE UGLEDALO LUČ SVETA PRI NAS, MED NJIMI DVA (SKUPAJ 24 STRANI), ZA KATERA STA TEKST NAPISALA SAMA MILAN JESIH IN MARKO ŠVABIČI VSE TO, SKUPAJ Z BARVO NASLOVNICO DOBITE ZA 30 DINI? KER NAKLADA ČISTO ZARES NI VELIKA, TOPLO PRIPOROČAMO PISMENO PREDNAROČILO (VPLAČILO VNAPREJ ALI PO POVZETJU) IN SICER POTEM SPODAJ NATISNJENE NAROČILNICE (ALI TUDI Z DOPISNICO NA NASLOV TRG OSVOBODITVE 1/II).

Podpisani(a)

naročam knjigo stripov "Magna Purga" — danes in nikdar več", po ceni 30 din. Plačal(a) jo bom takoj/po povzetju. Moj naslov:

Podpis



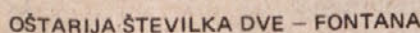
Toda marsikje je bilo drugače in je danes sploh drugače. Omejil bi se na naše najbližje področje, na študenta samoupravalca, katerega osnovni položaj v družbi predstavljajo pravice in dolžnosti, ki pa enotno izhajajo iz samoupravljanja. Danes družba diktira pravice in dolžnosti, toda naš študent pljuva na samoupravljanje, nanj

Doklej bo ostajalo samoupravljanje papirnato geslo množic in življenje posameznikov?

Dandanes si vse bolj prizadevamo, da bi postala kultura resnično last vsega ljudstva, odraz njegovega ustvarjalnega delovanja. Pogoj, da lahko neko stvar občudujemo, hkrati pa poskušamo najti in odpraviti nepravilnosti je, da to stvar poznamo. Poznamo pa jo lahko le, če bomo neko stvar preštudirali, se vanjo poglobili – skratka, če nam bo danes primerna vzgoja. Ta se začne v družini, med prijatelji, v okolju, v katerem otrok dorašča, v družbi, ki mu pomaga, da se razvija v zrelo in celovito osebnost.

Naša kultura, to smo mi. Mi v svojem položaju na zemlji, v nekem času. Mi, ki si kulturo nas postavimo predse, se zagledamo vanjo. Mi, ki nam je naša kultura všeč, živimo zanjo, z njo; želimo da raste, se razvija, spreminja. Mi, ki nam ni vseeno kakšno kulturo nam nudijo, kakšno kultura se razvija, kakšno kulturo sprejemamo.

Nekega prav lepega večera sta se naša kolega zamislila nad prav čudno rečjo — nikjer ni bilo videti niti enega samega samcatega študenta. Le kje so — sta se spraševala in bi se to še danes, če ne bi prišla mimo prav prijetno pokajena



OŠTARIJA ŠTEVILKA TRI – RESTAVRACIJA HOTELA OREL

Tukaj morata reporterja nekaj malega tudi priznati, drugače bi ta zgodba nosila povsem drugačen konce. Jedilni list je relativno – pomen te besede nekateri že preveč izrabljajo – hitro na mizi, ki pa je, za razliko od nekaterih drugih kvalitativnih lokalov, že pospravljena in očiščena. Tudi naročene jedi hitro prispejo in to še tople. Pijače niso valjeni nositi v obrokih in natakarji prične pri sedemnajsti ali osemnajsti

družbica, ki je zapela tisto staro, staro pesmico: „Oštarija številka ena, trabumci-bumci-bum...“ „Aha,“ sta rekla oba kolega in se pogumno spustila na sled študentskih žejnih grl.

OŠTARIJA ŠTEVILKA ŠTIRI – RESTAVRACIJA NOVI SVET

Ker so v vseh sobah Novega sveta Študentje redni in pogosti gostje, smo povprašali vodjo strežbe Kristo Kek, kakšni gostje so študenti.

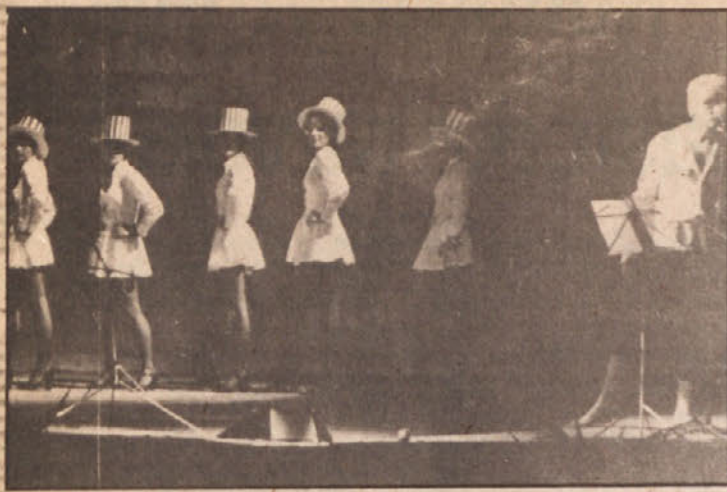


IN KAKŠNI SO ZAKLJUČKI?

In kakšni so zaključki obeh reporterjev? Obstaja danes model študentske gostilne, obstajajo študentske jilače, študentska prehrana?

pravzaprav študent? Ves tisti romantični pridih študentstva je odpadel in je pred nami še šolarček na malo višji stopnji? I!

In če ni takšnega ideala študenta, kje naj najdemo takšen idealen lokal? **BOJAN PEČE ŽARKO GOLOB**
Študentski lokal?



renesansa mladog
kazališta u istri

cabaret za usnulo kazalište

Kazalište je nepatvorena mijena trenutaka zbiljskog u prividu. On pak drhti životom. Ono što je od značenja to nije vječni život, to je vječna živost (Nietzsche). Mehaničare jeftine melodrame varalice životnosti života, ma pod čim se krili, izopćimo iz nezagađenog — ono još postoji.

Potaknuti obavješću kolege novinara »Glasa Istre« Daniela Načinovića da u Labinu netko budi jednu usnulu muziku i to s kampanela, pošao sam ušiti uvidati. »Cabaret za vas« scensko-likovno-glazbene grupe »Labinski dogovor« gledao sam na Drugoj smotri amaterskih kazališta i kazališnih scena Istre, Hrvatskog primorja i Gorskog kotara u Novigradu. Potom, u Labinu razgovarao sa piscem, redateljem i glumcem-vođom grupe Valentom Zdravkom Vihtelićem.

PRVO O PREDSTAVI LABINSKOG CABARETA

Od šarenog zabavnog kazališta cabareta Vihtelić zajedno s dvadesetak istomišljenika zadržava mnoštvo revijalnog cirkuskog plesa i glazbu. To on čini tako da sve naliči malo na spektakle »Crazy Horsea«, ili bilo kojeg drugog bjelosvjetskog noćnog zabavišta. Grupa lijeponogih labinskih gimnazijalki pleše u ritmu popularnih i »vječnih« melodija, načinom turističkih ruskih baleta na Kazačok-temu, ili marširajući uz »one lijepe pjesme koje su nas budile nedjeljom jutro«. Sve je to na granici parodije, čiste sprdnje i tragikomičnog — slijedi tekstualno. To je angažirano i protestno Lennyevsko u »mazohistički pretjerano iznošenju svoga sebe« (V. Vihtelić) i satirično šašavo poput »Buldožera« npr. Dva lika u ulozu vlasnika ovog cabaret-cirkusa pričaju pred mikrofonima i pjevaju. Groteska i šala, tuga i zbilja glume se pred velikim oslikanim platnom s baroknim ložama jednog »velikog kazališta«.

RAZGOVOR S VODITELJEM

SL: Što predstavlja grupa »Labinski dogovor«?

»Stvaranje grupe s podnaslovom Scensko-likovno-glazbena grupa značila je spontanu potrebu ljudi koji se bave ovim načinom umjetničkog izražavanja; scenom, likovnim i muzičkim načinom. Težilo se ostvariti nešto čemu bi svakom dao nešto svoje.«

SL: Ipak je to ostvarenje prvenstveno scensko?

»Da. A i to jest jedini način da svi budemo okupljeni.«

SL: Vi ste u stvari jedino, racionalizirajući ih, istakli u ovom nazivu kazališne komponente koje posjeduju svako kazališno djelo. Da li je to samo zbog toga što

odvojeni kazališni čini žele biti autentičniji, autorizirani?

»Upravo tako. No, u početku smo željeli i ostvariti — u našoj prvoj predstavi koju smo radili, »Scenski prikaz br. 1« (1975) — to da, recimo, na pozornici za vrijeme nastajanja teatarskog čina nastaje i scenografija. Tako isto i glazba koja raste i nastaje zajedno sa odvijanjem predstave. U pronalaženju načina uravnoteženja tih elemenata pokazalo se da još ne znamo dostatno o teatru, da u cjelini stvorimo tako nešto. Vjerujem da ćemo se ovakvom radu ponovo vratiti.«

SL: Što ste još osim spomenute predstave od 1975. na ovamo učinili?

»1976. smo u ambijentu noćnog bara uradili predstavu »Cabaret« uvidjevši da nam je kabaretnost tog ambijenta i ljudi u njemu vrlo odgovarala. Od tada težimo i kabaretskom izražavanju. Kasnije smo još napravili »Utvare početka« po mom tekstu, kao uostalom i sve ove prijašnje. Zatim još jedan monolog, opet s okusom i mirisom kabaretskog.«

SL: »Labinski dogovor« djeluje samostalno. Kako ste organizirani?

»Grupa ima 32 člana: srednjoškolce, studente, službenike, radnike, slikare i jednog osnovca. Materijalno smo minimalno potpomognuti od općinskog SIZ-a kulture (u ovoj godini 4.000 din. dotacije) koji i sam loše stoji. Radimo u ateljeu jednog od članova naše grupe, slikara Zdravka Milića.«

SL: Opredjeljivši se za kabaretsko, rekao si da želite u Labinu osnovati cabaret-teatar koji bi imao stalan tjedni program?

»Takva je vrsta teatra i u Jugoslaviji rijedak slučaj. Ne želimo u klasičnom smislu ostvariti takav teatar, u smislu recimo, nama poznatih pariških ili praških. Težimo da predstava koju ostvarujemo posjeduje individualnost, posjeduje živost — formu koja nama odgovara. Ne razmišljajući previše o tome, ovo je izraz našeg bića. Stoga ka želimo stalno raditi u vlastitom prostoru.«

SL: Zašto ste se odlučili za takav izraz. Da li on odgovara i ovoj sredini, ako već odgovara vama?

»Izgleda — i te kako odgovara. Mi nismo pali s neba, već smo izrasli ovdje.«

SL: Do vas — kazališna »situacija« u Labinu nije postojala. Vi ponovo vraćate kazalište u ovaj kraj?

»Nakon poslijeratnog zaleta razvoja KUD-ova, koje je bilo kratka daha, sve se uspravilo. Postojali su neki vidovi kazališnog života. Fešte nedjeljom jutro na trgu, gdje se dešavalo spontano kazalište u kojem se pjevalo, plesalo. Onda tradicija maskara — posebno izražena u nedalekom mjestu Nedešćini. Na cijelom tom pučkom kazališnom mi gradimo naše kabaretsko, ono pak sadrži nekakvu nadkabaretnost, cirkusnost. Radimo punu i dinamičnu scenu, scenu koja je u isto vrijeme životna, renesansna. Način interpretacije (satiričnost) je reakcija na ono što nas okružuje. Ovakav je izraz prihvaćen ovdje, a nastavimo li, morat će zainteresirati bilo koga tko se bavi tim, i publiku bilo gdje.«

SL: U ovom istarskom trokutu, osim vaše grupe, postoje još neke koje su se stvarale i još se stvaraju u sponoru s vašom. Možeš li objasniti ovakav razvitak upravo u posljednjih par godina?

»Bilo je do sada nekoliko kazališnih pokušaja amaterskih kazališta u Puli. Ne znam što je sada s njima. Postoji folklorni cabaret »Marco Garbin« pri Talijanskoj uniji u Rovinju. Nešto slično se radi u Poreču i Pazinu. Osjeća se nekakvo bujanje i rast, izgleda, na osnovu pučkog kazališta, buđenje, barem ovog vida kazališta koje dugi niz godina uopće nije postojalo. Vjerojatno to proistječe iz opće potrebe za kulturnim sadržajima, povećanjem standarda, željom da se čovjek kreće, izlazi iz kuće, da »tutnja« u vremenu. Onda je ova situacija izraz tog »tutnja«...«

radovan marčić



foto: popović

crvljive šljive nisu obećanje kritika glazbene kritike

Glazba za vaš odmor, glazba namijenjena radnim kolektivima, glazba za prikrivanje seksualne djelatnosti (vidi pod podstanar), filmska glazba, revolucionarna, kazališna, svadbena, terapijska, pogrebna, ona za slušanje, ples, glazba za jutarnju gimnastiku — sve su te protežnosti tvorevine kojom je i u kojoj je čovjek u svojoj povijesti potvrđivao ili pak dokidao vlastito otuđenje. U doba masovnih medija, kulturnih masa, masovne kulture, ova protežnost glazbe poprima neslućene razmjere i postaje značajan faktor u kreiranju ljudske svijesti. Naravno, to je to vidljivo među mladim konzumentima budući da su predmeti njihova užeg interesa relativno, ali pak sasvim mlade, glazbene vrste (jazz, šanson, rock itd.), koje su još nedovoljno istražene bilo u sociološkom ili ideološkom smislu.

Tu negdje počinje uloga glazbene kritike na kojoj, očito, leži velika odgovornost. Ovak, u nas, još uvijek pionirski posao pokazuje naginjanje ka oponašanju nekih stranih uzoraka kojima je jedini cilj glazbene kritike propaganda, ili pak senzacionalističko podhra-

KRITICARI — INSTITUCIJE

Da bi shvatili protežnost njihove »kritičke misli« pokušajmo najprije definirati prostor u kojem su djelovali ili pak još uvijek djeluju. Stavimo na počasn mjesto preminuli »Omladinski tjednik«, koji je u jedno bio i prostor jednog drugačijeg djelovanja nego li je ovo koje nam nude danas. I ako ni jedan od dvojice ne pokazuje neku lole razvijenu muzikalnost, u doba spomenutog tjednika, jedan od njih poznao je da, barem polazeći sa stajališta sociološkog i ideološkog gledanja glazbe, ima što reći. Radi se o vrlo dobrom osvrtu na festival revolucio-

narne i rodoljubne pjesme i poezije. No, nažalost takvi su trenuci kod njega, a još više se to odnosi na njegovog kolegu, bili i ostali rijetki. Ljudi tako u izvjesnoj dobi svoga života puste trbušine, ostore, i sačuvalu nekadašnju britkost i angažiranost tek kao uspomenu na, i ne tako daleko, prošlost. Već sam popis listova i ustanova u kojima su radili, ili gdje djeluju u trenutku dok ovi pišem, pokazat će od čega su sve oboljeli i kamo to idu neprikošteni šefovi naše glazbene kritike. Podlimo redom: bivša »Tina«, »Polet«, »Slobodna Dalmacija«, nulti broj buduće »Seve«, »Oko«, »VUS«, »Start«, »Vjesnik«, te najposlije u emisijama RTV Zagreb. Spomenuti su novinari u većini navedenih listova, uz određene permutacije, pojavljuju kao redovni suradnici.

Sram ga bilo tko pomisli da zbog ove rasprodanosti trpi kvaliteta članaka da dolazi do površnosti i stvaranja klišeja u pisanju i napokon nužno do podjele teritorija na sektore: ti ćeš tu a ja ću tu... Grdno se vara tko misli da se glazbena rubrika može obogatiti sadržajima kao što su na primjer tzv. »klasična glazba«, kulturno umjetnička društva, teorijski članci, itd. Ma ni govora, budući da se na dvije kartice ne može reći ništa, treba jednom čovjeku dozvoliti da potroši deset. U protivnom bi troje različitih ljudi u nekom listu moglo o istoj temi pisati na tri različita načina, a to bi samo dovelo do konfuzije kod čitalaca. Zar je zbog neke dijalektike mišljenja vrijedno zaklinuti nekoga, recimo za duplericu o Dediću, ili pak za duhovite opaske o vlastitoj načitanosti, preostalim količinama jela i pića na prijem u glazbenike i novinare (ovo posljednje vjerojatno ide u prilog informativno-edukativnom djelovanju glazbene kritike — vidi pod trbušina). Svaka pomisao da glavni razlozi ovakvom navodnom osvježavanju tiska leže možda u narcisoidnosti sublimacije ili pak u žiro račun, samo je ouka ljubomora.

UGLAZBITI GLAZBENU KRITIKU

Kako je razlog postojanja glazbene kritike prvenstveno u njenoj edukativnosti, rušenju idola i razobličavanju praznih shematiziranih glazbenih formi nasuprniht artizmom i vanjskim efektima, zatim u

egocentrični mediji

Dominantno u kulturi, i umjetničkom ukusu našeg podneblja i danas, formirano je unutar uskih krugova građanske sredine nakon Modernne, jačanjem kulturnih veza sa svijetom, zapadnom Evropom ponajprije. Ta (malo)građanska kultura stoji pod znakom teatraliziranih, ritualiziranih kulturnih manifestacija, negdje unutar neoklasiističkih sadržaja ukusa, masonski zatvorena, sa vrhun- cem u krležijanskom teatru i Kovačičevoj arhitekturi.

S druge strane, kultura sela, temeljena na folkloru, iako po strukturi daleko demokratičnija od građanske, nije se uklopala u kanone građanskog prijeratnog ukusa. Naš prijeratni grad s neutjecajnom radničkom masom, kao i selo ili provincija, u medijskom smislu, bili su mala i potpuno zatvorena »sela«.

S poslijeratnim društvenim promjenama, građanska koncepcija kulture ostala je o-bezglavljenja. Provincija, do tad zatvorena, počela je naglo gravitirati ka gradskim centrima; u prvi plan, kao vodeća snaga društva stupile su proizvodne strukture s neformiranim ukusom zbog slabe naobrazbe kao i s neformiranim kulturnim koncepcijama. Na početku procesa koji traje do danas, kultura je u svim svojim formama bila podređena raščićavanju klasnih odnosa, proizvodnom radu i obnovi zemlje. Te pojave prvi put praćene su eksplozivnim razvojem medijskih sredstava: tiskom, radijem, filmom, televizijom...

Ni ne shvaćajući to, našli smo se na svojevrsnoj svjetskoj medijskoj vjetrometini, postali smo dijelom globalnog medijskog sela.

Tako se dogodilo, u dugom i burnom, ali kontinuiranom procesu razlaganja klasnih društvenih odnosa u nas, da su mediji oslobođeni društvenih i prostornih stega, pod utjecajem najrazličitijih kulturnih koncepcija sve manje pratili onu našu, da je kultura krenula odvajanjem od osnovnih tokova razvoja društva. Građanska koncepcija ritualizirane kulture, obnovljena u formi zapadne potrošačke kulture utemeljene na zakonima »tržišta i reklamo-kracijske moći, i opet je dominantna u kulturnim tokovima. Naša medijska sredstva, razvijena do neslućenih razmjera, kao da postoje u nekom svom, posebnom svijetu. Pokušaj da se ponegdje u-manji važnost protokola, kao što su novi »pučki teatar«,

zanatsku perfektualiziranost forme umjesto angažiranog sadržaja. Televizija sebi radi jedan veliki EPP i gotovo sav njena vještina troši se na tome. »Slika može biti efikasna jednako ako poruka koja se prenosi njome ostane nesvjesna; reklama čijeg se sadržaja sjećamo, loša je reklama« (McLuhana). Tako je i e-nisija to bolja što brže zaboravimo što smo gledali. Ona je samo prividno bogata sadržajima, izvanredno gledana emisija bez ikakve društvene relevantije.

A da postoje i te kakve mogućnosti za relevantnu televizijsku medija pokazuju i neke nedavno izvedene drame, među njima i one Klarice Klarića. Ali, ljudi na televiziji ne žele svoje reklamacijske sposobnosti trošiti na pomoć mladim autorima dramskih tekstova, na primjer. Jedna od ilustracija je i stanje našeg »televizijskog« humora.

Pri ovakvom odnosu snaga, televizijske emisije za koje bi se moglo reći da su angažirane na problemima našeg društvenog razvoja i po vremenu s kojim sudjeluju u

programu i po gledanosti padaju u drugi plan.

Kamo ide naš tisk kad ga »Start« predvodi? Cemu u našem društvu služi ukus potpuno neselektivno i nekritički preuzet sa Zapada, pri čemu se čak i razina stručnosti preneseim tekstova, fotomaterijala ili karikatura svodi na licemjernu nulu? Mislim, pritom, kako redakciju »Starta« nije stid fotografiju iz francuskog »Photo«-a, sa dvije stranice, originalnu i ekskluzivnu, prenijeti na o-smisni svoje stranice, ili na naslovnoj stranici objaviti fotografiju djevojke sa naslovne strane »Playboy«-a jedva dva tjedna nakon njegovog izlaska? Da ni ne spominjemo karikature ili cijele reportaže koje zainteresirani čitatelj tjeđan ili dva ranije može naći u »Lui«-u.



foto: vesović

Prenošenjem kvalitetnih reportaža koje u svijetu pišu stručni ljudi jedamput ili dvaput godišnje, »Start« stvara lažnu sliku o vlastitoj stručnosti, poseban tip dvostrukog morala koji mu omogućava da u vlastitoj redakciji drži novinarska pisakrala nezručnjake pod krinkom ozbiljnih ljudi, a zapravo lovce na honorare koji degradiraju cijelu jednu profesiju.

To su fenomeni našeg novinarstva za koje je uvijek rezervirana rubrika »fenomeni«, bez obzira radilo se o elektronskoj opremi automobila, svjetskom naoružanju, intervjuu s fizičarem ili filmskom zvijezdom, ili jednostavno o fenomenima našeg doba, da ne gnjavimo previše. Kakvo fenomenalno znanje! Da li baš znanje? Ma, hajde... O temi s područja kojeg uopće ne poznaju novinari — publicisti tog tipa u stanju su napisati pet-šest kar-

tica, istrgnuti iz stroja i odnijeti bez čitanja uredniku. I dobiti, razumije se, stotinjak starih tisuća.

Tu negdje, uz sve ostalo, leže razlozi nepovjerenja prema novinskom mediju u nas, koji uzrokuju da se ozbiljne vrijedne novine i časopisi, npr. »Vjesnik«, »Vus«, ne prodaju i imaju vrlo mali društveni utjecaj. Što, jednom riječju, nemaju medijskog autoriteta, čime cjelokupna tiskana riječ gubi na društvenoj relevantnosti.

Kod nas su i imali »Watergeiti« smiješno nemogući. Kad novine otkriju i objave bilo kakvo grubo kršenje zakonitosti ili samoupravnog morala, to gotovo nikad ne prate i konzekvence za odgovorne osobe. Ne samo da se krećemo prema kompromitaciji jedne profesije, već činimo nemoćnim cijeli jedan medij — novinski medij. Tendencija koja stoji s osnovnim ciljevima ovog društva u dijametralnoj oprečnosti. Podržavamo privatističko i profitersko ponašanje medija kojem bi prva i osnovna uloga morala biti kritičko komentiranje i praćenje društvenog života u svim njegovim aspektima.

Kakva je tu tek perspektiva za mlado novinarstvo?

Dvije velike prevare koje najbolje ilustriraju institucionaliziranost naše kulture u nutar kazališnog medija su novi »pučki teatar« i prošireno mišljenje da glumci, pogotovo oni mlađi, nemaju što raditi u provinciji.

Novostvoreni »pučki teatar« samo je prividan pokušaj izlaska iz institucije dok ga ne prati suštinska promjena u shvaćanju teatra, odustajanje od patetike i ritualizacije kazališnog događanja, a ne samo promjena forme (prenosive pozornice) i pokušaj podilaženja nekom apstraktnom provincijalnom ukusu što sve zajedno s umjetnošću, onom klasno angažiranom umjetnošću, nema nikakve veze. To je svodenje kazališta na kazanske efekte.

Jer da u tzv. provinciji upravo postoji šansa za oformljenje koncepcije kazališne umjetnosti primjerene socijalističkom društvu rjeđici pokazuju iskustva varaždinskog kazališta. Pritom nosioci napora na izgradnji koncepcije ne mogu biti stari, glumci odgojeni unutar građanskih kazališnih institucija, već upravo mladi: pisci, režiseri, glumci, publika. »Pučki teatar« ponudio je do sada samo veselo i bezbrižno kazalište, pandan šarenom časopisnom tisku, a jedno i drugo alibi je za neangažman.

ratko bošković

na umu da je to poradi sociološkog i ideološkog pristupa (vidi pod galski šarm).

Veliku dozu mjere i dragocjene pomoći razvoju domaće glazbene kritike spomenuto dvojica pokazuju u tzv. rok-tanju naše rock kritike. Najozbiljniji konkretni prijedlog o tome kako treba pisati jeste »samo mi pišemo dobro, pišite ovako«. S druge strane svoje mlade kolege, kritičari institucije, ohrabruju opreznim uvođenjem mladaca u svoje krugove, pod uslovom naravno da pišu kao oni, ako im se svidi (vidi pod Jurica Šiftar). Na kraju kažimo još da bi za stručnost kritike, kakve pišu Drazhen Vrdoljak i Darko Glavan

(kako ste već mogli nazrijeti iz teksta upravo o njima se radi), valjalo ohrabriti svakog gimnazijalaca, no njima se dvojici imajući u vidu njihov kritičarski staž, njihovo bahato bujanje u prsa i prije svega nedostatak stvarnog znanja i muzikalnosti, ne može progledati kroz prste.

»Crvljive šljive nisu obećanje čak i ako može izgledati da imaju isti ukus kao nezrelo voće« (Antonio Gramsci — Problemi književne kritike). U nadi da ću ovim osvrtno biti konstruktivniji nego li su to oni uspjeli biti prigodom roktanja i sličnih napisa.

zvonko varošanec



KATEDRA

STUDENSKI LIST

Izdaja... Univerzitetna konferenca zveze so-
cialistične mladine na Mariborski Univerzi

Lojze Klemenčič, glavni urednik (VTS)
Branje Srčnik, odgovorni urednik (VTS)
Vesna Jurančič, sekretarka uredništva (VTS)

Politika in gospodarstvo: Sonja Ploj (VEKS)
Marjan Toš (PA), Janez Bratkovič (VAS)
Studentje in visoko šolstvo: urednik Boris
Haki (VTS), Darko Koren (VEKS), Mik Re-
bernik (VEKS), Franci Bračko (VEKS)
Kultura: urednik Bojann Peče (VPS), Danije-
la Orešek (II gimnazija)
Polona Hadner (PA), Zarko Golob, Jasna
Arko (PA)
Likovnost: Danilo Vieman (VTS)
Fotografija: Vlado Venuti (VTS)
Tehnički urednik: Marjan Hanl
Lektor: Alenka Filipančič

Katedro sofinancirajo: Univerza v Mariboru,
UK ZMS, Izobraževalna skupnost Slovenije,

Uredništvo in uprava Ob parku 5, 62000 Ma-
ribor, telefon 22-004 tekoči račun 51800 —
678 — 81846.

Nenaročenih slik in rukopisov ne vračamo.
Letna naročnina 25,00 za ustanove in podjetja
30,00 din.
Tisk ČGP Mariborski tisk, Maribor

студентски збор

Вестник на студентската младина на Уни-
верзитетот и вишите школи во СР Маке-
донија

ИЗДАВА

Новинско издавачка организација „Студен-
тски збор“

ДИРЕКТОР НАСТЕ СТОЈКОВСКИ

Уредива редакциски колегиум
В. Д. ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК
КРСТЕ ЈОВАНОВСКИ

УРЕДНИЦИ:
ЉУБОМИР КОСТОВСКИ
(Актуелно-политичка)
ВЛАДО ПОПОВСКИ
(Универзитет)
ЈОРДАН ПЛЕВНЕШ
(Култура)
АЛЕКСАНДАР АЦО ЈАНКОВИЧ
(К.И.К.С.)
ВЛАДО БОГЕСКИ
(Техника)

СОРАБОТНИЦИ: АЛЕКСАНДАР МИРОС-
КИ, ЉИЉАНА ДИРЈАН, НАУМЕ РАДИ-
ЧЕВСКИ И ПАНДЕ ДИМИТРОВСКИ
СЕКРЕТАР
ПАТОНА ЦВЕТКОВСКА
ИЗДАВАЧКА РЕДАКЦИЈА:
УРЕДНИК
МИРЕ АРСЕНИЕВСКИ
ДОПИСНИШТВО
Витпла, Прилеп, Охрид, Белград, Загреб,
Сараево, Љубљана

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА

91000 Скопје, Пиринска 66, барака 5, пош-
тански фах 484, телефони 53-015 52-208

СПОРЕД МИСЛЕЊЕТО НА РЕПУБЛИЧКИ
ОТ СЕКРЕТАРИЈАТ ЗА КУЛТУРА НА
СМ БРОЈ 32-1147 ОД 26. 9. 1975. ГОДИНА
ЗА „СТУДЕНТСКИ ЗБОР“ НЕ СЕ ПЛАКА
ДАНОК НА ПРОМЕТ.

tribuna

Izdaje Univerzitetna Konferenca zveze so-
listične mladine Slovenije — Ljubljana

Uredništvo:

61000 Ljubljana, Trg Osvoboditve 1/II, soba
86, telefon 21-280 uradne ure vsak dan od 10
— 12h

Tiska tiskarna študentski servis

Letna naročnina 50,00 din; poština plaćana

v gotovini;

rukopisov ne vračamo;

Oprošteni prometnega davka na promet po
pristojnem sklepu št.: 421 — 1/70 od 22. ja-
nuaria 1973.

UREDNIŠTVO:

Aleš Erjavec, kultura
Bojan Pirih, odgovorni urednik
Janja Klasinc, informatika
Risto Pejov, tehnički urednik
Srečo Kirn, teorija
Srečo Papič, likovni urednik
Srečo Zaje, glavni urednik
Vesna Belak, lektura, korektura

ZAČASNO VLOGO IZDAJATELJSKEGA
SVETA OPRAVLJA PREDSEDSTVO UNI-
VERZITETNE KONFERENCE ZVEZE SO-
CIALISTIČNE MLADINE SLOVENIJE —
LJUBLJANA

УР универзитетска РИЈЕЧ

Лист универзитета „Велко Влаховић“ у Ти-
тограду

Издаје мјесечно

Уредује уређивачки колегијум
Главни уредник — Јанко Брајковић
Одговорни уредник — Светозар Домазето-
вић
Технички уредник — Миодраг Глигоровић

Издавачки савет

Проф. др Момир Драгашевић (председник)
Љиљана Копривица, Владо Јовићевић, Гој-
ко Кнежевић, Проф. Илија Масловар, Ми-
лорад Бурин, Бојко Ковач, проф. др Ристо
Вукчевић, проф. Бојко Тадић, Веско Радо-
вић, Обрен Станишић, Коста Радовић, Бу-
канин Матовић, Јанко Брајковић, и Свето-
зар Домазетовић.

Редакција: Јанко Брајковић, др Јанко Го-
гић, Светозар Домазетовић, др Жарко Ка-
летић, Стеван Петковић, Драган Радуло-
вић и Милован Раонић.

Лектор: Будимир Дубак

Секретар Редакције: Миленко Вицо

Фоторепортер: Радојица Ђосовић

Стални сарадници:

Мишко Калезић, Момир Булатовић, Дра-
ган Ђуровић, Гојко Марковић, Будимир Ду-
бак, Миодраг Трипковић, Мислан Стојковић,
Миодраг Вуковић, Миленко Пајовић, Бош-
ковић Раде, Гојко Кнежевић, Радоња Бо-
жовић, Рамиза Хот, Миле Ђукић, Велибор
Поповић, Милан Видовић, Гојко Челебић,
Предраг Шофранца, Душко Обреновић, Дра-
гица Лалатовић, Вуко Шћепановић, Сади-
ка Шабановић, Велизар Брајовић, Новак
Драшковић, Здравко Вучинић, Благоје Ба-
ковић, Вера Станишић, Радомир Уларевић,
Светлана Лабовић и Чедомила Вујешковић.
Радове слаати на адресу: „Универзитетска
ријеч“ поштански фах 113.
Нижинић (81400) Телефон 22-38 (Нижинић)
Рукписи се објављују или бацају.
Преплати: Година претплата 20 динара.
Преплату извршити на „Универзитетску
ријеч“ рачун број 20800—603—1207. СДК Ни-
жинић.
Штампа НИП „Победа“ Титоград

SL STUDENSKI (1977/78)

LIST

(1977/78)

SL

тједник свеучилишног живота ср хрватске

годиште XXXII, 25/26

beograd, dan mladosti 1977.

izdaje: sveučilišna konferencija saveza so-
cijalističke omladine zagreba
uredništvo: zagreb, trg žrtava fašizma 13,
tel: 410-706 i 414-019, a pp 755

uređuje urednički kolegij:

MATO DRETVIĆ — glavni i odgovorni
urednik

ZVONKO SAKIĆ — politika

MARJAN JURLEKA — informacije

RATKO BOŠKOVIĆ — mediji — kritika

BRANKO MALES — lektor

ZVONKO VAROŠANEC — glazba

GORAN JEŽIĆ — književnost — lektor

RADOVAN MARČIĆ — kazalište

MILAN KAMENKO — osijek

SNEŽANA PONDELJAK — rijeka

ANKICA BULJAN — split

SONJA GLAVIČIĆ — grafička oprema

MILISAV VESOVIĆ — fotografija

stalna suradnja:

OSIJEK: Ljiljana Arsenić, Stevan Doboš, Da-
vor Horvat, Antun Kenda, Jasminka Marino-
vić, Miodrag Žugčić

RIJEKA: Milovan Bugarski, Ljiljana Domić,
Damir Konestra, Bernardin Modrić, Boris
Olearski, Fernando Soprano

SPLIT: Dorotea Damić, Vera Klarić, Slavica
Kuprešanin, Ante Kuštre

ZAGREB: Savo Alaburić, Miroslav Ambruš
-Kiš, Jakša Barbir, Sead Begović, Selvana
Benić, Milan Bogin, Željko Buklijaš, Franjo
Butorac, Mirsad Colaković, Zdenko Duka, Ve-
ra Đuranović, Nikola Gamilec, Danilo Ive-
zić, Branka Jasek, Zlatko Janečić, Zorica Kne-
žević, Nenad Labus, Ana Lendvaj, Viktor
Libl, Tomislav Matić, Milan Matovina, Go-
ran Mečava, Dorde Miletić, Mate Mišković,
Miljenko Muršić, Roman Nota, Damir Novot-
ny, Ninoslav Pavić, Mladen Pavković, Vesna
Popović, Zarko Puhovski, Daniel Ridički, Da-
vor Salamon, Domino Santro, Željko Stun-
ski, Katarina Spehnik, Ivo Simat, Zoran Ta-
dić, Ingrid Tomljenović, Ranka Trkulja, Zlat-
ko Uzelac, Milivoj Valenčić, Zarko Vrdoljak,
Danica Zaluški, Vlado Zimšek, Ivo Zanić
studentski list (tjednik sveučilišnog života
sr hrvatske) prvi broj »studentskog lista«
izašao je 8. prosinca 1945. (od 1. do 9. broja
pod nazivom »informativni bilten studenata
zagrebačkog sveučilišta«), zagrebački studen-
ti (središnje udruženje studenata) izdaju 1932
godine list »student«, komunistička studen-
ska organizacija tiska naredne godine ilegal-
ni bilten. savez komunističke omladine ju-
goslavije (svoj) pokreće 24. svibnja 1935
»novi student« koji uz prekide izlazi naređ-
nih godina (mišljenjem republičkog sekretari-
jata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu
sr hrvatske »sl« je oslobođen poreza na pro-
met) slog: ibg tiskara »zagreb«, preradovi-
čeva 21-23 (YU ISSN 0039—228)

student

List za društvena, kulturna i politička pita-
nja. Pripada studentima Beograda, Savezu
Socijalističke omladine Beograda i izdavaču
Univerzitetskom odboru GK SSO Beograda,
Balkanska 4/III

Prvi broj STUDENTA izašao je 15. marta
1937. godine

Pokretač je IVO LOLA — RIBAR

Ukazom predsjednika Republike druga TITA
»Student« je 4. aprila 1968. godine odlikovan
ORDENOM BRATSTVA I JEDINSTVA SA
ZLATNIM VENCEM povodom trideset godi-
na izlazenja

Uređuje redakcijski kolegijum

Mirko Arsić, glavni i odgovorni urednik
Slobodan Samardžić, društvo
Dragan R. Marković, univerzitet
Branko Aleksić, kultura, kritika
Slavica Stojanović, književnost
Nikola Kostandinović, design & tehnička o-
prema
Zoran Raljević, urednička saradnja — hu-
mor i satira

Urednički saradnici — Karel Turza Bran-
islav Radivojša

Sekretar Momčilo Jovanović, lektor Jasmina
Lovrić, fotoreporter Dragomir Kovačević, dak-
tilograf Nada Trivanović, tehnička služba
Stojan Simonović, distribucija Slobodan Na-
karada

Stalni saradnici:

Zoran Žugčić, Slobodan Kljakić, Lada Mumi-
nagić, Branko Vuksan, Radomir Sekulović,
Branka Krilović, Marina B. Nikolić, Zoran
M. Petrović, Miroslav Marković, Radovan Ga-
jić, Gordana Jovanović, Aleksandar Ostojić,
Saša Veljović, David Albahari, Aleksandar
Postolović, Branko Dimitrijević, Marina Mi-
lović, Zoran Vragolov, Branko Anđić, Milen-
ko Pajović, Milan Ristović, Dragan Svirčev,
Svetlana Pavlović, Zlatko Sničić, Dušan Re-
lić, Radomir Vuković, Zorica Aleksić, Vesna
Vidojević, Nebojša Pajkić, Zoran Solomun,
Petar Pljanović, Miroslav Prokoplević, Mi-
lovan Božinović, Momčilo Selić, Ljubomir
Kljakić, Bratislav Grubičić, Boško Živković,
Milan Duškov, Slobodan Raljević, Miodrag
Milojević, Miomir Udovički, Raša Livada,
Vladislav Bajac

List izlazi SREDOM u zimskom i letnjem se-
mestru

ADRESA REDAKCIJE:

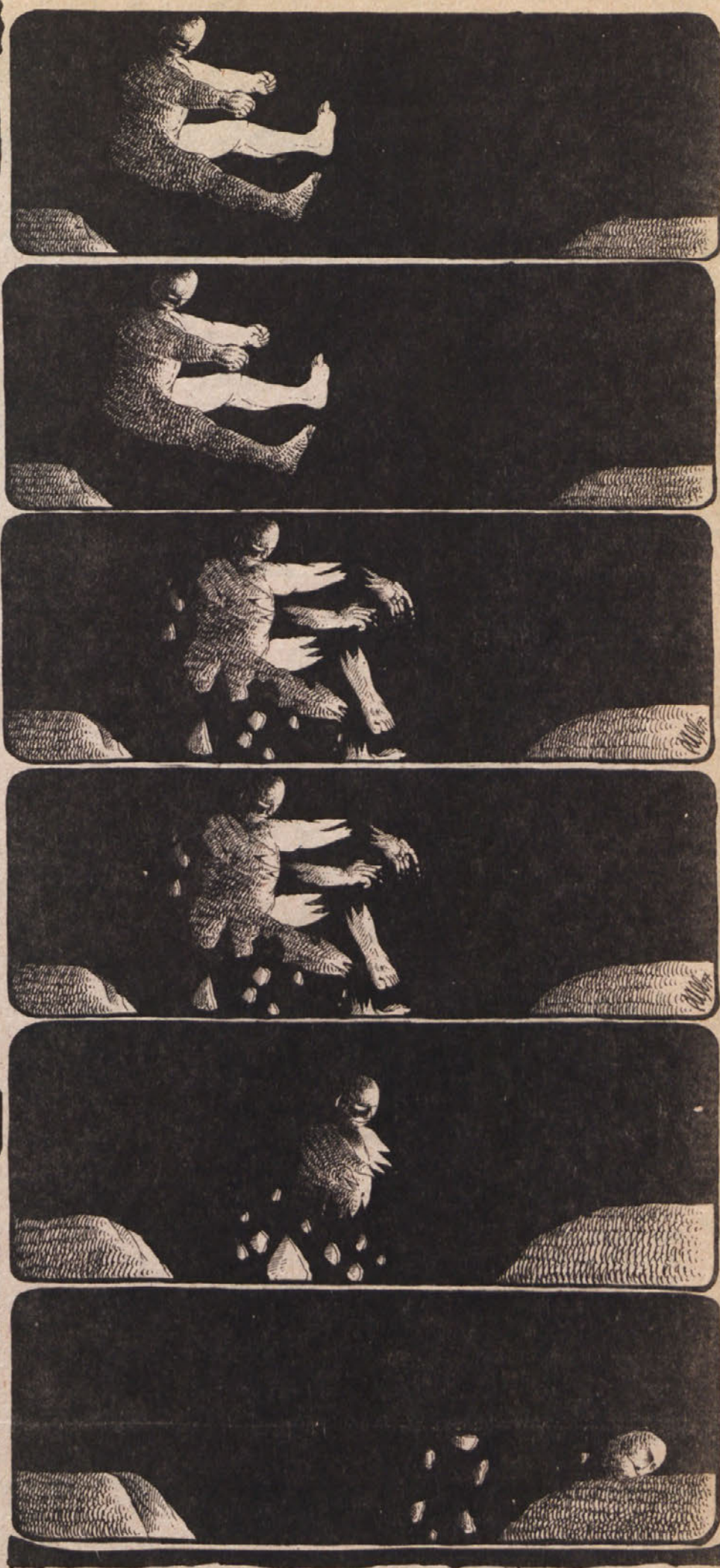
STUDENT, 11000 Beograd, Balkanska 4/IV,
poštanski pregradak 692, telefon 320-343, žiro
račun: Univerzitetski odbor GK SSO Beogra-
da 60806 — 678 — 10719 (za Student)

Štampa NIGP »BORBA«, telefon 334-531,
Trg Marksa i Engelsa 7

PRILOZI SE NE VRACAJU

Na osnovu mišljenja Republičkog sekretarija-
ta za kulturu, br. 413 — 1677 — 03 od 21.
septembra 1972. godine, list je oslobođen pla-
ćanja poreza na promet.

F.V. HOLI GRAFIČKA
N. ILIĆ SARADNJA



KONKURS

ZA PRIJEM STUDENATA U STUDENTSKE DOMOVE
CENTRA ZA ŠKOLSKU 1977/78. GODINU

1. Za prijem u studentske domove mogu konkurisati redovni studenti fakulteta i
viših škola svih stepena ako im je stalno prebivalište van uže teritorije Beograda.

2. Za učešće na konkursu podnosi se prijava sekretarijatu određenog fakulteta i
škole, izuzev studenata rekonvalescenta TBC koji prijavu predaju studentskom
domu »Mika Mitrović«.

Uz prijavu kandidati prilažu uverenje o imovnom stanju izdato od nadležnog
opštinskog organa prihoda, koje mora sadržati:
— podatke o članovima domaćinstva kojem student pripada (ime, godina rođenja
i zanimanje),
— godišnje prihode domaćinstva (od zemljišta—zgrada, samostalnih delatnosti,
radnog odnosa, penzija i sl.).
Uverenje o imovnom stanju opština izdaje na posebnom formularu koji se može
dobiti na blagajnama domova ili na obrascu koji izdaje nadležna opština, a koje
sadrži tražene podatke.

3. Ispunjenje školskih uslova, predviđenih Pravilnikom o smeštaju u studentskim
domovima, kandidat čeka i utvrđuje u sekretarijatu fakulteta i viših škola
posle janskog ispitnog roka — do 10. septembra; posle septembarskog ispitnog
roka — do 5 oktobra, i posle oktobarskog ispitnog roka — do 5 novembra tekuće
godine.

4. Kandidati na konkursu za useljenje u studentski dom »Mika Mitrović« nisu
obavezni da donesu dokaz o materijalnom stanju ako su rekonvalescenti TBC.

5. Rok za prijavljivanje za ovaj konkurs traje od 20. maja do 10. septembra 1977.
godine za sve redovne studente koji se nalaze sada upisani na fakultetima i
višim školama u Beogradu, a koji su zainteresovani za stanovanje u studentskom
domu.

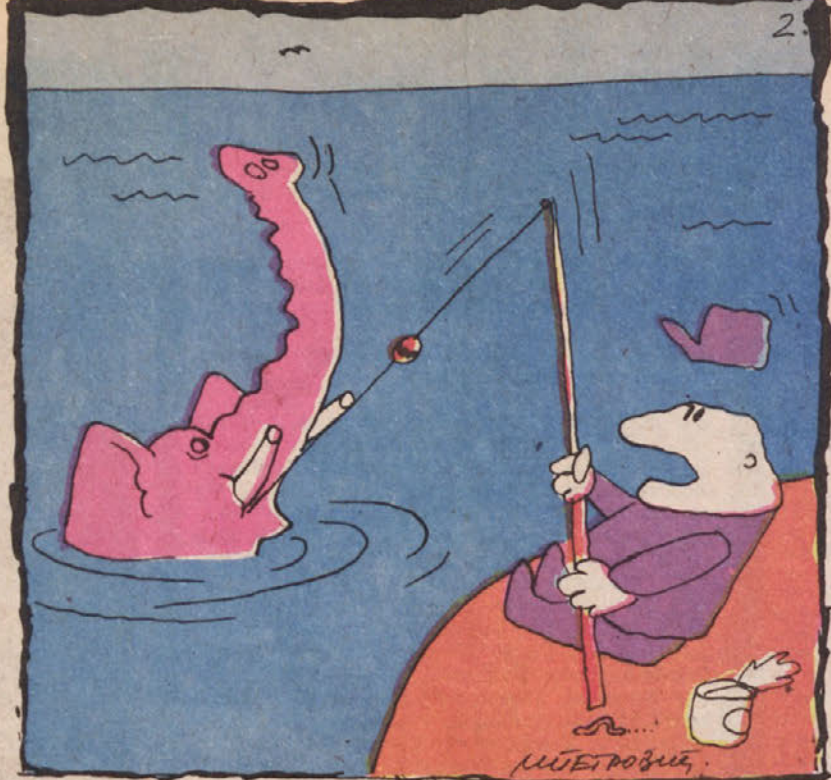
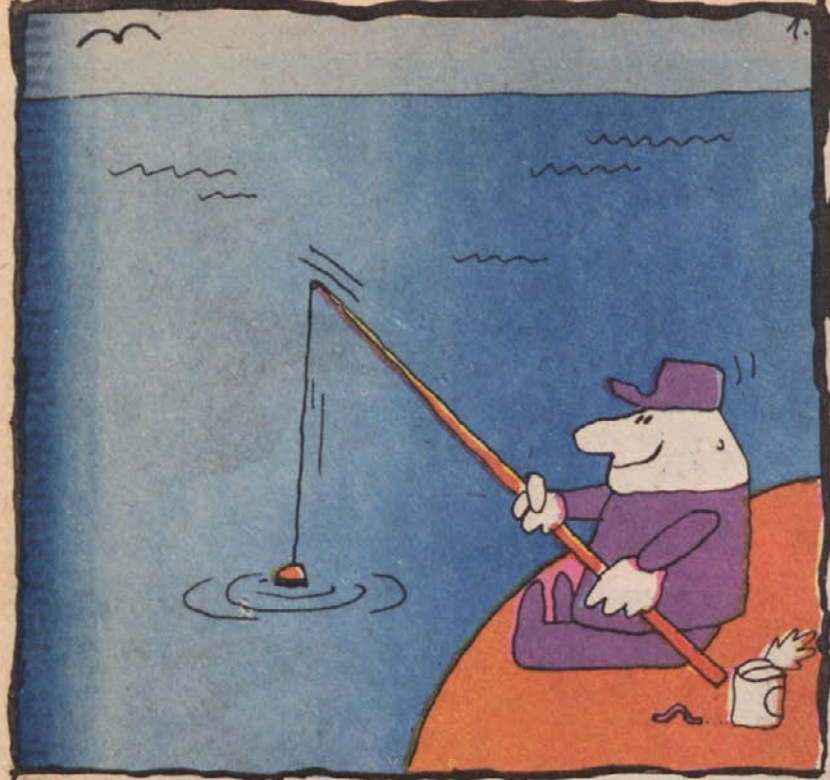
6. Novi studenti (prva godina) podnose prijave sa potrebnim dokumentima iz tačke
2 ovog konkursa od 1. IX do 30. IX 1977. godine.

7. Studenti stranog državljanstva — stipendisti — prijavu za konkurs u određenom
roku predaju Odsjeku za Međunarodnu univerzitetsku saradnju Univerziteta u
Beogradu.

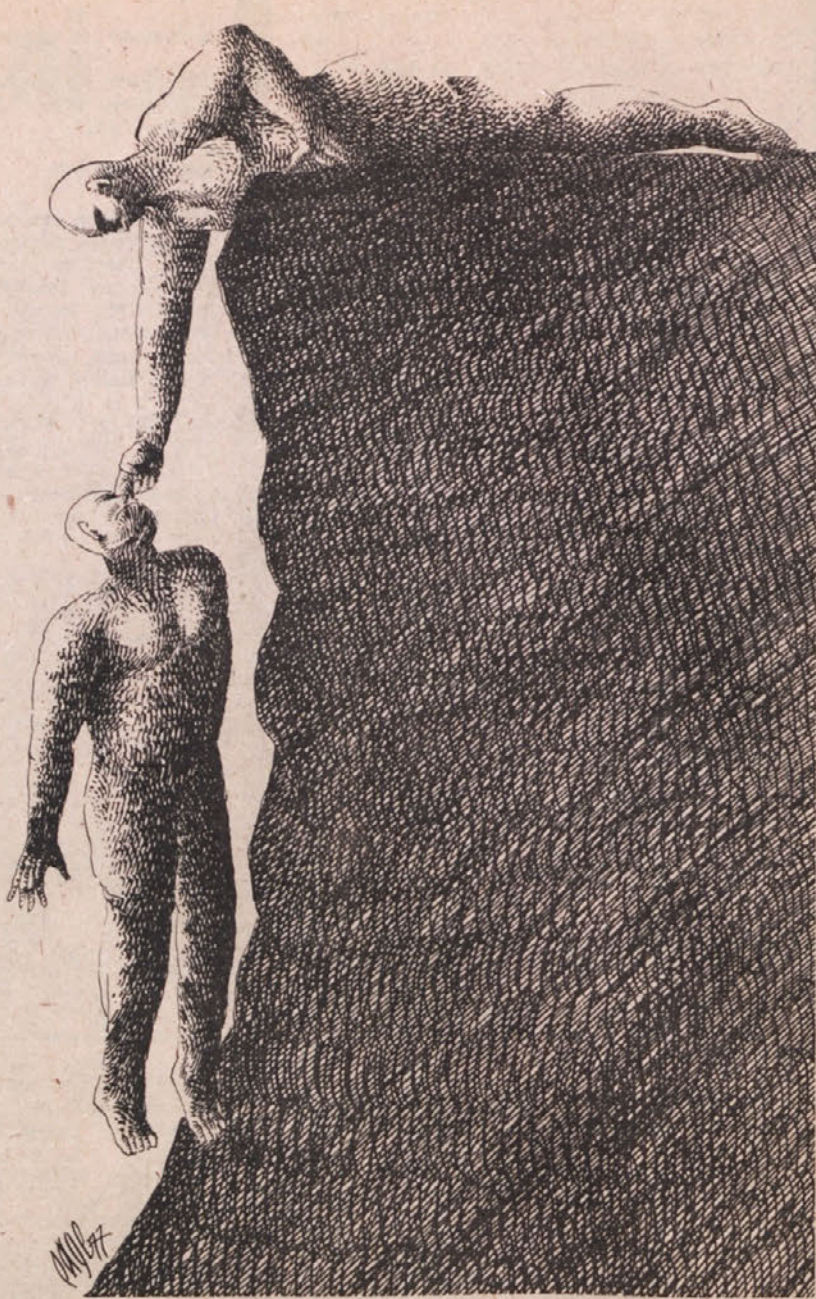
8. Studenti koji konkuriraju za dom treba da izvrše sistematski pregled kod zavoda
za zdravstvenu zaštitu studenata. Sistematski pregled će se vršiti počev od 20.
maja 1977. godine u sledećim punktovima:

- Zavod za zdravstvenu zaštitu studenata, Proleterskih brigada 57
- Studentski grad, Novi Beograd
- Studentski dom »I. L. Ribara, Bulevar revolucije 75

9. Posle navedenih rokova prijave se neće primati



prave reči otvaraju
kriva
dela




ЛОЖНИ ВИСТИНИ

Што ми вреди што имам комплекс кога нема градежна доозвола
Те знам вистино уште вино кога беше
За неког сведочат делата, за неког сведоците.
Линијата на помалиот отпор е затворена. Поради работи на проширувањето.
За да докаже дека му е добро се послужи со цитати.
Капата е оригинална. Главите се конфекциски.
Како да му верувам дека е атеист кога живее како бог.
Тој е човек на свое место само никако да ни го отстапи.
Некои го изедоа сирењето. Некому му останаа дупките.
Повеке не зборува сам со себе. Се чувствува навреден.
Кога ќе се вљуби говорникот во говорницата настануваат мали говоранции.
Сашо Бражански



ima jedna lavica

Ima jedna drska lavica,
Ništa joj ne znače dotična lica
Krotitelja što joj se dive
I samo zato kraj nje žive.

Gorda i uvek za kavgu orna,
Prilično divljačna i osorna;
Ima, izgleda, velike želje
Da jednom pojede — krotitelje.

Ali se krotitelji ne boje toga,
Videće ona svoga boga,
Jer ima jedna spravica
Kojom se kroti lavica.

zoran vučić

vo u cirkusu

Čuo vo da je cirkus raspi
sao konkurs za krotitelja
lavova i rešio da se javi.
»Jak sam, snažan, vešt, pa
metan, u stanju sam da na
metnem autoritet, umem da
postupam u delikatnim si-
tuacijama... Tačno je da
imam rogove, ali to je ta-
ko kad sam se oženio naj-
običnijom kravom. Salu
na stranu, tako mi i treba
kad sam se oženio najobič-
nijom kravom.«
Stigao vo do cirkusa, a sa
mopouzdanje poče da ga iz-
daje. Ne zato što je bio ku-
kavica već zato što je bio

vo.
— Sta želite — upita ga
direktor cirkusa.
— Pa, eto, ja ovaj — poče
da muca vo.
— Brže, brže nemam vre-
mena — reče direktor cir-
kusa.
— ... zbog konkursa...
lavovi... ja bih sa njima
— promuka vo.
— Tako kaži. Stvar je re-
šena — reče zadovoljno di-
rektor cirkusa.
Pozva direktor jednog služ-
benika i reče mu da se po-
brine za vola. Pri tom mu

je i nešto šapnuo na uvo
što niko nije čuo. Vo je
bio oduševljen jer je mis-
lio da su ga primili za
krotitelja lavova.
— I oni tebe — reče isto
tako ushićeno službenik, za-
kula vola i baci ga već pre
gladnelim lavovima.

NARAVOUČENJE:
Vo koji hoće da se nosi sa
krupnim zverkama nije vo
— nego magarac.
rastislav durman

REKAO SAM TREBA
ZNATI DOBRO CRITATI!

... UJEDINJATI.

JEK UNUTAR STRIPA
AKO ZNATE DOBRO CRITATI,
IMATE VELIKU MOĆ

MOŽETE SVOJ SVIJET
PORUŽNITI.

ZA PRAVO NAUČENJA STRIP
U STRIPU JE SAM PROCES
STVARANJA I ZEŽANJE

TKO SE ZEŽA?? DAKLE
NEGDE UJUTRO POSLIJE
CIJELE NOCI RADA,

ZA KULIM STRIP NA
SUPROTNU STRANU OD
KREIVETA

UČASIM SVIJETU
SEKAM.

TO JE TRENUAK KAD
SE KADA STRIP,

KAD PRVI PUT UČEDA
SVIJETU DANA.

SITUANJEI DANA
POČINJE SE JASNIJE I
JASNIJE POUČAVATI
STRIP

TAD SAM TATA